

JUDIT ZÁGOREC-CSUKA

TRAGOM ZRINSKIH

Zbirka studija

JUDIT ZÁGOREC-CSUKA

TRAGOM ZRINSKIH

Zbirka studija

Društvo mađarskih znanstvenika i umjetnika u Hrvatskoj, Zagreb
Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Társaság

i

Kulturno društvo „Prijateljski krug“ Pomurja
Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, Pilisvörösvár

Zagreb, 2009

Original: **Zágorec-Csuka Judit, A Zrínyiek nyomában,**
Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület,
Pilisvörösvár, 2003.

Prijevod: Helena Molnar

Izdaje: Društvo mađarskih znanstvenika i umjetnika
u Hrvatskoj, Zagreb
*Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti
Társaság (HMTMT)*

i

Kulturno društvo „Prijateljski krug Pomurja
Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület,
Pilisvörösvár

Grafička priprema: Peter Orban, Lendava

Tisak: „Zrinski” d. d. za grafičku i nakladničku djelatnost,
Čakovec

Naklada: 500 primjeraka

Zagreb, 2009

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb
pod brojem 688508

ISBN 978-953-6564-08-8

PUT PREMA ČAKOVCU

Tužna je povorka od šume kuršanečke
do Čakovca, u agoniji svojoj mučnoj,
krvava njihala se glava tvoja, u krilu erdeljskog velikaša mlada
Miklósa Bethlena, koji trudeći se držao je, tešku
tišinu razbijao bi zvuk, rijetko, polako su se
kola vukla iz sumraka, sve neprovidnijega, u
noć crnu.

Kob slijepa? Usud nepredvidiv il' nemilosrdan?
Oh, sudba li je tragična? Vihoranje zvijeri i ubojica mučkih!
Smrt u zasjedi tražiti te ne moraše,
u mraznoj šumi u studeni našla te je, dvoboj vodili ste,
od njega Svete Jelene samostan tresao se,
od mađarske istine tri rane zadobi, ipak.
U toj velikoj divljoj šumi što je malo oči vidje
umrije, kao nada.

Europa je tugovala. U krugu vrazjem ti i
politika zavrtjeli se, al' ti malo vremena izgrabi,
tu na obali Mure tvojoj te sudbini prepusti,
za zamisli tvoje, borba utihnu, vesla povijest
tokovima drugim, rasmusmo se, mi Mađari
iz krajeva pograničnih, šamaraju nas vremena i granične linije,
stvarnost što se strancima klanja
kišu metaka zamijeni.

Judit Zágorec-Csuka

Grof Nikola Zrinski - po suvremenom bakrorezu Ivana Hofmanna u Nürnbergu
 (iz knjige Posljednji Zrinski i Frankopani)

„Ako me pitaš koga želim, koji narod
želim u svoju obranu, reći ću:
mađarski narod.”

(Nikola Zrinski, *Az török áfium ellen való orvosság*
[*Lijek protiv turskog otrova*])

POSVETA

Svoju zbirku studija pod naslovom *Tragom Zrinskih* posvećujem, sveučilišnom profesoru, istraživaču Zrinskih, predsjedniku Mađarskog društva za povijest književnosti, koji me poticao u istraživanjima obitelji Zrinski i pomagao mi pri radu.

PREDGOVOR

U studiji pod naslovom *Tragom Zrinskih* (A Zrínyiek nyomában), bez te-
žnje za cjelovitošću, čitatelju želim podastrijeti književnopovijesni materijal
vrijedan po svojoj dubini i širini. Kratak, uvodni dio ove knjige studija, pod
naslovom *Zrinski i Lendava* sadrži podatke koji upućuju na donjolendavsku
obitelj Bánffy i na veze Zrinskih i Bánffyjevih u promatranom razdoblju, s
posebnim naglaskom na 30-e godine 16. stoljeća, kada su u vrijeme turskog
nasilnog prodora Zrinski bili u obiteljskoj, prijateljskoj i suboračkoj vezi sa
spomenutom dinastijom. Drugi dio studije, *Kult Zrinskih u povijesnoj Zalad-
skoj županiji*, podijeljen je na četiri poglavlja i više potpoglavlja. Svako poglav-
lje obuhvaća po jednu temu, koja se, naravno, može dalje proučavati tijekom
analize kulta Zrinskih. Teme poglavlja koja opisuju kult Zrinskih su: publi-
kacije znanstvenog karaktera, napisi vezani uz narodnu predaju, službene i
organizacijske indikacije kulta Zrinskih, kao i književna djela, koja su između
1880. i 1920. učvrstile kult Zrinskih u mađarskome i hrvatskome tisku.

Veći dio uvodnog dijela napisala sam za Konferenciju o Zrinskima, koju
je organiziralo Mađarsko društvo za povijest književnosti, održanu 2002. u
Lendavi povodom 350. godišnjice objavljivanja djela *Adriai tengermek Syre-
naia Groff Zrínyi Miklós* (Jadranskog mora sirena). I ta se tema donekle
vezuje uz kult Zrinskih, budući da su dvije velikaške dinastije, čakovečki
Zrinski i donjolendavski Bánffyjevi, bili usko povezani. S jedne strane, nji-
hova je veza učvršćena brakom, a također su prijateljevali te se međusobno
podupirali u poštovanju prema domovini. O vezama Zrinskih s Lendavom
u više se navrata govori i u dnevniku Bánffyjevih.

Kult Zrinskih u povijesnoj Zaladskoj županiji (1880.-1920.) bio je temom
mog diplomskog rada, kojeg sam pisala 1991. kao studentica mađarskoga
jezika i književnosti te bibliotekarstva na fakultetu Eötvös Loránd u Bu-
dimpešti kod poznatog istraživača Zrinskih profesora dr. Sándora Ivána
Kovácsa, pročelnika Katedre za stariju mađarsku književnost.

U svome radu koristila sam i bibliografiju Ferenc Horváta pod naslo-
vom *Zala megyei hírlapok* (Novine Zaladske županije [1861.-1973.]), uz po-
moć koje sam odabrala časopise i novine potrebne za svoju studiju razdo-

blja koje sam proučavala. Izvorni materijal sam mahom pronašla u Nemzeti Széchényi Könyvtár (Državnoj knjižnici Széchényi) u Budimpešti. U odabranim časopisima pregledala sam materijal koji govori o Zrinskima, međutim, potrebno je naglasiti da odabir nikako nije potpun. Uz studiju sam također pripremila bibliografiju o pregledanim časopisima i novinama. U svezi ove teme pomogla mi je Györgyi Koller, muzeologinja u Zalaegerszegu.

Kult Zrinskih u razdoblju između 1880. i 1920. većinom reflektira mađarsko-hrvatske odnose u Međimurju, odnosno Čakovcu i okolini. Danas, sto godina kasnije, nažalost moramo ustvrditi da u Čakovcu i okolini nema stanovništva povezanog s Mađarskom, iako mađarskih kulturno-povijesnih vrijednosti nesumnjivo ima u izobilju.

U ovoj sam zbirci studija opisala događaje koji su se odvijali na prelasku 19. u 20. stoljeće u Čakovcu i Međimurju: priredbe Štovateljskog društva Zrinski i Umjetničkog kruga Zrinski, povijest nastanka spomenika Zrinskom, komemoracije i svečanosti u čast Zrinskog u Čakovcu, kao i značaj „*Csáktornya monografiája*” (Monografija grada Čakovca) Károlya Zrínyija.

U Čakovcu je od 1886. do 1918. izlazio dvojezični, mađarsko-hrvatski tjednik mješovitog sadržaja Muraköz-Medjimurje, čiji napisi dokazuju da je u spomenutom razdoblju u Čakovcu i okolnim međimurskim selima postojao miran suživot Mađara i Hrvata u pograničnoj županiji Austro-Ugarske Monarhije. Nije slučajnost što je kult Zrinskih u tom razdoblju doživio svoj procvat.

I nakon 350 godina međimurski Mađari i Hrvati ugledaju se na Nikolu Zrinskog kao pjesnika i vojskovođu te ga smatraju uzorom. Intelektualci, učitelji, publicisti, pisci i pjesnici također su ga se prisjećali i sjećaju ga se dostojno i s poštovanjem na raznim svečanostima, raspravama ili u znanstvenim člancima.

Na kraju bih željela izraziti zahvalnost svima koji su mi svojim stručnim mišljenjem i prijedlozima tijekom rada bili na pomoći. Prije svega profesoru dr. Sándoru Ivánu Kovácsu, Györgyi Kolleru, suradnici Dvorca-muzeja Helikon u Keszthelyu, dr. Józsefu Vargi, lektoru, i svom izdavaču, Gáboru Rudaju.

Lendava, 26. lipnja 2003.

Judit Zágorec-Csuka

I. ZRINSKI I DONJA LENDA VA

Slika 1: Donjolenđavska tvrđava na jednoj suvremenoj gravuri

„Gospodar i zapovjednik donjolenđavske tvrđave bijaše tada Kristóf Bánffy, koji je 9. srpnja od hajduka saznao da tursko-tatarska pljačkaška vojska od 6000 ljudi pod vodstvom Sinan Kuprili age i tatarskog kana, natovarena izvanredno bogatim plijenom, ovamo napreduje iz Štajerske preko Županije Vas (hrv.: Vaš - Željezna županija), te da će preko Letenja hitati prema Nagykanizsi i najkasnije će 11. listopada (1603.) već stići ovamo, i ne namjerava ići dalje dok lendavsku tvrđavu, već toliko puta zahud opsjedanu od Turaka, ne zauzme.“

(Balogh, János, *Vojno-povijesni opis Nagykanizse i okolice*, 1896.)

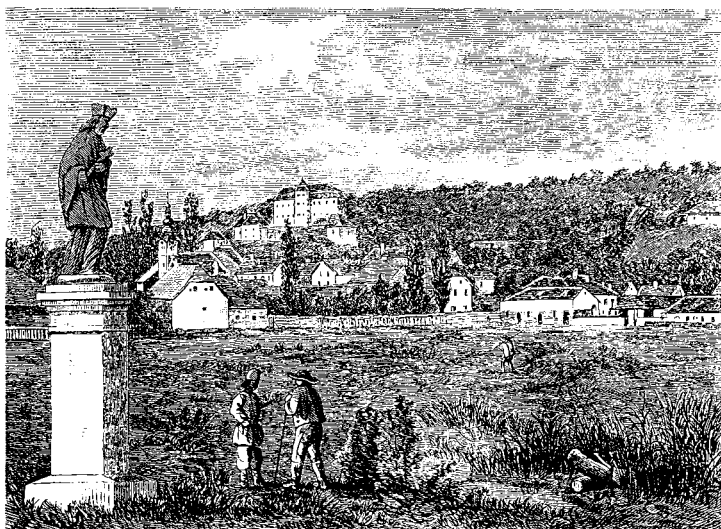
I.1. VEZE NASTALE IZMEĐU DONJOLENDAVSKIH BÁNFFYJEVIH I ZRINSKIH

U drugoj polovini XVI. stoljeća značajnija velikaška središta u zapadnim graničnim područjima bila su važna i odlučujuća središta mađarske kulture. Osim na posjedima obitelji Nádasdy, Batthyány i Thurzó, i u neposrednom rubnom području zemlje moglo se primijetiti živo gibanje,

Slika 2: Donja Lendava na staroj razglednici

posebno uz Muru. U našem predjelu, na dvorovima Zrinskih i donjolenдавskih Bánffyjevih odvijao se buran kulturni život. Podrobne informacije i vjerodostojne podatke o mecenatskoj aktivnosti i podupiranju kulture Bánffyjevih, koji su u okviru hijerarhije moći srednjovjekovne Ugarske imali izvanredno važnu ulogu, saznajemo iz zapisa u njihovom *obiteljskom dnevniku*. Inače, dnevnik Bánffyjevih pisan na latinskom objavio je i Tudománytár 1841. godine. Iz dnevnika saznajemo i neke povijesne podatke o vezi ove ugledne obitelji sa Zrinskima (mađ.: Zrínyiek).

Slika 3: Donja Lendava na jednoj suvremenoj gravuri

Vodenje dnevnika započeo je István Bánffy, nastavio je njegov sin Miklós, a nakon njega, unuk Kristóf. Svaki od njih naveo je i svoje ime, tako da znamo koji je od članova obitelji unio zapis za određeni dan. Dnevnik sadržava više vrijednih zapisa, koji su u nekim slučajevima, s obzirom na trenutno relativno rijetka istraživanja, primarni izvori glede života ove obitelji i suvremenih zbivanja. Najstariji podaci koje nalazimo u dnevniku potječu iz 1522., a najnoviji iz 1617. godine. Ovaj vrijedan dokument sačuvao je važan izvorni materijal za buduća pokoljenja. Naime, osim zbivanja u obitelji, sadržava i prilično mnogo povijesnih te lokalno-povijesnih zapisa. U dnevniku Bánffyjevih nalazimo i nekoliko zapisa u vezi obitelji Zrinski. Originalan primjerak dnevnika danas se nalazi u Županijskoj knjižnici Dániel Berzsenyi u Szombathelyu.

Kao primjer možemo spomenuti dnevnički zapis koji govori o bici kod Sigeta (Szigetvár) 7. rujna 1566. U njemu, uz ostalo, stoji: „...zauze Sulejman, turski car Siget u kojem su glavu odrubili dobrom Nikoli Zrinskom, i pod kojim je umro i turski car.”¹ Drugi zapis opisuje vjenčanje donjolendavskog Miklósa Bánffyja i Orsolye Zrinski 10. prosinca 1570. godine u gradu Nemtyju (danas Lenti, Republika Mađarska).² Vjenčanje je dakle održano u Nemtyju, odnosno, današnjem Lentiju. Miklós Bánffy³, koji je u narednom razdoblju priskrbio slavno ime (uz druge zasluge, možemo spomenuti mecenatstvo nad donjolendavskom tiskarom Hoffhalter), uzeo je za ženu Orsolyu Zrinski, kćer sigetskog junaka Nikole Zrinskog. Dinastija Zrinski iz Sigeta i obitelj Bánffy iz Donje Lendave dospjele su u neposrednu rodbinsku, bračnu vezu.

U dnevnik su zapisivali i vrijedne kulturno-povijesne podatke. Takve su na primjer obavijesti koje govore o školama i učenju jezika članova ove obitelji. *Kristóf Bánffy*, rođen od Miklósa Bánffyja i Orsolye Zrinski 12. ožujka 1577. godine brzo se uzdizao u častima; bio je veliki župan Zaladske županije, glavni peharnik i rizničar. Obitelj Bánffy se u 16. stoljeću na nekoliko desetljeća (do 1598.) preobratila na reformacijsku vjeru, da bi se nakon

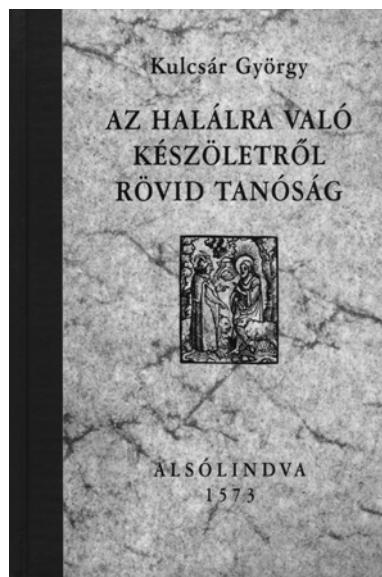
1 Originalni dnevnik Bánffyjevih, str. 313.

2 Originalni dnevnik Bánffyjevih, str. 411.

3 Miklós Bánffy, sin Istvána Bánffyja, jedan od najistaknutijih članova donjolendavske obitelji Bánffy. Studirao je u Grazu i Beču, a po povratku u Donju Lendavu postao je predani širitelj protestantizma i mecena na području kulture.

toga ponovno vratila katoličanstvu. Tome je u čast Kristóf Bánffy 1608. godine podno tvrdave podigao i katoličku crkvu (ranije donjolendavske crkve stajale su drugdje), kojoj je istom prilikom darovao i pozlaćeni kalež sa sljedećim natpisom: „*Christoforus Bánffy L., barun od Donje Lendave, 1608.*” Kalež se danas nalazi u Muzeju Murske Sobotice.

Treća važna bilješka koju nam pruža dnevnik Bánffyjevih opisuje okolnosti nestanka putujućeg tiskara, *Rudolfa Hoffhaltera*⁴, iz utvrde Kristófa Bánffyja u Donjoj Lendavi. Inače, važno je spomenuti da su prema sadašnjim saznanjima iz tiskare u Donjoj Lendavi izašle tri knjige na mađarskome jeziku iz pera pastora-učitelja Györgyja Kultsára. Međutim, opće je poznato da se Rudolf Hoffhalter 1574. godine pojavljuje u Nedelišću (Drávavásárhely) u blizini Čakovca, u kuriji Jurja Zrinskog te da je još iste godine otisnuo zbirku Werbőczyjevih pravnih tekstova na hrvatskom jeziku. Naslov knjige: „*Decretum kotero-gaie Verbewczy István diackhi popiszal... V Nedelischu 1574.*”⁵ Prijevod tog pravnog priručnika može se raščlaniti na dva dijela. Prije glavnog teksta – prema običaju – stoji posveta kojom se obraća Jurju Zrinskom, „*Jurij Zrinszkomu*”, s nadnevkom Nedelic, 13. kolovoza 1574. Nakon toga slijede dva primjera o tome kakav treba biti pametan i pravedan sudac. Zatim slijede najvažniji pravni izrazi abecednim redom, prema latinsko-hrvatskom rječniku.⁶

Slika 4: Kulcsár Györgyja: Az halálra való készőletről rövid tanóság – könyvborító [Kratka pouka o pripremanju za smrt - korice]

- 4 Dervarics, Kálmán, *Alsólendva története [Povijest Donje Lendave]*, Donja Lendava, str. 211.-212. (rukopis).
- 5 Régi magyar nyomtatványok [Stare mađarske tiskanice] 354, Régi magyar kiadványok II. [Stara mađarska izdanja II.] 13.
- 6 Tantalics, Béla, *Lendva kulturális emlékei a 16. század második felében [Lendavski kulturni spomenici iz druge polovice 16. stoljeća]*, Lenti, 1988., str. 58.

Možemo pretpostaviti da su lendavske knjige vrlo dobro primljene u protestantskim krugovima u Ugarskoj. Naravno, u katoličkim krugovima, naročito na bečkom dvoru bili su im vrlo neskloni. Na vijest o objavljivanju pogubnih knjiga, kralj je izdao naredbu da se vlasnik tiskare protjera. Naime, Maksimilijan II. je svojom naredbom od 7. veljače 1574. pozvao Lászla Bánffyja, brata Miklósa Bánffyja, koji je bio na zasjedanju skupštine u Požunu, da tiskara heretika odmah udalji iz Lendave. László Bánffy je odgovorio kralju da on osobno nema saznanja o aktivnostima Rudolfa Hoffhaltera u Lendavi, međutim, neovisno o tome naredba je imala ozbiljnih posljedica. Iseljavanje je Rudolfa Hoffhaltera iz Donje Lendave zasigurno bilo povezano sa zahtjevom cara Maksimilijana. S ovim se tiskarom, kao što smo već na to ukazali, još iste godine susrećemo na posjedu Zrinskih u Nedelišću, što znači da se svakako iselio iz Lendave.⁷

Za kulturni život u Ugarskoj u XVI. stoljeću bilo je karakteristično uglavnom takozvano „izolirano obrazovanje”. Neosporna je činjenica da je u tom pogledu Donja Lendava predstavljala istaknuto središte Zaladske županije. Dakle, i u slučaju toga grada značajna je bila uloga velikaške obitelji Bánffy, koja je podupirala kulturu te je za pretpostaviti da je imala i snažne nacionalne osjećaje.

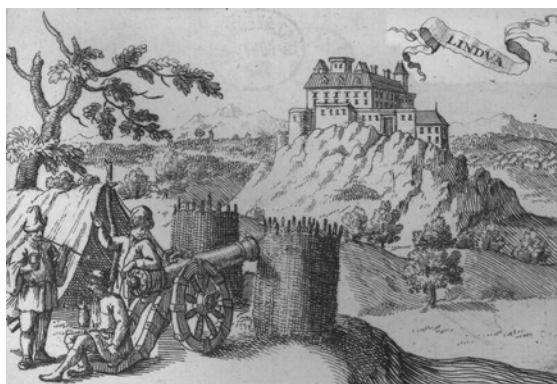
U razdoblju nakon Mohačke bitke uz Muru je još neko vrijeme vladao mir, no početkom 30-ih godina 16. stoljeća i Zaladsku su županiju snašle provale turskih pljačkaških četa. Nedvojbeno je da su Turci 1587. godine već pustošili u okolici Lendave. Zrinski su slanjem svojih pomoćnih odreda također u dva navrata sudjelovali u obrani lendavske tvrđave. Donjolendavska se tvrđava nakon 1600. godine, kada su Turci zauzeli Kanizsu, pokazala kao važna strateška točka, kao i tvrđava Čakovec obitelji Zrinski. Obje su imale odlučujuću ulogu sa strateške točke gledišta s obzirom na okolno područje, budući da je dolinu Mure i okolno područje presijecalo nekoliko važnih putova. Primjera radi možemo spomenuti da je sam Montecuccoli 1664. godine svoju vojsku vodio iz Međimurja preko Donje Lendave u Szentgotthárd.

7 Göncz, László, *Fejezetek Lendva történetéből 1920-ig [Poglavlja iz povijesti Lendave do 1920.]*, Lendava, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet [Mađarski nacionalni kulturni institut], 1996., str. 75.

I.2. SLAVNI TRIJUMF KOD DONJE LENDAVE 1603. GODINE

Najznačajnija bitka protiv Turaka kod Donje Lendave bila je ona 14. listopada 1603. godine u kojoj je, prema *Kálmánu Dervaricsu*⁸, mjesnom povjesničaru, sudjelovao i čakovečki grof Juraj Zrinski sa svojim pomoćnim odredima. Borba je završila pobjedom branitelja tvrđave pod vodstvom Kristófa Bánffyja.

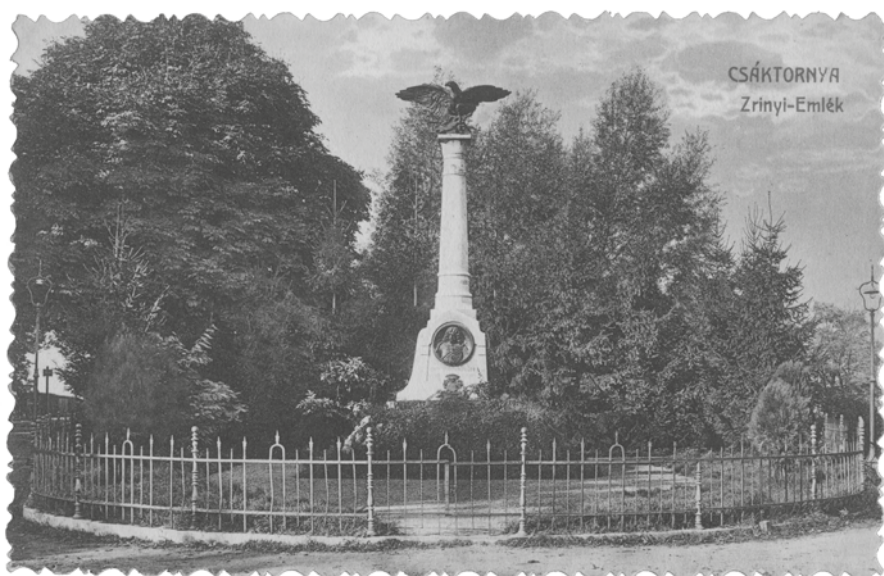
U jednom zapisu – koji proturječi tvrdnji da je odred poslan od strane Zrinskog neposredno sudjelovao u borbama – u vezi s bitkom stoji sljedeće: „*Tom je prilikom Bánffy leševe palih s obje strane još tijekom iste večeri prikupio i na brdu iznad tvrđave pri svjetlosti baklje pokopao u zajednički grob. Sukob je za-*

Slika 5: Donjolenđavska tvrđava na jednoj suvremenoj gravuri

vršio pobjedom Lendavaca, bez da im itko drugi pomogao, osim slobodnih hajduka. Budući da uslijed poplave Mure i nepostojanja mosta 1200 konjanika Jurja Zrinskog nije moglo na vrijeme prijeći Muru, zakasnili su u borbu jer nisu mogli konje na vrijeme prebaciti na drugu stranu. Nádasdy pak, koji je također dobio obavijest da Turci bjesne po Štajerskoj, otišao je sa svojim konjanicima danima prije lendavskog sukoba u njihovo protjerivanje, dakle nije ga se moglo naći, pa nije mogao sudjelovati u lendavskom trijumfu. U spomen na tu bitku, na mjestu gdje se odvijala glavnina borbi protiv Turaka, u „Kaniškoj ulici“, Kristóf Bánffy je nekih tri mjeseca kasnije podigao kameni spomenik s ovim natpisom:

8 Dervarics, Kálmán (Gutorföldre, 1827. – Lendava, 1904.), niži kotarski sudac, lokalni povjesničar. Od 1832. godine je živio u Lendavi, nakon 1852. obavljao je razne administrativne službe. Svoje studije također je započeo u Lendavi, nastavio u Varaždinu, a pravnu je akademiju završio u Győru. Napisao je brojne pripovijetke povijesne tematike, bavio se i poviješću Lendave.

Slika 6: Spomenik Zrinskomu na jednoj staroj razglednici, iz zbirke Istvána Vide iz Lendave

„Anno Dni 1603. Die 16. Octobis hanc crucem splis acmagfcus d Christophorus Bánffy de A.-Lyndva eques auratus sacratissimae caesarea ac regiae Majestatis confiniarum partium regni Hungariae trans danubinarum Generalis de Turcis idybus superioris ‘arn... cubiculare... illiari in host... eo laudes sanc Trinitat...!’ Taj se spomenik navodno nalazi u Nacionalnom muzeju u Budimpešti.”

1609. godine dogodila se još jedna bitka u Donjoj Lendavi, kada je Zrinski ponovno poslao odred u pomoć Bánffyjevima. Prema tvrdnji *Sándora Tótha*, mjesnog povjesničara, 6. studenog 1637. godine budni stražari lendavske tvrđave u večernjem su sumraku vidjeli kako se tvrđavi galopom približava jedan odred konjanika. Na nemalo iznenađenje mladi *Nikola Zrinski* tražio je dozvolu za ulazak u grad. U njegovom se odredu navodno moglo prepoznati više dobro poznatih lica. Dragi, ali neočekivani gost je vjerojatno s ponešto tjeskobe ušao kod gospodara tvrđave, *Kristófa Bánffyja*, koji je prema vanjštini svoga gosta odmah mogao vidjeti da nešto nije u redu. Nikola Zrinski je krajem studenog krenuo u borbu na prepad u Szemenye na Muri, kako bi zajedno s mladim bratom Petrom zaskočio tursku vojsku na putu prema Kanizsi. Ali zbog premoći Turaka morao se dati u bijeg, budući da su im Turci presjekli put prema Muri kod mjesta Murarátka, a njega natjerali u bijeg. Nije bilo drugog izlaza, jurili su

prema Lendavi. Nakon sukoba sa svojim progoniteljima, u večernjim su satima sretno stigli u Lendavu te su nakon tamo provedene noći zajedno s pratnjom, sljedećeg dana krenuli prema Čakovcu. Zasjeda Nikole Zrinskog kod Murarátka nije bila uspješna, ali se na dvoru Kristófa Bánffyja mogao osjećati sigurnim.

Na kraju možemo napomenuti da su nakon izumiranja Bánffyjevih (1644.) donjolandavska tvrđava i znatan pripadajući posjed na kratko vrijeme dospjeli u posjed Nádasdyjevih, da bi nakon općepoznatog veleizdajničkog procesa u Bečkom Novom Mjestu ponovno pripala kralju. Leopold I. ju je 1687. godine darovao obitelji Esterházy. Sudbina je Nikole Zrinskog i njegove obitelji također poznata. Time je i veza Bánffy-Zrinski, ranije u procvatu, sredinom 17. stoljeća završila.

Slika 7: Spomenik Zrinskomu

U Čakovcu već odavno nije bilo takvog slučaja koji bi pobudio opće zanimanje svih slojeva javnosti, kao što je slučaj spomenika Zrinskom. To je zapisano i na stranicama Muraköza 1904. godine: „*Ali neka širi i vijest o tome da ovdje, na dvojnoj granici obožavane madarske domovine živi jedan narod, koji je ostao vjeran nasljedu svojeg nekadašnjeg gospodara.*”

II. KULT ZRINSKIH U POVIJESNOJ ZALADSKOJ ŽUPANIJI IZMEĐU 1880. I 1920. GODINE

Pjesnik Nikola Zrinski jedini je klasik ovoga kraja, budući da su tijekom povijesti muze takoreći stoljećima zaobilazile ovaj predio i mađarsku zajednicu koja je ovdje živjela. Zanimanje za kult Zrinskih, koji je značio veliko, često pretjerano poštovanje prema Nikoli Zrinskom i njegovoj obitelji, u meni se već davno začelo. Još kao srednjoškolka, potaknuta čitanjem djela Nikole Zrinskog, šetala sam čakovečkom tvrđavom tražeći tragove izgubljenog vremena poznatog pjesnika. Taj poticaj živi u meni do dana današnjeg.

NICOLÒ CONTE DI ZRIN & CAPITAN^{RE} CON^{RE}
DI S. I. C. E. S. B. ANNO DI CROAZIA &

Slika 8: Portret Zrinskog, gravura

Pri istraživanju kulta Zrinskih pregledala sam više stotina novina na mađarskom i hrvatskom jeziku, u originalu i na mikrofilmu, u Budimpešti u Nemzeti Széchényi Könyvtár (Državnoj knjižnici Széchényi) i u domaćim knjižnicama, između ostalih novine: Alsólendvai Híradó [Donjolendavski vijesnik], Alsólendva és Vidéke [Donja Lendava i okolica], Délzala [Južna Zala], Gazdasági Értesítő [Gospodarski izvjestitelj], Magyar Paizs [Mađarski štit], Muraközi Újság (Medjimurske novine), Muraköz (Medjimurje), Muraszombat és Vidéke [Murska Sobota i

okolica], Nagy-Kanizsa [Velika Kaniža], Nagykanizsa és Vidéke [Velika Kaniža i okolica], kao i Szépirodalmi Közlöny [Beletristički bilten]. U tim sam novinama i časopisima pronašla članke – od kratkih vijesti do feljtona – koji govore o Nikoli Zrinskom i njegovoj obitelji.

Na temelju toga mogu reći da je kult Nikole Zrinskog prisutan u navedenim novinama. Službene indikacije kulta Zrinskih podijelila sam na četiri teme. Kao prvo, spomenula bih one u publikacijama znanstvenog karaktera: u poveljama, ispravama, lokalno-povijesnim člancima, u feljtonima povijesno-istraživačkog karaktera, ali i u člancima te recenzijama knjiga koje opisuju spomenik Zrinskom i grobove Zrinskih, koji također imaju svoju vrijednost pri stvaranju kulta. Indikacije kulta možemo naći i u priopćenjima vezanim uz narodnu tradiciju: u naivnim pričama koje žive u svijesti ljudi te u opisima kulturnih mjesta i predmeta. Ime Zrinski pojavljuje se u imenima brežuljaka, brda, u zemljopisnim nazivima i nazivima mjesta, ali i kao osobno ime. Službene i organizirane indikacije mogu se naći u člancima koji govore o sjećanju na Zrinskog, o svečanostima, u tekstovima koji se bave nazivima spomen-ploča, spomenika, udruženja, ulica, trgova te opisima rodbinskih veza. U beletrističkim djelima sam također pronašla činjenice koje ukazuju na to, uglavnom u pjesmama, novelama, pripovijetkama i povijesnim legendama, te tekstovima pisanim povodom obljetnica. U društvenim vijestima i izvještajima također se može prepoznati kult Nikole Zrinskog i dinastije Zrinski.

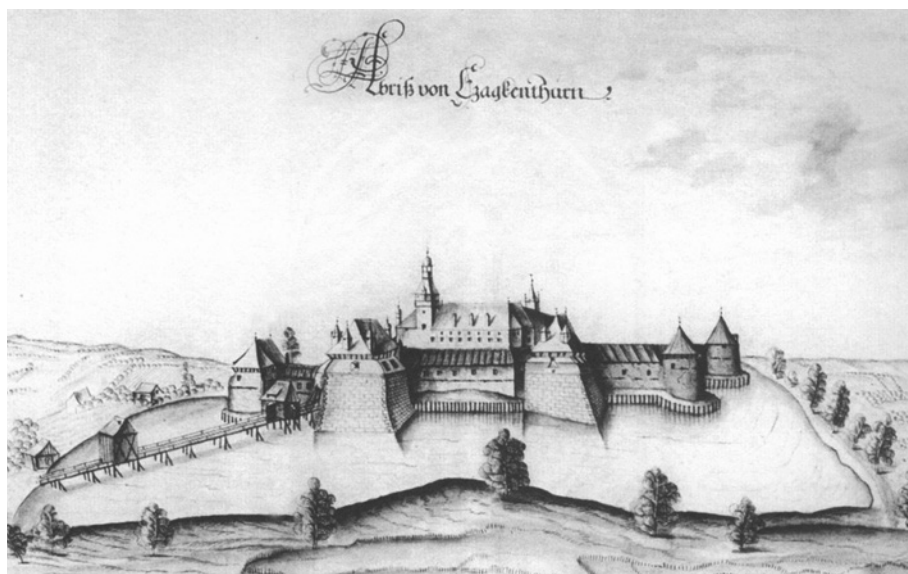
II.1. PUBLIKACIJE ZNANSTVENOG KARAKTERA

II.1.1. Povelje i isprave

Između 1886. i 1892. godine *Arnold Miskolci* je na stranicama Muraköza objavljivao povelje i isprave iz vremena Zrinskih. Isprave su pisane na mađarskom, ali je među njima bilo i prijevoda na latinski i hrvatski. Svaka isprava započinje oslovljavanjem. U svakoj je ispravi bio istaknut rang *Nikole Zrinskog* i *Petra Zrinskog*, npr. „*Mi, Nikola Zrinski, nasljedni grof, veliki*

župan Županije Zala i Somogy. *Svima dajemo na znanje...*” U darovnicama su navodili društveno i imovinsko stanje darivanih i njihovu vezu s obitelji Zrinski. Isprave završavaju potpisom, pečatom i ovjerenim datumom. Stare su isprave objavljivane uglavnom u feljtonima Muraköza.

U 20. broju Muraköza, III. godište, 16. svibnja 1886. Arnold Miskolci u prijevodu na mađarski objavljuje ispravu Nikole Zrinskog od 18. prosinca 1656. godine napisanu na hrvatskom jeziku, koja govori o prodaji majura Martin. Kupoprodajno pismo započinje točnim oslovljavanjem: „*Mi grof Nikola Zrinski, nasljedni gospodar Zrina, ban Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, nasljedni gospodar Medimurja i Legrada, glavni kapetan Slovenaca i Poljaka, komornik i savjetnik njegove visosti cara i kralja.*” Majur Matije Blaškovića, njegove zemlje, kao i pašnjake prodali su za 300 rajnskih forinti u gotovini pod uvjetom da na tim poljima u navedenoj općini nitko ne može graditi stan, ali svatko može držati majur. Godišnja naknada za zemlju bila je 8 zlatnika i 20 novih novaca. Pismo je ovjereno potpisom i pečatom.

Slika 9: Veduta Zrinskog grada u Čakovcu

U 21. broju Muraköza, III. godište, 23. svibnja 1886. Arnold Miskolci objavljuje povelju o slobodama koju je 29. svibnja 1579. godine izdao Juraj

Zrinski, a koju su Nikola Zrinski, pjesnik, i grof Petar Zrinski potvrdili 29. svibnja 1638. Nakon toga je Leopold Kolonić, grof Svetog Rimskog Carstva, biskup u Bečkom Novom Mjestu, vitez Reda svetog Ivana Jeruzalemskog, gospodar Heilberga i Egera, predsjednik Ugarske dvorske komore u Beču, 17. rujna 1678., zatim u povelji od 28. siječnja 1679. uredio slobode koje pripadaju Čakovcu, za čije se je stjecanje sporio. Grof Adam Zrinski, sin Nikole Zrinskog je 14. veljače 1785. godine ponovno izdao tu povelju koja govori o sljedećem: „*Gradani i stanovnici grada Čakovca, oni koji žive unutar i izvan gradskih opkopa, neka uživaju i koriste jednake slobode i privilegije. Neka stanovnici grada i predgrada u budućnosti budu u potpunosti oslobođeni izvanrednih poreza i pristojbi; osim toga, i od javnog rada koji ima biti izvođen ili plaćen u gradu Čakovcu. Neka ne budu prisiljavani na bilo kakvo služenje, osim ako bi grad zadesio neprijateljski napad. Stanovnici grada dužni su godišnje predati svoje vino.*”

Važno je bilo i to da stanovnici i građani grada mogu slobodno sudjelovati u kupoprodaji kuća. Obvezno je bilo godišnje plaćanje desetine na vino, žito i druge proizvode. Na temelju proračuna službene osobe, dotični je morao platiti porez kralju za određeno vrijeme. „*Od plaćanja svote neka nijedan od stanovnika ne bude iznimno oslobođen. Na prvu nedjelju mesopusta građani su obavezni položiti i isplatiti (sz)⁹ 27 forinti godišnje, radi što bržeg širenja grada, bolje opće sigurnosti, razvoja i rasta.*”

Slika 10: Portret Zrinskog u mladim danima

U 39. broju Muraköza, VII. godište, 28. rujna 1890. objavljena je darovnica kojom je Gáspár Hruzóczy, vjerni sluga gospođe Anne Nádasdy, za svoju službu dobio 200 mađarskih forinti, budući da je kao poslanik sudjelovao u Ugarskom parlamentu, osim toga dobio je pola selišta u Sobotici i 400 forinti. Anna Nádasdy mu je ostavila i određeni iznos blaga.

U 15. broju Muraköza, VIII. godište, 12. travnja 1891. u feljtonu pod naslovom Régi okiratok [Stare isprave] objavljena je darovnica nastala

1624. godine u kojoj je riječ o ugovoru između Jánoša Horvátha i njegovog mlađeg brata Györgya Horvátha o predaji dobara u selu Turčičšu, a zapisana su i njihova dugovanja. Nadalje László Darabos, Gáspár Darabos te Gergely Darabos u svojoj listini s pečatom izvještavaju o podjeli svoje ze-

Slika 11: Grb obitelji Zrinski do 1554. godine

mlje i svog majura, što je potvrđeno i njihovim potpisima. Svoju molbu upućuju Nikoli Zrinskom.

U 8. broju Muraköza, IX. godište, 21. veljače 1892. riječ je o jednoj ispravi Zrinskih nastaloj 1648. godine. Potpisao ju je Petar Zrinski te se na njoj nalazi i njegov pečat. Prema ispravi, od gospodina Farkasa Tarródyja preuzeli su „*određenu svotu novca*”. Zatim nabrajaju imena kmetova koji su morali podmiriti svoja davanja za grožđe, vino i žito, iliti prema spisu: „*Tri mjeseca prije dana Sv. Martina neka plodovi svih vrsti*

budu pobrani i ujedno predani na ruke, kao i propisana svota...”

Na stranicama Muraköza od 24. travnja 1892. (17. broj IX. godište) čitamo ispravu iz 1622. godine napisanu Miklósu Darabosu, ovjerenu potpisom Zrinskog, prema kojoj je Nikola Zrinski 1622. godine gospodinu Miklósu Darabosu, kao svom vjernome sluzi, darovao opremu za domaćeg konja u vrijednosti tristo forinti. U ispravi je spomenuta i sudbina kmetova: „*Milostivom visočanstvu i njegovim nasljednicima, ako bi navedeni kmet nešto skrivio, neka imaju slobodu nad njim primijeniti zakon i navedenoga kazniti.*”

Na stranicama Muraköza, od 5. lipnja 1882. (23. broj IX. godište), u feljtonu Régi okiratok (Stare isprave) objavljena je isprava u kojoj su se međimursko plemstvo i viteški redovi u vrijeme Uskrsa 1631. godine pismom obratili grofu Nikoli Zrinskom i grofu Petru Zrinskom jer su dom, imovina i blago Gáspára Csernka izgorjeli, pa su zato nužnom držali odštetu. Nadalje, Zakariás Pápai i Ferencz Schittkovics su se također molbom obratili gospodinu vitezu Ferenczu Bottyajju iliti: „*Vicegeneralu pogranične utvrde*

Kanizse i glavnom kapetanu Egerszega”.

II.1.2. Lokalni povijesni podaci o Čakovcu i okolici na prijelazu stoljeća

Lokalni povijesni podaci objavljeni u novinama odnose se na povijest Čakovca i okolice. U novinskim člancima središnje su mjesto dobili opisi nasljeđa *tvrdave Zrinskih*. U dijelu materijala obavijesnog karaktera opisani su posjeti i događaji koji su se ticali Čakovca. Na primjer, u broju Muraköza od 23. listopada 1887. objavljena je vijest koja govori o tome da je prilikom vojnih vježbi u Čakovcu i nadvojvoda Wilhelm bio stanovnik grada Zrinskih. U broju Muraköza od 15. svibnja 1898. obavještavaju o tome da je „*gospodin grof Eugen Feštetić nakon dužeg boravka u inozemstvu, 11. tekućeg mjeseca stigao u Čakovec vlakom u 11 sati. Pogledao je tvrđavu Zrinskih te je*

Slika 12: Čakovec, Čakov Turen

preko parka nastavio prema dvorcu u Zala-Újváru.”

Pisali su i o značajnim osobama iz povijesne prošlosti, koje su bile u vezi s obitelji Zrinski. Na stranicama Muraköza 1887. godine objavljen je feljton pod naslovom *Csáktornya múltjából* [Iz prošlosti Čakovca]. Iz tog feljtona saznajemo da je *Johann Matthias Korabinsky* 1786. godine u *Geographisch-Historisches und Produkten-Lexikon von Ungarn* zapisao sljedeće: „*Čakovec*

je trgovište, stanovništvo mu govori hrvatski (mađarski ne spominje – J. Z.-C.), leži u Zaladskoj županiji, ima katoličku crkvu. U ovdašnjoj tvrđavi smještena je bogata knjižnica Zrinskog, koju je na proputovanju pogledao nizozemski znanstvenik János Tollius. Tu je i numizmatička zbirka te kip Aleksandra Velikog u zlatu i srebru, kao i portreti Horacija i Ovidija.” Discipliniranog, puritanskog Tolliusa možemo držati za riječ. On je o Zrinskome čuo u Grazu i bilo mu je drago, usred svuda uokolo prisutne neobrazovanosti, vidjeti divne zgrade, sjajni namještaj, veličanstvenu udobnost, čistoću i obrazovnu, načitanu obitelj. Našao je očaravajući, krasni park, pravi muzej s oružjem, numizmatičkom zbirkom, slikama koje prikazuju junačka djela Zrinskog i velikom knjižnicom. Tollius se divio izvanrednom poznavanju jezika Nikole Zrinskog, koji je govorio šest jezika: mađarski, hrvatski, talijanski, turski, njemački i latinski, kao da su mu svi materinji, a čitao je na osam jezika. Putnik bilježi i da se među slikama nalazi i portret Martina Luthera i njegove supruge. „Vjerojatno je preostao iz reformacijske prošlosti obitelji te je karakteristično za vjersku toleranciju i poštivanje kulturnih vrijednosti Nikole Zrinskog da je ni kao revan katolik nije zanimjao i da je brižno čuvao tu sliku” – pisao je između ostalog József Németh u svojoj studiji o Nikoli Zrinskom u zbirci pod naslovom *Zala megye ezer éve [Tisuću godina Zaladske županije]*. U vrijeme Zrinskih Čakovec je imao dvostruku zadaću. S jedne strane, bio je dobro organizirano obrambeno središte, s druge strane, iznenađujuće brzo je postao kasnorenesansno-ranobarokno velikaško središte. U dvor Nikole Zrinskog rado je dolazila učiti najistaknutija ugarska plemićka mladež. O ugodaju u Čakovcu i kod velikaške obitelji saznajemo i iz zapisa putnika. Jacobus Tollius, mladi nizozemski znanstvenik, 1660. godine posjetio je Nikolu Zrinskog u Čakovcu i nije se mogao načuditi koliko vrijednih rimskih starina postoji u „ugarskoj barbarskoj pograničnoj utvrdi”, stoji u studiji pod naslovom *Adriai tengernek fönnforgó hajjai [Uskovitlani valovi Jadranskog mora]* (Kovács, Sándor Iván; Király, Erszébet, 1983.). Pozornost mu je, prije svega, privukla pomno odabrana numizmatička zbirka. Stare kovanice prikazivale su Aleksandra Velikog, rimskog cara Otona, Vitelija, Pescenniusa Nigera, zatim Horacija i Ovidija, a bilo je u zbirci starina i portreta te kipova koji su ovjekovječili kraljeve, prinčeve i druge slavne muževe. Tollius je gostovao u Čakovcu dobrih tjedan dana.

Veličinu Nikole Zrinskog potvrđuje i činjenica da ga je Leopold I. htio

uzdići na rang vojvode, što Zrinski iz skromnosti i domoljublja nije prihvatio. Rimski papa mu je darovao šešir vojskovođe i svoj portret izliven u zlatu. Nakon višegodišnjih studija u Beču, Grazu i Nagyszombatu, Nikola Zrinski je duže od pola godine bio na studijskom putovanju po Italiji. Svoje osmomjesečno studijsko putovanje u Italiji započeo je 21. travnja 1636. godine. Njegov put vodio je ravno u Rim, da bi ga ubrzo zatim nastavio u Napulju, Firenci te raznim sjevernotalijanskim gradovima. U Rimu ga je, zajedno s njegovim mladim bratom, primio papa Urban VIII. i darovao mu svoju knjigu poezije s posvetom. Tada je utemeljio svoju romansku obrazovanost. Za njega je to putovanje po Italiji bilo od sudbinske važnosti, budući da je mogao uživati u brojnim prizorima likovne umjetnosti te razgledati barokne katedrale i bazilike. Mladi je Zrinski zacijelo s poniznošću prema njihovoj uzvišenosti i ljepoti obilazio glavne rimske crkve. Obogaćen iskustvom, lako se mogao naviknuti na izvanredne razmjere antičkog svijeta, renesanse i talijanskog baroka. Mogao je veličinu talijanske kulture percipirati putem vizualnog utiska temeljenom na neposrednom promatranju materijalnih spomenika. Tako je život mogao promatrati ne samo u okvirima zaostale Ugarske, utonule u provincijalizam, već i kroz prizmu antičke, renesansne i barokne kulture, koje je upoznao za vrijeme svog studijskog putovanja po Italiji. Kasnije ga je španjolski kralj odlikovao Redom zlatnog runa, a francuski kralj čašću *paira*. Izborni knezovi Bavarske i Württenberga zvali su ga svojim ocem, a mađarska nacija ga je počastila atributom „onaj koji bije Turke”. O svemu tome možemo čitati u tisku na mađarskom jeziku s prijelaza stoljeća, koji je učvršćivao kult Zrinskog.

U broju Muraköza od 26. svibnja 1894. objavljen je jedan zanimljivi članak pod naslovom *Horvátország bánjai [Hrvatski banovi]*, koji je napisao *Imre Vizkeleti*, umirovljeni financijski savjetnik, kad je tragajući za portretima hrvatskih banova boravio u Čakovcu i napravio kopije. Kao ljubitelj umjetnosti, Vizkeleti je načinio kopiju portreta palatina Tamása Nádasdyja iz XVI. stoljeća. Nikola Zrinski bio je jedva dvadesetogodišnjak¹⁰ kad je imenovan hrvatskim banom, na mjesto Janka Draškovića, izabranog za pa-

10 „1648. [s 28 godina] položio je zakletvu: postao je hrvatski ban.” *Ki kicsoda a magyar irdalomban? [Tko je tko u mađarskoj književnosti?]*, uredili László Gremesperger, Ágnes Gyeskó, Budapest, Könyvkuckó, 1996., str. 394.

latina. Vizkeleti je u Trakošćanu našao i portret Jurja Zrinskoga.

Prema članku pod naslovom *Zala megye megint dolgozik, hogy Muraköz itt maradjon [Zaladska županija opet radi na tome da Medimurje ostane ovdje]* objavljenom u Magyar Paizsu od 16. travnja 1908. Zaladska se županija obratila Vladi s molbom da se Medimurje i crkveno pripoji Ugarskoj. Da se područje smješteno između Mure i Drave – Medimurje, isključi iz Zagrebačke biskupije i pripoji Szombathelyskoj biskupiji. „Ukazuje se potreba donošenja odluke koja se tiče 100 000 duša, budući da se Medimurje pohrvaćuje.” – pisao je autor političkog članka, citirajući riječi Zrinskog: „*Ne diraj Madara!*” Molbu je u ime podžupana Lajosa Árvaya kralju podnijela Zaladska županija.

U feljtonima povijesno-istraživačkog karaktera objavljenima u Muraközu od 18. studenog, 25. studenog i 2. prosinca 1894. Lajos Szokoly je pisao in memoriam *Gróf Zrínyi Miklós, a költő 1664. november 18-án történt haláláról*

Slika 13: Spomenik Nikoli Zrinskom u Kuršanečkom lugu

[O smrti pjesnika grofa Nikole Zrinskog 18. studenog 1664.] Uvjerljivom povjesničarskom objektivnošću i točnošću skicira cijeli život Nikole Zrinskog, od rođenja sve do smrti. Stil mu je patetičan: „*Živjet će sve dok naredna pokoljenja budu štovala spomen na one slavne pretke, koji su i usred toliko nedaća, nakon toliko mnogo razdora održali domovinu čije ime je: Ugarska.*” Životnom djelu Nikole Zrinskog u 90-im godinama 19. stoljeća nije se moglo pristupiti bez patetike. Zatim ovako nastavlja: „*Lik Zrinskoga zračio je čvrstim stavom i dostojanstvom. Pravda Zrinskog držala se mađarskom pravdom i bož-*

jom pravdom. Što upućuje na to da je mađarska i božja stvar jedno. Njegova smrt postala je uzvišenim kršćanskim i mađarskim mučeništvom.” Rana i neočekivana smrt Nikole Zrinskog izazvala je duboku sućut, ne samo u domovini, već i u cijeloj Europi. Ugarska je oplakivala snažno uporište ustavnih slobo-

da, mudrog i pravednog državnika. Pisci novinskih članaka na mađarskom jeziku u medimurskom tisku s prijelaza stoljeća crpili su elemente za stvaranja kulta Zrinskog i života poslije smrti iz patnji te junaštava u borbi protiv Turaka.

U vrijeme Nikole Zrinskog razvoj ugarske povijesti doveo je do toga da je uspjeh ili poraz velikih prekretača sudbine sve manje ovisio o Mađarima, budući da su veće sile, jače namjere diktirale i smrt Zrinskog. Nikola Zrinski je unatoč svom hrvatskom podrijetlu postao mađarski junak. Svojim djelima uvjetovao je potrebu stvaranja nacije. Međutim, taj je sadržajan život posvećen formiranju nacije trajao svega 44 godine. Zrinski je skončao uslijed tragične nesreće u lovu u studenom 1664. godine, definirajući svoje velike ciljeve, promišljajući sudbonosne odluke. Prema hrvatskoj stručnoj literaturi Gremonville, bečki izvjestitelj Luja XIV., kralju je poslao sljedeće vijesti: *„Prije dva dana saznao sam od jedne osobe da grofa Nikolu Zrinskog nije ozlijedio vepar, već je time spriječena namjera da se pod turskom zaštitom proglasi ugarskim kraljem.”* Odnosi između Zrinskog i bečkog dvora narušeni su nakon pada Novog Zrina te se nakon toga vojskovođa Nikola Zrinski smatrao opozicijom. Nemamo razloga sumnjati u jednodušno mišljenje većine istraživača da je veliki sin XVII. stoljeća doista pao žrtvom nesreće. Ali u tisku se mogu naći i legende koje tu tvrdnju opovrgavaju. Ni njih ne bismo smjeli zanemariti. U povijesnim feljtonima publicisti osobu Nikole Zrinskog smještaju u borbe protiv Turaka. U tim feljtonima evociraju i rodbinske veze Zrinskog, više puta spominju Jelenu Zrinsku, Petra Zrinskog i Ferencu Rákóczi. Životu Ferencu II. Rákóczi posvećena su i posebna poglavlja na stranicama Muraköza u razdoblju između 1903. i 1904. godine.

Je li Nikola Zrinski bio žrtva vepira ili mučkog ubojice? To pitanje postavljaju mnogi i dan danas, premda znaju odgovor povijesne znanosti. Ali

Slika 14: Spomenik Nikoli Zrinskom u Kuršancu

što se tog pitanja tiče, nije važno samo rasvjetljavanje uzroka smrti, već i eliminiranje raznoraznih glasina. „Idejna šablona čvrsto ukorijenjena u nacionalnoj svijesti, ‚madarski junak – habsburški ubojica‘, često zasjenjuje stvarni tijek davnih događaja te sprječava realno sagledavanje povijesti i nacije”, pišu Sándor Bene i Gellért Borián u tekstu na ovitku njihove zbirke studija pod naslovom *Zrínyi és a vadkan [Zrinski i vepar]* izdane 1988. godine. I Lajos Szokoly je na kraju 19. stoljeća zanimljivom smatrao zagonetnu smrt Nikole Zrinskog, o kojoj je 1894. godine, 230 godina nakon pjesnikove tragične smrti, na stranicama Muraköza objavio feljton u tri dijela.

II.1.3. Sveta Jelena u pavlinskim zapisima

Pavlinski samostan svete Jelene pripadao je Mihovljanskoj župi. Samostan je 1376. godine sagradio ili erdeljski vojvoda István ili István, kraljev glavni konjušnik. Osnivače je vjerojatno potakla revnost ugarskog kralja Ljudevita I., koji je bio veliki patron pavlinskih redova. To jasno potvrđuje i Bonfini: „Kada je red Szent Pál remete [svetog Pavla Pustinjaka] imao doći u Madarsku i prvi mu predstojnik Károly organizirao prva sjedišta u čijim su posjedima bile crkve Szent Lőrincz-a [Svetog Lovre], Szent Kereszt-a [Svetog Križa], Szent Lélek-a [Svetoga Duha] i Szent László-a [Svetog Ladislava], Lajos [Ljudevit] je u Nosteru osnovao sestrinske samostane koji su ih nadmašili.”

Slika 15: Veduta pavlinskog samostana

„Ne znam zašto u Povijesti Madara, koju je 1376. godine napisao pater Timon, samostan Svete Jelene pavlin naziva opatijom, kad ni uz našu crkvu nije bila vezana opatija. Godine 1376. István Csák osnovao je opatiju u Svetoj Jeleni. Grof Herman Celjski 1420. godine darovao je samostanu selo Šenkovec. 1467. godine Miroslav Lamberger je u Mačkovecu sagradio majur pavlinima iz Svete Jelene. Godine 1478. taj je dar potvrdio kralj Matija. Kad je Juraj Zrinski u Međimurju uveo luteransko krivovjere, stanovnike samostana su bičevali, zatvarali, mnoge od njih su i ubili. Juraj Zrinski ostao je pri svojoj herezi, ali su i redovnici još dugo ostali u Svetoj Jeleni.”

Nakon ukidanja pavlinskog reda samostan u Svetoj Jeleni je zajedno sa svojim posjedima dospio u vlasništvo države. 1802. godine samostani i posjedi pavlinskih otaca iz Svete Jelene i Stridona došli su u posjed barunske obitelji Kneževića. Ta je obitelj posjedovala prostrana vlastelinstva u Hercegovini. Milošću kralja Matije 1464. godine dobili su ugarski plemićki naslov i prostrane posjede u Lici i Krbavi, pod uvjetom da te prostore moraju braniti od napada Turaka.

1736. godine Martin Knežević, zajedno s ocem Jurjem i stricem Nikolom, vodio je krvavi sukob s Turcima kod Gubavča, gdje su Kneževićima u posjed dospjeli brojni zarobljenici i blago. Svih šest sinova baruna Kneževića bili su dobri i slavni vojnici u francuskim ratnim pohodima. Među njima Juraj, Petar, Ivan i Vinko, kao i njihova braća dobili su od njegovog visočanstva Svetu Jelenu, Stridon i hrvatsko vlastelinstvo pod imenom Hrvatska u zamjenu za svoja dobra u pograničnim krajevima. Od starih svetojelenskih gospodara, baruna Kneževića, još su dva brata živjela u Međimurju, u Stridonu, starom samostanu pavlina. Konstantin i Viktor bili su umirovljeni vojni časnici.

Nakon smrti Jurja Zrinskog starijeg, njegov sin Juraj se uz pomoć otaca konventa Svete Jelene preobratio na katoličku vjeru te je s vremenom proglašen banom Dalmacije, Hrvatske i Slavonije. Nakon žalosne smrti Jurja Zrinskog mlađeg, njegovi maloljetni sinovi Nikola i Petar bili su povjereni u skrbništvo zagrebačkom biskupu Petru Domitroviću i Istvánu Sennyeyu, biskupu u Vácu, nadalje Ivanu i Franji Patačiću. 19. travnja 1639., sukladno naredbi koju je izdao kralj Ferdinand III., konventu je dano pravo održavanja proštenja i sajmovu u Svetoj Jeleni. Nikola Zrinski primorao je narod na katoličku vjeru te je zato u Čakovec naselio redovnike franjevačkog reda.

Odobrio je i pomoć za njihovo uzdržavanje.

Nakon smrti grofova Zrinskih, prostrani su posjedi došli u ruke Kraljevske komore. Godine 1695. svetojelenski je samostan snašla nesreća. Vatra je u prah pretvorila krov kapele Zrinskih, oltare i nacionalno znamenje čuvano u kapeli. Uz pomoć visokog časnika Andrása Weinnachta iz hrpe pepela ubrzo je izniknuo kloštar. Gradnju je materijalno pomogao i zagrebački biskup Stjepan Selišćević. Godina 1738. cijelo područje Mure i Drave pogodio je potres. Tada su oštećene i zidine čakovečke utvrde, župne crkve i drugih građevina, kao i samostan u *Svetoj Jeleni*. 1745. prior Vincze Hassy

Slika 16: Samostan i mauzolej u Svetoj Jeleni

u potpunosti je obnovio čitavi samostan.

Dr. sc. Andela Horvat u svojoj doktorskoj disertaciji o međimurskom svetojelenskom samostanu (Šenkovec), koji je pripadao srednjovjekovnom pavlinskom redu napisala je sljedeće:

„Njegov značaj kulturnog je i povijesnog karaktera. Svjedoči o životima gospodara s područja između Mure i Drave, budući da ima povijest dugu 600 godina.

Samostan je pavlinskom redu osnovao erdeljski plemić Stjepan Lacković 1376. godine te im je darovao zemlju i šume. U 15. stoljeću Medimurje je spadalo pod vlast grofova Celjskih. Grof Herman je 1420. godine iz vjerskih uvjerenja obnovio samostan u gotičkom stilu. Redovnici su na polju obrazovanja dobili suverenitet, budući da su spadali među najobrazovanije redove. Pod gospodstvom Zrinskih u 16. stoljeću samostan je doživio nagli razvoj – sagrađena je kapela i grobno mjesto, mauzolej. Tu je 1561. godine pokopana Katarina Frankopan, a kasnije, nakon sigetske bitke, i Juraj Zrinski. Juraj Zrinski, predstavnik protestantizma, progonio je pavline. Za vrijeme njegova gospodstva samostan je zapušten. Nakon požara 1695. godine obnovljen je u baroknom stilu. Poslije potresa 1738. godine pavlin Josip Bedeković obnovio je samostan te je u svom radu pod naslovom Natale Solum 1752. zapisao povijest samostana. U vrijeme napoleonskih ratova gradevina je služila kao vojna pekarna. Godina 1880. samostan je ponovno pogoden potresom. Njene ruševine raznijelo je stanovništvo radi gradnje svojih kuća. Početkom XIX. stoljeća obitelj Knežević je od razrušenog samostana sagrađila dvorac, čija je kapela zapravo preuređeno svetište nekadašnje crkve. Srušen je brod crkve, toranj i mauzolej Zrinskih.”

Do danas je opstao samo dio s oltarom, koji nas podsjeća na samostan. 1924. godine provedena su istraživanja u svetojelenskom samostanu. Rezultati istraživanja inženjera Stjepana Savića Nosana i njegovo mišljenje objavljeni su 1928. godine u časopisu Kolo.

S gledišta povijesti umjetnosti svetojelenski je samostan u 14. stoljeću bio vrlo važan. Prema studiji Márie Prokopp pod naslovom *Zala megye középkori falképei [Srednjovjekovne zidne slikarije Zaladske županije]*, objavljenoj u zbirci studija *Zala megye ezer éve [Tisuću godina Zaladske županije]*, u crkvi samostana Svete Jelene postojale su slavne freske, koje je 1396. dao naslikati palatin i velikodostojnik Lackfi II. István (Stjepan II. Lacković).

O freskama s kraja 14. stoljeća u apsidi pavlinske crkve povijest umjetnosti zna od 1948. godine, ali tek se između 1991. i 1995. pristupilo njihovom otkrivanju. Prema studiji Ivana Srse, crkvu su nekada u potpunosti pokrivale zidne freske, a danas se mogu uočiti tek djelomični prikazi. Istraživanja freska u Svetoj Jeleni stavljaju ih na kraj 14. stoljeća. Nastale su zasigurno prije 1397. godine, još za Lackovićevog života.

II.1.4. Legrad, tragom zapisa jednog pavlina iz 1750. godine

Crkva u Legradu sagrađena je od čvrstog drveta, a toranj od hrastovine. Pisac *Valva Serius* o njoj je izvijestio sljedeće: „*Tvrđava Zrinskih smještena je u blizini Gvozdanskog, s ove strane potoka Vuna, te je ujedno i njihovo rodno gnijezdo.*” 1540. godine Turci su napali tvrđavu, da bi je 1577. s neznatnim trudom i zauzeli. 1579. godine osvojena je natrag, ali samo na kratko

Slika 17: Legrad

vrijeme. 1710. godine *Legrad* se prostirao lijevom obalom Drave. Uslijed jedne poplave rijeka je promijenila korito pa je Legrad dospio na njenu desnu stranu. 1690. godine jedan je zagrebački kanonik prilikom posjeta Međimurju zabilježio: „*Dravom se odvijala cvatuća trgovina između Legrada i Delekovca.*” Legrad je bio stjecište između Međimurja, Ugarske i Podravine. U vrijeme Zrinskih bio je utvrda, važna *strateška točka* u nemirnom pograničnom kraju, čitamo u Muraközu-Međimurju od 4. i 11. ožujka 1888., u člancima pod naslovom *Muraköz múltjából XI [Légrád]*. (Iz *povijesti Međimurja XI*. odnosno *Legrada*).

II.1.5. Novi Zrin (Zrínyi-Újvár)

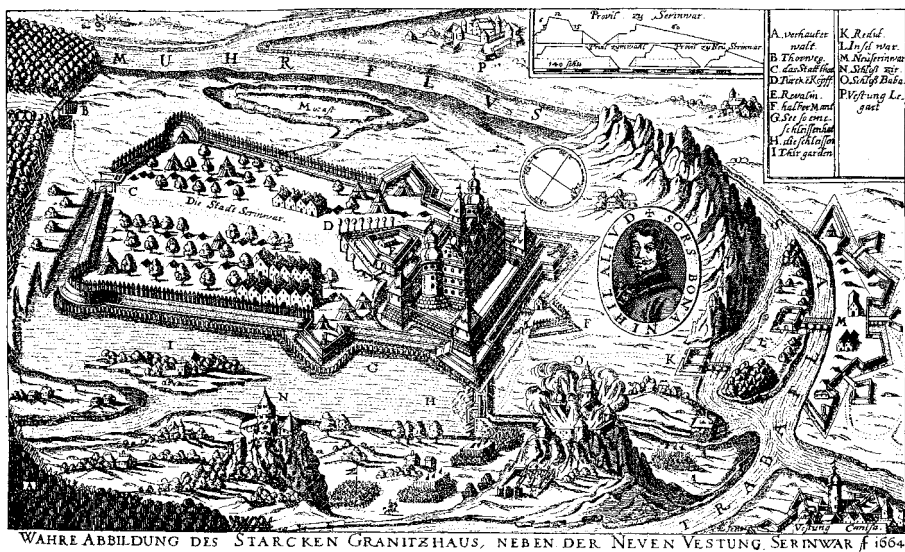
1660. godine Nikola Zrinski je nedaleko Legrada sagrađio novu tvrđavu. Nazvao ju je Novi Zrin. Zašto joj je dao to ime? *Bombardius* bilježi: „*Negdje u okolini Kanizse, kod ušća Mure nekoć je na Dravi stajao Novi Zrin sa svojim*

stanovnicima.” Drevni Zrin, od kojeg potječe ime Zrinskih, nije bio drugdje do u pograničnom dijelu Hrvatske, u blizini rijeke Vune, tamo gdje se danas nalazi Zrinsko polje (Zrínyi mezeje). Prema mišljenju Bombardiusa, pogrešna je tvrdnja da je Novi Zrin sagrađen pokraj drevnog Zrina.

1664. godine Turci su se spremali u napad na Ugarsku i Hrvatsku. Petar Zrinski tražio je carsku pomoć. Naredbu koja se odnosi na pomoćne odrede Bretius je izložio ovako: „Unatoč očitim naporima vode Montecuccolija, ne dobivajući potporu od strane cara u obrani grada Zrinskog, Turci su ga nakon nekoliko dana opsade zaista i zauzeli.” Jednom prilikom Nikola Zrinski je izjavio: „U Novom Zrinu sad boravi moja supruga. Ako koji od mojih vojnika bude išao iz Kanizse u Novi Zrin, neka je pozdravi. Ona će mu dati maramicu.”

To se utvrđenje u vrijeme Zrinskih smatralo strateški vrlo naprednom, suvremenom i funkcionalnom građevinom, koja je bila i na europskom glasu. Prema hrvatskoj literaturi, Nikola Zrinski je 1662. godine započeo s gradnjom te pogranične tvrđave. Na pomoć su mu bili plemići Varaždinske županije, kao i Franjo Gubačov, Ivan Kis, Tome Hreljač te Vinko Buzanić. Tisuću zemljoradnika dnevno je gradilo utvrdu pod vodstvom bana. Po nürnberškom bakrorezu Hausa Hoffmana iz 1664. godine Novi Zrin građen je na desnoj obali Mure, nasuprot Novigradu, s kojim je bio neposredno povezan mostom.

Slika 18: Tvrđava Novi Zrinj

Utvrdna sagrađena od kamena bila je četverokutnog tlocrta. Oko nje je iskopan i kanal u kojem je tekla voda. Unutar utvrde sagrađeno je trideset kuća. Novi Zrin je u pograničnom dijelu Hrvatske i diljem Europe postao poznat po svojoj *neosvojivosti*. 1664. godine 200 tisuća Turaka napalo je Kanizsu, a zatim i Novi Zrin. Prema grofu Montecuccoliju od njega nije ostao ni „*kamen na kamenu*”. 1752. godine Josip Bedeković još je vidio ostatke grada, ali danas se ni njih ne može naći. U Dolnjoj Dobravi /danas Donja Dubrava/ to mjesto zovu *Trokutom Zrinskih*. O tome možemo čitati u novinskim člancima u 11. broju Muraköza-Medjimurja od 11. ožujka 1888., V. godište.

II.1.6. Povijest spomenika Zrinskom

Feljton Az emlékoszlop-történet [Povijest spomenika Zrinskom] pisao je također Lajos Szokoly 1894. godine u brojevima Muraköza od 9. i 16. prosinca. 1772. godine kralj Karlo III. doputovao je u Čakovec pa se s vojvotkinjom Ágnes Pignatelli kočijom odvezao u kuršanečku šumu, gdje je Nikoli Zrinskome život oduzeo vepar. Uskoro je kralj Karlo dao dozvolu za podizanje spomenika Zrinskom. Vojvotkinja je morala prihvatiti sljedeći natpis: „*Zrinski, kojeg je nekoć ubio vepar, plijen svinje.*” U 19. stoljeću međimursko je područje pripadalo posjedima Jurja Feštetića. Feštetić je dao spomenik s izvornog mjesta odnijeti u unutrašnjost šume. 1930. godine spomenik je zbog poplave Drave dospio u varaždinski muzej. Kasnije je smješten u izložbenu dvoranu čakovečke tvrđave.

Početakom 1880-ih godina u čakovečkim su listovima u više navrata pisali o potrebi podizanja spomenika Zrinskom. Međutim, mjesni odnosi nisu išli na ruku realizaciji toga. 1901. godine upućen je poziv Međimurcima da daju dobrovoljne priloge, budući da u Čakovcu još nije bilo spomen-ploče vojskovođu i pjesniku Zrinskom. Na stranicama Muraköza objavljen je popis priloga pristiglih za podizanje spomenika Zrinskom. Bivši vlasnik dobara Zrinskih, grof Juraj Feštetić, sa zanimanjem je pratio zbivanja oko spomenika i sudjelovao ne samo s novčanim priložima, već i svojim umjetničkim ukusom te stručnim znanjem. U Čakovcu su svi društveni slojevi, udruženja, novčane institucije i zajednice sa velikim interesom pratile akciju sakupljanja.

Slika 19: Spomenik Nikoli Zrinskomu

Štovateljska društva na svoje su stolove stavila škrabice, a trgovci su u svojim trgovinama imali sabirne liste te su prikupili znatnu svotu od putujućih agenata. Spomenik je međimurski puk dao podići od vlastitih priloga. Priloge su poslali i plemićka blagajna Zaladske županije, prekodravski Hrvati te Ministarstvo za obrazovanje i vjerska pitanja. Darivali su svi društveni slojevi. Skupljanje priloga proširilo se na čitavo Međimurje i na područje Ugarske. Sudjelovale su i Zaladska županija te županija Vas, kao i Lendava te Murska Sobota. Ali prilozima su stizali i iz Budimpešte, Varaždina, Košica, Zagreba i Beča.

Planove spomenika procijenilo je Državno vijeće za likovnu umjetnost. Predlagači su bili Alajos Stróbel i Miroslav Šulek. Građevinski dio napravio je budimpeštanski arhitekt Aladár Arokay, a reljef Zrinskog i grb s mit-skim orlom budimpeštanski kipar i učitelj, sin ove županije, Gyula Szász. Brončani odljevci izašli su iz budimpeštanske ljevaonice metala Ferencza Hirmanna. Klesarske radove izveo je čakovečki klesar Josip Terstenjak. U ožujku 1902. godine skupljeno je dovoljno novca, osnovano je povjerenstvo za izradu spomenika te se prionulo izvođenju radova. Postavljanje je trajalo godinu i pol. Spomenik je visok osam metara, to je stup umjetničke izrade

isklesan iz kamena iz Haraszta. Na vrhu stoji mitski orao izliven u bronci, raširenih krila, u kandžama drži mač i lutnju. U donjem dijelu spomenika je polureljef izliven u bronci promjera jednog metra, koji prikazuje poprsje Nikole Zrinskog. Ispod njega je (bio) natpis: „*Grof Nikola Zrinski, pjesnik i vojskovođa*”. Niže toga grb Zrinskih, a ispod njega je bila brončana vrpca s natpisom: „*Ne diraj Madara!*” Na stražnjoj strani spomenika u kamen je bila uklesana izreka iz Zrinijade, koja najbolje karakterizira Zrinskog: „*Svoju slavu ne tražim samo perom / Nego i strašnom bojovnom sabljom!*” Danas se na spomeniku Zrinskom na glavnom trgu u Čakovcu nalazi samo hrvatski natpis.

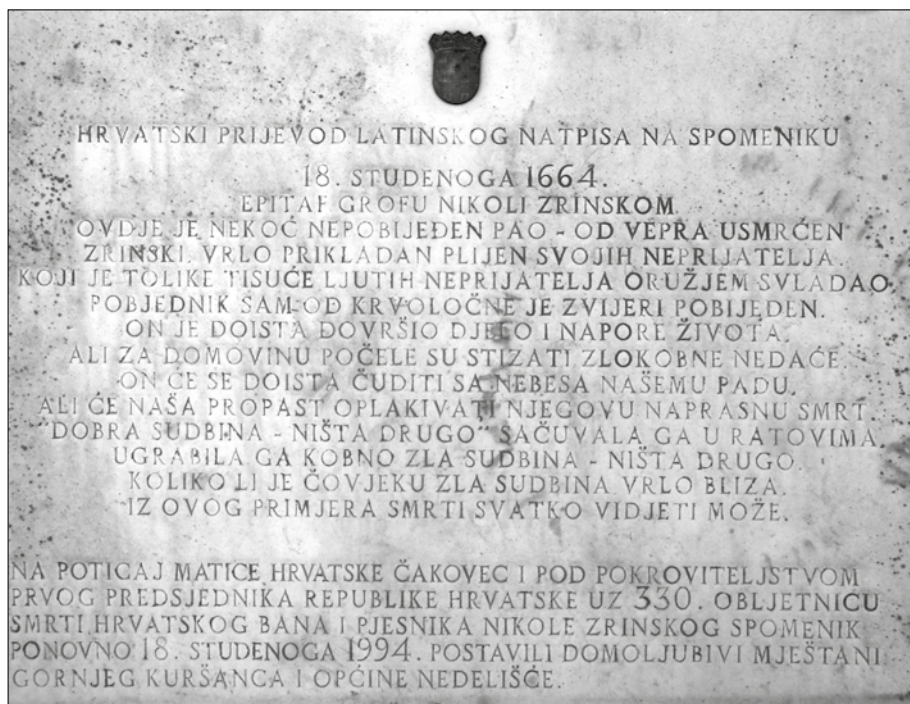
U Čakovcu već odavno nije bilo događaja prema kojem bi svi slojevi stanovništva gajili takvo opće zanimanje, kao prema podizanju spomenika Zrinskom. To je zapisano (na mađarskom jeziku) i na stranicama Muraköza: „*Ali neka širi glas i o tome da na dvojnoj granici obožavane mađarske domovine živi jedan narod, koji je ostao vjeran nasljeđu svojeg nekadašnjeg gospodara!*” Na otkrivanje spomenika Zrinskom Mađarska akademija znanosti poslala je *Gyulu Wlasicsa* da održi svečani govor. Spomenik Zrinskom, podignut javnim (dobrovoljnim) prilozima na čakovečkom Trgu Zrinskog pohodili su Mađarska akademija znanosti, Društvo Kisfaludy, Povijesno udruženje, stanovništvo Zaladske županije, Mađarski savez iz Zagreba i sve općine iz Međimurja. Trg Zrinskog je povodom otkrivanja spomenika bio ukrašen nacionalnih zastavama. Čakovec je odavao sliku punu života. Puk iz Donjeg Međimurja je na svečanost stizao u dugačkim kolonama kočija, vijučići zastavama.

Legrad je svom nekadašnjem viteškom kapetanu položio živu granu iz danas već nepostojećeg naselja Zrin. Zrínyifalva je donijela hrastov vijenac s legendarnog drveta iz kuršanečke šume, a stanovnici Svete Jelene prolazili su u mimohodu s tamnom jelovom granom.

Nakon polaganja vijenaca, predsjednik povjerenstva za spomenik, *József Margitai*, predao je spomenik stanovništvu Čakovca i Međimurja te je otpjevana, pored mađarske himne, često pjevana pjesma Szózat [Proglas] mađarskog pjesnika Mihályja Vörösmartyja. U velikoj dvorani hotela Zrinski postavljeni su stolovi za 140 osoba. Ovdje su primali goste iz glavnog grada i županije. Najdostojnije očitovanje kulta Zrinskog postalo je neosporno otkrivanje spomenika 12. lipnja 1904. godine u Čakovcu.

II.1.7. Kratke vijesti o spomenicima Zrinskom

U ime *legradske* Općine tamošnji je sudac i bilježnik napisao trinaest molbi kralju, prijestolonasljedniku, velikaškom domu, zastupničkom domu i svim ministarstvima za nadopunjavanje svote potrebne za podizanje kipa Zrinskog u Legradu. Pošta je diljem Ugarske nosila liste darivatelja u nekih deset tisuća primjeraka. One su bile priprema za davanje dobrovoljnih priloga za podizanje spomenika Zrinskome.

Slika 20: Hrvatski prijevod latinskog natpisa na spomeniku

Spomenik Zrinskom u *Zrínyifalvi* kojeg je 1724. godine dala postaviti grofica Althan, također je došao u opasnost – čitamo na stranicama Muraköza. Bujica izlivena Drave toliko ga je potkopala da je morao biti maknut s dotadašnjeg mjesta.

II.1.8. Grobovi Zrinskih u Svetoj Jeleni

Barun Viktor Knežević je u svome članku u Muraközu od 7. siječnja 1906. pod naslovom *Zrínyi sírok Szentilonán [Grobovi Zrinskih u Svetoj Jeleni]* kritizirao poglavlje o grobovima Zrinskih u *Čakovečkoj monografiji* Károlya Zrínyija s argumentom da nije istina to što Károly Zrínyi tvrdi o grobovima. Nije prihvatio sljedeću tvrdnju: „U kapeli u Svetoj Jeleni trenutno postoji samo nadgrobni spomenik baruna Kneževića... Teško je i zamisliti da bi moglo biti drugačije, budući da je u onim teškim vremenima, kada je ime Zrinskih postalo omraženo, novo gospodstvo iz čiste hiperlojalnosti moglo iz crkve maknuti te svete relikvije mađarskog naroda.” Károly Zrínyi branio je svoj napis odgovorivši na članak da pod „teškim vremenima” treba misliti na godine nakon 1671. kada su Katarinu Zrinski nemilosrdano proganjali, Baltazara

Slika 21: Samostan i mauzolej u Svetoj Jeleni

Zrinskog doveli do ludila i istrijebili čitavu obitelj. Spankanovi ljudi i njihovi sudionici harali su gradom koji je u vrijeme Zrinskih bio istinski izvor mađarskog duha i mađarske kulture.

U rubrici Recenzija knjiga 1905. godine objavljena je recenzija *Csáktornya monográfiája* [Monografije grada Čakovca] Károlya Zrínyija. Njegovo djelo imalo je kulturnu vrijednost. Gospodstvu Zrinskih nad Čakovcem pisac je posvetio posebno poglavlje. Djelo se bavi i Štovateljskim društvima na prijelazu stoljeća. Pod tim naslovom spominje i Štovateljsko društvo Zrinski u Čakovcu.

Na slikama u monografiji Károlya Zrínyija može se vidjeti samostan i crkva Zrinskih u Svetoj Jeleni. Na početku XX. st. izgledala je drugačije nego u doba Zrinskih, vjerojatno ju je potres 1748. godine potpuno uništio. Ivan Knežević više ništa nije pronašao u kripti. Prema Vinku Kneževiću „kada je naša obitelj 1802. godine preuzela imanje, ona je, kao državni posjed, bila pekarnica glavnog tabora.”

II.1.9 Recenzija. Károly Zrínyi: Csáktornya monográfiája [Monografije grada Čakovca] (1905.)

Csáktornya monográfiája [Monografije grada Čakovca] Károlya Zrínyija imala je kulturnu vrijednost u Čakovcu. U svom djelu „*govorio je o napredovanju madarstva, prostornom širenju i procvatu*” – stoji na stranicama Muraköza. „*Pri pisanju djela, Károlya Zrínyija je vodio lokalpatriotizam i rodoljublje.*” Monografija je podijeljena u šest poglavlja. U prvom poglavlju raspravlja se o povijesti čakovečke tvrđave te o gospodstvu Arpadovića, Althána i Feštetića.

Drugo poglavlje govori o povijesti i sadašnjosti grada, o utemeljenju samostana, o gradskim slobodama, o osnivanju župe, o događajima 1848./1849. i hrvatskoj vlasti. Nakon ovih tema slijedi uređenje grada i organiziranje javne uprave. Autor zatim raspravlja o imovinskim i gospodarskim odnosima u vrijeme gospodstva Feštetića. S velikom pozornošću opisuje nastanak industrije, elektrane, paromlina i tvornice šampanjca, a zatim i povijest željeznice, pošte i telegrafa.

Autor također predstavlja urede u gradu, bavi se i poviješću feudalnog suda, sudbenog stola, kotarskih sudova, notarijata, poreznog ureda, redarstva i financijske straže. Zanimljivi dio monografije je cjelina koja se bavi društvenim životom grada: prikazi Okružnog kasina, Mađarskog društvenog kružoka, Udruženja vatrogasaca, Udruženja za uljepšavanje, Kružoka mađarskih djevojaka. Károly Zrínyi opisao je i važnost štovateljskih društava: Štovateljsko društvo Vas, Štovateljsko društvo Zrinski te Kossuth. Bavi se i športskim i umjetničkim udruženjima.

Važan dio povijesti grada predstavlja napis koji se bavi odnosima u školstvu te domoljubnim duhom toga grada: prikazi Medimurskog učiteljskog kružoka, dječjeg vrtića, pučkih i građanskih škola, institucije za izobrazbu učitelja i plesne škole. Povijesni dio djela obuhvaća 304 stranice. Rad Károlya Zrínyija naslova *Monografije grada Čakovca* dokazuje ushićeno domoljublje. Nekoliko misli iz monografije koje upućuju na domoljublje.¹¹

11 Zrínyi, Károly: *Csáktornya monográfiája, A vár és a város története s a népszámlálás [Monografije grada Čakovca. Povijest grada i tvrđave te popis stanovništva]*, Csáktornya, 1905., str. 304.

II.2. VIJESTI VEZANE UZ NARODNU PREDAJU

U skupinu vijesti vezanih uz narodnu predaju spadaju članci koji pridaju značaj naivnim pričama u svijesti ljudi. Oni su objavljeni na stranicama Muraköza i Alsólendvai Híradóa. Ovdje se mogu ubrojiti sljedeće legende: *Kié ez a bagolyvár? [Čija je to ruševna tvrđava?]*, *Zrínyivár kísértete [Sablast tvrđave Zrinskih]*, *Miklós Malikóczy, Kárpáti monda - Karbunkulus torony [Karpatska legenda - Dijamantni toranj]*. One svjedoče o tome da je svijet junaka istrgnutih iz povijesne prošlosti, oživljavao slavne likove iz dinastije Zrinski, živeći rastrkan u svijesti jednostavnih ljudi. U tim se pričama podjednako izmjenjuju stvarni i bajkoviti svjetovi. Podloga gotovo svake povijesne legende je povijesna prošlost. Karakterizira ih bajkovita radnja i često mijenjanje vremenskih razina. Povijesne činjenice često zamjenjuju nizovi naivnih priča. Glavni likovi su bogati vrlinama i tijekom radnje prerastaju u junake ili upravo zbog svojeg junaštva umiru. Radnje priča vezane su uz gradove Međimurja i njihove gospodare, s iznimkom Karpatske legende, čija je pozornica Késmark i okolica. Tematici legendi pripadala je priča o Wesselényijevoj uroti, o zarobljeništvu Petra Zrinskog i sudbini Katarine Zrinski, priča o posjedima koje je Juraj Zrinski darovao Miklósu Malikóczyju, ali i priča o Jeleni Zrinskoj i njenom sinu.

II.2.1. Naivne priče u svijesti ljudi

Na članak pod naslovom *Böngészet a történelem mezején – Kié ez a bagolyvár? [Pabirčenje po poljima povijesti – Čija je to ruševna tvrđava?]*, objavljen u Alsólendvai Híradóu, u siječnju 1909. godine, S. B. je napisao refleksiju *Böngészet a magyar történelem mezején [Pabirčenje po poljima mađarske povijesti]*. U članku je uglavnom riječ o Wesselényijevoj uroti i povijesnim događajima koji su joj prethodili. „Urotu palatina Wesselényija skovali su grof Ferenc Nádasdy, zemaljski sudac, grof Petar Zrinski i grof Fran Krsto Frankopan, gospodar Krka” – objavljuje autor članka. Zatim nastavlja: „Urotu je izdao jedan predak gospodara gore spomenute »ruševne tvrđave« i za nagradu od tada vladajućeg kralja Leopolda I. dobio njegove pozamašne posjede, kojih je gotovo

MURAKÖZ (MEDJIMURJE)

helyi érdekű vegyes tartalmu lap.

MÉMORANDUM... Cége Muraköz... Aranykoronás...

A lap melléki részét illető különlegesen... MURAKÖZ... Kiváltóval FISCHEL FELDP...

Társuljunk!

Régi közmondás, hogy a tisztaság fel egészségre... Azonban az egészség az egészség... Azonban az egészség az egészség...

Hat lassú közeledés méréken egy... hat lassú közeledés méréken egy... hat lassú közeledés méréken egy...

Köz, mellyel az elvérőlük a muszkola... köz, mellyel az elvérőlük a muszkola... köz, mellyel az elvérőlük a muszkola...

Mindenki tudja, hogy nem elég... mindenki tudja, hogy nem elég... mindenki tudja, hogy nem elég...

A verejték-műgyék által kiválasztott víz... a verejték-műgyék által kiválasztott víz... a verejték-műgyék által kiválasztott víz...

A gondog, mellyel mindenhol egy... a gondog, mellyel mindenhol egy... a gondog, mellyel mindenhol egy...

Muraköz társadja... Zrinyi... Muraköz társadja... Zrinyi... Muraköz társadja... Zrinyi...

Levelezés... Feltételek szerkesztése... Levelezés... Feltételek szerkesztése... Levelezés... Feltételek szerkesztése...

Értesítés... Muraköz társadja... Értesítés... Muraköz társadja... Értesítés... Muraköz társadja...

Slika 22: Muraköz (Medjimurje), tjeđnik, Csákortorjny, 20. srpnja. 1884, god. I, br. 7.

četrvrtina nekoć poticala od državnog zemljišta.” Ova tvrdnja nije povijesno potvrđena. Ali očito su vjerovali da je urotu organiziranu pod vodstvom palatina Wesselényija izdala njegova vlastita supruga, kasnije njegova udovica *Mária Szécsy*, u ljubavnom pismu tajno poslanom u Beč jednom austrijskom visokom časniku. Odnosno, izdaju nije izvršio osumnjičeni velikaš, već *Venera iz Muránya*¹².

Povjesni mit *A Zrínyi vár kísértete [Sablast tvrđave Zrinskih]* zapisao je Ottó Kóváry, a objavljena je u Muraközu od 5. ožujka 1914. godine. Komora središnje Austrije u Grazu bacila je oko na plodno Međimurje. Bacaњem Petra Zrinskog u zarobljeništvo Komora je izborila da njegova supruga, Katarina Frankopan, i kćer dospiju pod njen nadzor. Također su bacili oko i na obiteljsko blago koje je Katarina sakrila. Koristeći se „vražjom praksom”, Würzburg je privolio jednog svećenika da tijekom ispovjedi od gospođe Zrinski iznudi tajno skrovište te mu ga oda. Svećenik je taj zločin i počinio te gospođu Zrinski time pretvorio u izgnanicu.

Božja kazna međutim nije zakasnila. Kada je svećenik prvu nedjelju nakon vjerolomstva krenuo služiti misu, tek što je zakoračio na prvu stepenicu oltara, na očigled vjernika, oltar se zamračio. Nakon velikog praska s oca je spala halja. On se pak pretvorio u crnu mačku i istrčao iz crkve. Taj je slučaj uzrokovao veliki strah u Grazu, a proširila se i priča da je crna mačka potpuno razderala Würzburga. Crna mačka povukla se u tvrđavu Zrinskih. Obitelj je sačuvala tajnu skrovišta blaga. Kazna svećeniku bila je da sedam godina u liku mačke žedan i gladan čuva skrovište koje je odao. U tih sedam godina mjesečno jedanput bi se pojavljivao osvetnički anđeo i gonio ga plamenim mačem dok se ne bi strovalio na zemlju, a tada bi mu raskomadao jezik i tijelo.

I na kraju sedme godine skončat će njegova zemaljska muka ako noću na dan izdaje netko dobrodušan ulije vode u njegova usta, koja su sedam godi-

12 Venera iz Muránya je bila *Mária Szécsy*, braniteljica tvrđave Murány u vrijeme Rákócziјeve borbe za slobodu. Ferenc Wesselényi, tada pobornik Ferdinanda III., uzalud je opsjedao grad, koji se nalazio na vrhu strme litice, nije ga mogao zauzeti. Međusobna ljubav završila je udajom *Márie Szécsy* za Ferenc Wesselényija pa je tvrđava time prešla iz ruku Rákócziјevih pristaša u ruke Ferdinandu III. Romantičnu ljubavnu priču opjevalo je više mađarskih pjesnika (op. prev).

na vapila za njom te će samo tako moći otići u podzemlju zauzeti zasluženo mjesto. Jedna je stara vjernica po želji susjeda na umoru poslala svećenika. Putem je iz močvare zagrabila dvije šake vode i ulila u usta mačke. Jedva da joj je voda dotakla usta, kad se zemlja oko nje otvorila i progutala je od glave do pete zajedno sa staricom. Tako se prema povijesnoj legendi tvrđava Zrinskih oslobodila sablasti.

Povijesna legenda pod naslovom *Miklós Malikóczy* objavljena je u 13. i 14. broju Muraköza od 20. rujna i 1. listopada 1884. godine, I. godište, autora Tivadara Belányija. Priča na kojoj se temelji povijesna legenda seže natrag u 17. stoljeće. U ono vrijeme nisu se ljudi sudili prema novcu i imovini, nego prema viteškim vrlinama i plemenitosti. Na čakovečkom dvoru Jurja Zrinskog često su se upriličile viteške igre, turniri i utrke. Na jednom viteškom turniru *Miklós Malikóczy*, kršan mladić, osvojio je vijenac i vrijedan srebrni buzdovan, koji mu je uručila Izabella Petróczy. Miklós Malikóczy bio je savjetnik i čovjek od povjerenja velikog kapetana Kanize Jurja Zrinskoga te kapetan tvrđave Bajcs, koju je 1578. godine sagradio Zrinski.

Kad je Miklós Malikóczy preuzeo nagradu od Isabelle, oboje su porumenjeli. Roditelji Isabelle Petróczy već su je davno obećali Jánosu Gyulafyju. U Izabellinim snovima bio je samo Malikóczy, siromašan, ali viteškim vrlinama bogat, plemenit mladić. Gyulafy nije još takoreći ni mač isukao za obranu domovine i nije stekao zasluge kojima bi mogao osvojiti Izabellu. Idući dan domaćin je zabave preselio u Gradišćak. Ovdje je pak grof Juraj Zrinski Malikóczyju za njegove vrline darovao Gradišćak i okolne posjede. Zatim su slijedile zaruke, budući da je Malikóczy iznenada postao bogat.

Na to je Gyulafy, s paklenom prepredenošću, pitao Petróczyja tko će

Slika 23: Nakon potresa 1738. godine na vanjskoj kuli čakovečke utvrde grofovi Althan podižu zvonik

pratiti Izabellu kad bude išla u crkvu. Na to je Petróczy odgovorio da svi mi obožavamo istoga boga. Tako je Petróczy saznao da je Malikóczy protestantske vjere, što se onda još smatralo grijehom. Izabella to nije mogla podnijeti pa se s kule bacila u ponor. Miklós Malikóczy dao je porušiti Gradišćak i na njegovom mjestu sagradio tvrđavu Lapsšinu, gdje je živio do smrti 1603. godine. Njegovi posmrtni ostaci počivaju u Svetom Martinu na Muri. Spomen-ploča s njegovog groba sa sljedećim natpisom dospjela je u pribislavečki dvorac Eugena Feštetića: „*Ovdje počiva plemeniti gospodin Miklós Malikóczy, veliki kapetan utvrde Bajcs njegova visočanstva princa Karla i prisni savjetnik uglednog velikog grofa Jurja Zrinskog, koji je preminuo*

10. veljače ljeta gospodnjeg 1603...” Danas se nadgrobna ploča Miklósa Malikóczyja iz Svetog Martina na Muri nalazi u dvorištu muzejskog prostora u čakovečkoj tvrđavi. Na ploči se vidi njegov lik u oklopu, u desnici drži buzdovan, u ljevici dršku mača. Uz glavu je uklesan njegov grb s likom lava, koji se također nalazi na štitu i kacigi.

Među međimurskim pukom i dan danas živi priča o Malikóczyju. On je junak omiljenih legendi Međimuraca, dok historiografija Miklósa Malikóczyja slabo ili samo površno spominje.

A kárpáti monda – Karbunkulus torony [Karpatska legenda - Dijamantni toranj] objavljena je u brojevima Alsólendvai Híradóa od 20. i 27. siječnja te 2., 10., 17. i 24. veljače 1889. godine iz pera supruge Sándora Wachota. Autorica se prisjeća Čakovca, utvrđenog dvorca roda Zrinskog, njihove tragične povijesti i izumiranja. Putujući u predjelu Karpata, s usana puka čula je legendu o *Jeleni Zrinski*, njenom drugom mužu i sinu. Puk je naravno le-

Slika 24: Tursko oružje, XVII. st

gendu shvaćao kao stvaran događaj. Gospođa Wachot ju je objavila znajući da ona nigdje ne može naići na bolji odjek kao u susjedstvu Čakovca, u okolici doma Jelene Zrinske (mađ.: Zrínyi Ilona).

Legenda započinje ovako. U dolini pokraj utvrde Késmark stoji skromna drvena kućica s torom, čija je stanovnica jedna lijepa gospođa, koja se pred olujama teških vremena sklonila ovdje u pratnji slugu. Vodila je gospodarstvo i čekala muža koji je bio u jednom boju, daleko od nje. Miklós Héderváry vratio se kući nakon tri godine. Ispričao je svoje priče iz borbi koje je vodio pod zastavom Imre Thökölyja. Pritom je plakao. Nakon uzbuđenja zbog ponovnog viđenja, začulo se snažno udaranje po vratima. Pred vratima su ugledali od vihora razbarušenu gospođu s dojenčecom u naručju. Mislili su da vide Jelenu Zrinski, koja se sklonila ovamo iz utvrde Késmark. Jelena Zrinski je dojenče povjerila na čuvanje obitelji Miklósa Héderváryja, koja je bdjela nad djetetom, nakon što je Jelena Zrinski prešla granicu. Mali Zoltán ostao je s obitelji.

Héderváry je u snu vidio opasnost. Na vrhu visoke litice ugledao je svoju suprugu kako umire pod dijamantnom kulom dok je trčala prema njemu. Miklós je na litici sadio ljiljan kad mu se ukazao lik Jelene Zrinski da ga blagoslovi, ali je ubrzo nestao. Vihor je srušio dijamantno kamenje, koje je zgnječilo drvo i ljiljan. „Jao tebi, zlosretniče!”, začulo se s usana Jelene Zrinski. Pa je nastavila: „Jao tebi koji nisi preduhitrio nevolju!” Miklós se probudio. Héderváry je dobro živio na svom malom gazdinstvu, posvojeni sin lijepo je rastao. Jolán je umrla pri porodu. Nakon dvanaest godina karpatski je pastir ostario. To su ljepša bila djeca koja su posjećivala majčin grob. Na vrhu litice dvoje djece susrelo se s jednim starcem koji je donio pismo Jelene Zrinski. U pismu je Jelena od Héderváryja tražila sina natrag. Dvoje se djece moralo rastati. Na dvoru Héderváryja stasala je Zele, njegova kći. Dolazili su prosci iz dalekih krajeva, ali ona je čekala samo Zoltána. Zoltán je stigao nakon pet godina odsustva. Slatka je bila njihova međusobna ljubav, razmišljali su o braku, ali Zoltán je morao izvršiti želju Jelene Zrinski. Prema Héderváryjevom snu, ruku djevojke će osvojiti onaj koji hicem obruši dijamantni kamen s tornja na litici. Vitez Frisdbeg također je žudio za tim. Zoltán je obrušio kamen, ali je pao u zapjenjeno jezero Kolbach. Zele mu je na grob nosila cvijeće.

II.2.2. Kulturna mjesta

Tijekom svojih istraživanja otkrila sam različita kulturna mjesta nazvana prema Zrinskima. Čakovečki ljubitelji umjetnosti okupili su se 1885. godine kod *Zdenca Zrinski* na ugodan provod. 1911. godine glazbeni sastav na dobrom glasu, Braća iz Sárköza, svake je srijede, subote i nedjelje svirao u *Kavani Zrinski*. 1886. godine u *kapeli tvrđave Zrinskih* naraštaji čakovečke Učiteljske škole dali su hvalu Svemogućemu. O *hotelu Zrinski* tisak objavljuje više od 14 kratkih vijesti, budući da je taj hotel uživao veliku popularnost u javnom i kulturnom životu Čakovca. U velikoj dvorani hotela priređivane su domoljubne svečanosti, plesne zabave, priredbe zatvorenog karaktera, svečani ručkovi, oproštajne večeri, kulturne večeri, likovne izložbe, banketi i proslave berbe.

1908. godine je u Magyar Paizsu objavljena vijest o tome da je 1848. godine postojao *parni brod Zrinski*, na kojem su bečki đaci na njemačkom jeziku napisali pjesmu mađarskoj naciji, u vrijeme kada je Lajos Kossuth poticao i njihovu slobodu. Kulturnim se predmetom smatrao i *grb Čakovca*.

Slika 25: Grad Zrinskih u Čakovcu

Taj je grb 1554. godine Čakovcu darovao Ferdinand I., kralj Hrvata i Mađara. Grb je napravljen u spomen na čakovečku dinastiju Nikole (Šubića) Zrinskog, usprkos tome što nisu samo Zrinski vladali tim gradom i posjedovali Međimurje. Grb je izražavao viši status koji je sam kralj, odnosno Kraljevska komora, darovala Čakovcu. Grb prikazuje utvrdu, na sredini s jednim dijelom kule sa zaštitnim stupom. S obje strane kule vidimo po jednu šestokraku zvijezdu na plavoj podlozi. Grb je u vrijeme Zrinskih donosio i određene privilegije, budući da je Čakovec i u doba Zrinskih smatran strateški važnim gradom.

II.2.3. Brda, planine, geografski nazivi

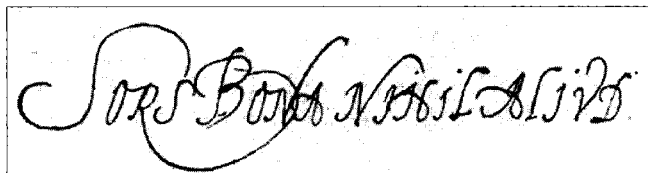
Povijesni događaji u ovom dijelu Hrvatske, kao i na drugim točkama zemlje, bili su odlučujući. *Brda, planine, zemljopisna mjesta* također su nazivana prema Zrinscima. Prema jednoj kratkoj vijesti 1887. godine izbio je požar u *Predgradu Zrinski*. 1897. godine Učiteljska škola je imala *Šetalište Zrinski*. 1886. dogodio se tragičan događaj pored *Zrinyifalve* (Kuršanec) – u jednom rukavcu Drave vir je povukao mladog neplivača.

Ime Zrinski pojavljuje se u tisku u dvije inačice: Zrínyi i Zrinszky. Prezime Zrinski u ono su vrijeme upotrebljavali u mađarskoj i hrvatskoj inačici. Prezime Zrínyi koristilo se u Čakovcu, Murskoj Soboti, ali i Donjoj Lendavi na početku XX. stoljeća, između 1880. i 1920. godine.

Od poznatih imena Zrinski spomenula bih *Bélu Zrinskog*, koji je u Zalaegerszegu, Nagykanizsi, Čakovcu i Donjoj Lendavi bio općepoznat i kao azijski putnik. Béla Zrinski radio je u pograničnoj policiji u Sopronu, gdje je bio imenovan za policijskog komesara, ali nije mogao ostati na jednoj mjestu, žudio je za bijelim svijetom te je ostavio službu. Sopronska se pogranična policija dala u potragu za njim. Prema Alsólendvai Híradóu Béla Zrinski je u kolovozu 1906. godine u Zalaegerszegu održao predavanje o svom velikom putu u Aziju. Publici je pokazao i nekoliko fotografija te predmeta donesenih iz Azije. Béla Zrinski je bez nekog većeg odziva i materijalne osnovice, takoreći s nekoliko krajcara, krenuo na daleki put na Istok. Proputovao je znamenitije predijele i države Azije sve do Indije i Ja-

pana, dijelom radi tjelesne kušnje, dijelom radi povećanja svojih duhovnih sposobnosti. Obje namjere je ostvario. U 25. broju Magyar Paizsa od 29. lipnja 1905. godine, VI. godište, o tome su pisali sljedeće: „*Sad je kod kuće, bogat uspomenama kao Odisej koji je vidio mnoge gradove i ljude. Imao je priliku posjetiti otmjena mjesta i dvorove. Upoznao je običaje različitih ljudi. Engleski posjednici davali su mu na raspolaganje cijele čete da ga služe i štite na daljnjim putovanjima. Njegovo izvanredno putovanje trajalo je dvije i pol godine. Treba odati priznanje duhovnoj snazi Béle Zrinskog, pomoću koje je uspio na vlastitim nogama proputovati prostranstvom od Jadrana do Japana.*” Kasnije je održao predavanje i u Wlassicsevoj ulici u Nagykanizsi.

U javnom životu Čakovca slavnom se osobom smatrao *Károly Zrínyi*, učitelj u Preparandiji, koji je ujedno i autor *Monografije grada Čakovca*. Još su brojni Zrinski postojali u javnom životu: *Ilona Zrinski* bila je srednjoškolska učiteljica u Čakovcu, *János Zrinski* obrtnik, *Miklós Zrinski* pakrački kapelan, *dr. Miklós Zrinski* sudski bilježnik u Murskoj Soboti, a *Viktor Zrinski* čakovečki trgovac galanterijom. List *Muraszombat és Vidéke* [Murska Sobota i okolica] izvještava o jednom davanju krvi 1914. godine u kojem su sudjelovali: *Teréz Zrinszki*, *Fáni Zrinszky*, *Mihály Zrinszki*, *István Zrinszki* te supruga *Sándora Zrinszkog*. U Međimurju se 1914. godine vodila parnica *Lajtman-Zrínyi*, na temelju napisa u novinama.

Slika 26: Geslo Nikole Zrinskog Čakovečkog: SORS BONA NIHIL ALIUD - Malo sreće i ništa drugo

II.3. SLUŽBENE I ORGANIZIRANE INDIKACIJE KULTA ZRINSKOG

Kult Zrinskog odražavaju i službene i organizirane *komemoracije te svečanosti u čast Zrinskog*. Od 1886. do 1918. novine su redovito izvještavale o svečanostima i obljetnicama u čast Zrinskoga. Svečanosti su održavane u svibnju i studenom na godišnjicu rođenja i smrti Nikole Zrinskog. Pripreme i organiziranje svečanosti obavljali su članovi Umjetničkog kružoka Zrinski i polaznici Učiteljske škole te stanovnici grada. Medimurje je u tom razdoblju bilo vjerno nasljeđu Zrinskoga.

21. veljače 1886. osnovano je novo udruženje u Čakovcu koje je mladež čakovečke Pučke škole nazvala Umjetnički kružok Zrinski. Prvi voditelj bio je učitelj Arnold Miskolczy. Nakon Miskolczyja poslove kružoka vodio je János Greskovich. Nakon njega su slijedili Zoltán Velkey, Károly Zrínyi, Aladár Benedek, József Pasztinszky, Mihály Pálya i Rihárd Bencsák. Redovni članovi kružoka bili su učenici od 2. do 4. razreda, koji su se od svojih skromnih članskih naknada pretplaćivali i na književne časopise. Osim redovnih sjednica koje su održavane svaka dva tjedna, Umjetnički kružok Zrinski organizirao je i svečane sjednice pred javnošću, a prigodom knjiženih proslava. Slavljenje domoljubnih događaja odvijalo se u *središtu Čakovca*, a i u *Predgradu Zrinski* na rubu grada.

15. ožujka 1886. i u Čakovcu se slavila obljetnica mađarske Revolucije. Polaznici Državne preparandije su u tvrđavi Zrinskog domoljubnim pjesmama željeli ugoditi svome ravnatelju, koji je i sam kao domobran sudjelovao u borbi za slobodu. 21. studenog 1886. godine Umjetnički kružok Zrinski čakovečke Građanske škole organizirao je komemoracijsku svečanost povodom godišnjice smrti Nikole Zrinskog. Đačka mladež otpjevala je pjesmu Szózat Mihály Vörösmartyja, a zatim su priredili čitanja i recitacije. Najbolji rad o smrti Zrinskog napisao je Brauner, učiteljski pripravnik 4. godine.

U ožujku 1887. godine pisali su o tome da u zgradi Opere u Budimpešti priređuju povijesnu izložbu na kojoj će izložiti dvanaest slika. Među njima će se nalaziti i slika koja prikazuje Nikolu Zrinskog kao hrvatskog bana. Na slici se Zrinski sprema u lov i pri izlazećem suncu kreće iz Čakovca u šumu.

U travnju i studenom članovi Umjetničkog kružoka također su se prisjetili Zrinskog. Na komemoraciji u studenom čitali su iz XV. pjevanja epa *Opsida Sigetska* te odrecitirali i pjesmu *Feszületre [Na raspelo]*, kao i pjesmu Daniela Berzsényija *Zrínyi második éneke [Druga pjesma Zrinskog]*.

U siječnju 1902. godine održana je svečanost u čast Zrinskome u čakovečkom hotelu Zrinski, koja je lijepom svotom pridonijela podizanju spomenika Zrinskom. Prihod od večeri namijenjen je u korist spomenika Zrinskom. Večera je priređena u velikoj dvorani hotela Zrinski za publiku domoljubnih osjećaja. U dvorani, ukrašenoj državnim grbom, izloženo je djelo Miklósa Izsóa: bista Nikole Zrinskog.

3. listopada 1903. godine Kružok međimurskih učitelja održao je godišnju skupštinu pokraj tvrđave Zrinski u Čakovcu. Temu godišnje skupštine povezali su sa dvijestotom obljetnicom dičnoga sjećanja na Ferencu Rákóczyja II., sina Jelene Zrinski. Rákóczyju je počast odao učitelj Károly Zrínyi.

U siječnju 1904. godine organizirane su koncertne i plesne zabave s ciljem prikupljanja sredstava za spomenik Zrinskom. Zanimanje za spomenik i u lipnju je bilo veliko. Povjerenstvo za organiziranje svečanosti zasjedalo je svaki dan. Planirali su da lokalni časopis – Muraköz – izađe u svečanom izdanju. Njegova ekscelencija dr. Gyula Wlassics je kao izaslanik Mađarske akademije znanosti trebao u Čakovec stići popodnevnim brzim vlakom. Otkrivanje spomenika planirali su za 12. lipnja.

1907. i 1908. godine čakovečka školska mladež organizirala je uobičajene svečanosti u čast Zrinskom. 1. svibnja 1909. godine Nándor Dukarics je s drvenim mačem u ruci odrecitirao pjesmu *Van nekem egy kardom [Imam jedan mač]*, a mali Ottó Pecsornik, je sa zastavom u ruci recitirao pjesmu *Milyen büszkén leng most a zászlónk [Kako ponosno sad naša zastava vijori]*. Kálmán Pataky, učenik 3. razreda izveo je pjesmu *Zrínyi Ilona búcsúja [Oproštaj Jelene Zrinski]*.

1910., 1911., 1912. i 1913. godine održana je uobičajena svečanost povodom godišnjice rođenja Nikole Zrinskog, koja se odvijala na Trgu Zrinskog ispred spomenika Zrinskom. 1918. godine mladež čakovečkih škola na ustavljen je način proslavila trisetu godišnjicu rođenja i smrti Nikole Zrinskog.

II.3.1. Umjetnički kružok Zrinski

21. veljače 1886. osnovano je novo udruženje u Čakovcu koje je mladež čakovečke pučke škole nazvala *Umjetnički kružok Zrinski*. Prvi voditelj bio je učitelj Arnold Miskolczy. Nakon Miskolczyja poslove kružoka vodio je János Greskovich. Nakon njega su slijedili Zoltán Velkey, Károly Zrínyi, Aladár Benedek, József Pasztinszky, Mihály Pálya i Rihárd Bencsák. Redoviti članovi kružoka bili su učenici od 2. do 4. razreda, koji su se od svojih skromnih članskih naknada pretplaćivali i na književne časopise. Osim redovitih sjednica koje su održavane svaka dva tjedna, Umjetnički kružok Zrinski organizirao je i svečane sjednice pred javnošću, kao i književne svečanosti, a prihvatili su i organiziranje svečanosti povodom nekih domoljubnih događaja.

II.3.2. Kult Petra Zrinskog

Kult grofa Petra Zrinskoga postojao je i u tisku. U broju Alsólendvai Híradóa od 9. travnja 1911. izašao je članak pod naslovom *Zrínyi Péter hamvait hazahozzák [Posmrtno ostanke Petra Zrinskog donose kući]*. Stanovništvo Zaladske županije, Općina Čakovec i Hrvati pokrenuli su inicijativu za prenošenje kući posmrtnih ostataka mučenika smaknutog 30. travnja 1671. godine u *Bečkom Novom Mjestu* (Wienerneustadt) i bačenoga u jamu pokraj zidova crkve svetog Mihovila. Hrvati su htjeli u Zagrebu pokopati zemaljske ostatke velikog rodoljuba, a stanovništvo Zaladske županije i Čakovčani u Čakovcu. Prema njihovom mišljenju Čakovec je imao veće pravo na to, budući da je: „*Petar Zrinski bio mučenik zbog naših interesa.*”

Iz jedne bečke brošure u listu Szabadság [Sloboda] od 29. prosinca 1923. saznajemo da se jugoslavenska vlada obratila Vijeću Grada Bečkog Novog Mjesta (Bécsújhely, Wienerneustadt) tražeći povrat ko-

A handwritten signature in black ink, reading 'Graf Zrini Peter' in a cursive script. The signature is written on a white background and is followed by several horizontal strokes.

Slika 27: Potpis grofa Petra Zrinskog

stiju hrvatskog bana Petra Zrinskog i grofa Frana Krste Frankopana, smaknutih nakon Wesselényijeve urote, kako bi dva hrvatska velikaša zakopali u hrvatsku zemlju. Kao protuvrijednost posmrtnih ostataka, jugoslavenska je vlada gradu Wienerneustadtu ponudila dva vagona svinjske masti.

Petar Zrinski – koji je bio nasljednik preminulog Nikole u banskoj časti i dijelu posjeda – postao je vođa antihabsburškog pokreta, bez da je „*posjedovao sposobnosti koje bi ga kvalificirale za takav cilj!*” - piše Károly Zrínyi u svojoj *Monografiji grada Čakovca* 1905. godine, pa ovako nastavlja: „Kao viteza i izvrsnog vojnika, dičile su ga i mnoge druge vrline te je od mladosti stotinu

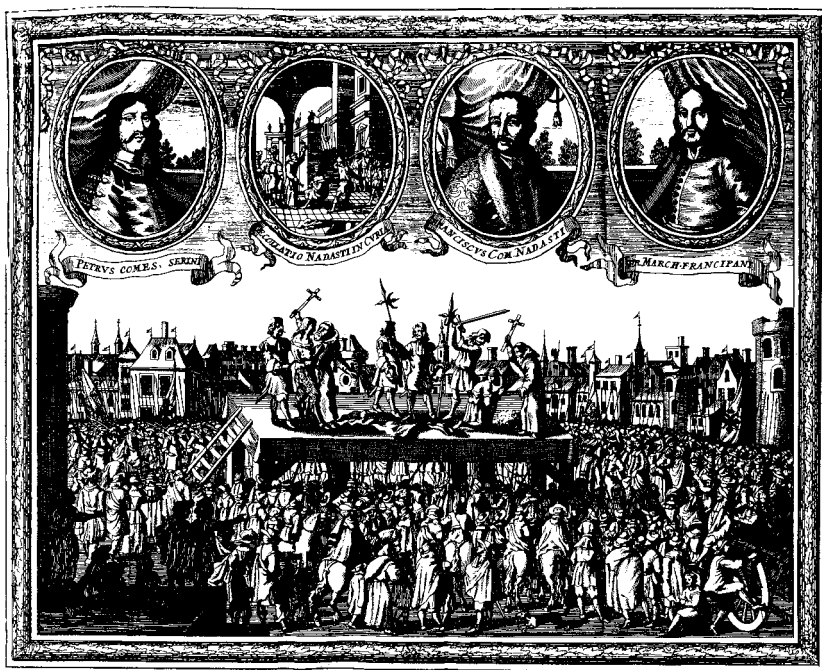

Slika 28: Grb grofa Petra Zrinskog

puta stavio svoj život na kocku boreći se protiv neprijatelja. U ulozi vođe koju mu je sudbina dodijelila ipak je uistinu mogao izazvati u čovjeku dojam nepromišljenog, neodlučnog djeteta. Osim što ga je u njegovim istupanjima pokretalo častoljublje, bio je i kolebljiv; radi postizanja svojih otvorenih ili skrivenih ciljeva, tražio je sad tursku, sad erdeljsku, sad francusku pomoć. A u tome je, osim osobnog častoljublja, svoje prste imala ponajprije njegova supruga, Katarina Frankopan. U Bečkom Novom Mjestu su ga bacili u zatvor zajedno s Frankopanom te su ih nakon „mučne istrage” tuđi suci

na temelju tuđih zakona osudili i 30. travnja 1671. godine obojici protuzakonito dali odrubiti glave.

U vrijeme spašavanja Petra Zrinskog supruga je ostala u Čakovcu. Petar Zrinski se mogao samo na brzinu oprostiti od nje. Imao je tek toliko vremena da uđe u njenu sobu, stisne joj ruku i zajedno s kćeri preporuči Bogu (Zrínyi, Károly, 1905.). Nitko nije toliko patio uslijed urote kao Katarina Frankopan Zrinski, koja je slomljena tugom umrla 1673. godine. Obitelj

Portraits des Comtes de NADASTI et SERINI, et du Marquis de FRANCIPANI. Lesquels ont en tous trois la teste tranchée: savoir le Comte NADASTI dans l'hôtel de Ville de Vienne en Autriche, les deux autres en place publique au Nieuwstadt, accusé de la dette telle trahison qu'ils auoient proposée contre l'Empereur LEOPOLD, en l'année 1671. le 30. April

Slika 29: Suvereni prikaz pogubljenja ustanika 30. travnja 1671. godine u Bečkom Novom Mjestu

Zrinski kob je pritislula svom težinom. Muški potomak s Petrove strane, *Ivan Baltazar*, htio je biti vojnik, ali mu nisu dozvolili; 1704. godine, nakon dvadeset godina zatočeništva, svršava svoj život oslijepljen i pomučena uma u zatvoru Schlossburg u Grazu. Druga kćer, *Judita*, umrla je u Zagrebu, a *Aurora Veronika* u jednom smirnskom samostanu u Klagenfurtu. Najstarija kćer, *Jelena I.*, žena Ferenc Rákóczyja I., kasnije Imrea Thökölyja, majka Ferenc Rákóczyja II., umrla je u izgnanstvu u Nikomediji u Maloj Aziji uz svoga supruga 1703. godine. Pjesnikov sin jedinac, *Ádám*, kasnije je kraljevom milošću dobio natrag polovicu Čakovca (Petrov udio su konfiscirali) te je tako bio posljednji vlasnik tvrđave. Poginuo je 19. kolovoza 1691. kod Zalánkeména kao potpukovnik teške konjice austrijske kraljevske vojske u dobi od 29 godina. Nakon Ádámove smrti svi posjedi znamenite obitelji dospjeli su u ruke Unutrašnjo-austrijske komore u Grazu.

II.3.3. Hrvatski i mađarski identitet grofa Petra Zrinskog

Petar Zrinski i stariji mu brat Nikola, nisu dugo mogli uživati u toplini obiteljskog doma. Njihova majka, Magdolna Széchy, bila je mađarskog porijekla i rano je umrla, a njihova oca, Jurja Zrinskog, potomka hrvatske

Slika 30: Grof Petar Zrinski, hrvatski ban, vojskovođa i pjesnik (1621. - 1671.)

dinastije stare dalmatinske vlastele knezova Bribirskih, 1626. godine ubila je bolest koju je zaradio za vrijeme borbi protiv Bethlena Gábora.¹³ Svoje sinove povjerio je Péteru Pázmányu,¹⁴ da im u odgoju bude vodilja, a kralja je, kao njihovog skrbnika, molio da budu odgojeni u duhu vjernosti prema Rimskoj crkvi. Dospjeli su u jezuitski kolegij u Grazu, zatim u Beč, gdje su proučavali klasičnu književnosti, a 1633. godine u Nagyszombat, gdje su dalje učili također u jezuitskom kolegiju, da bi se zatim 1634. godine vratili u Beč te upisali gimnaziju, a zatim fakultet, na „natio hungarica”, budući da nisu bili skloni školama jezuitskih otaca.

Kasnije, u dobi od 17 godina, zajedno su se morali nositi sa svim problemima veleposjednika, kako bi vratili otuđene im posjede i povećati prihod s posjeda te dalje razvijati postojeće gospodarstvo i trgovinu. Na molbe Nikole i Petra za jačanjem obrane Međimurja 1641. godine bečki se dvor oglušio, iako je Međimurje bilo pod stalnim udarom Turaka pa su se brinuli za svoj narod i domovinu.

1640-ih godina Petar i brat mu Nikola bili su u razmirici zbog podjele naslijeđenih posjeda, npr. zbog legradske kapetanije, jer je Nikola bio veliki kapetan, a Petar zamjenik, dok su prema sporazumu legradski libertini, slobodni momci, spadali neposredno pod Petra te su uslijed toga obezvre-

- 13 Bethlen Gábor (1580.-1629.), erdeljski knez. 1604. godine dolazi na čelo mađarskog pokreta za oslobođenje od Habsburgovaca (op. prev).
- 14 Estergomski nadbiskup (od 1616.). Vođa mađarske protureformacije (op. prev).

ADRIANSZKOGA
M O R A
S Y R E N A.
GROFF ZRINSZKI
P E T A R.

1702 1705 PETAR

S T A M P A N A ū B E N E C Z I H.

Pri Zamarij Turrinu. Leta M.DC.LX.

Dopuščenim Občinškim.

Slika 31: Naslovni list „Sirene” grofa Petra Zrinskog

divali naredbe velikog kapetana Nikole. Petar je stao na njihovu stranu, stvar je došla do toga da je Nikola Zrinski 1642. godine zatražio da kraljevi izaslanici riješe to pitanje.

Petra Zrinskog su 1665. godine imenovali hrvatskim banom, a još 1647. je postao velikim kapetanom Hrvatske. 1649. godine posjed Zrinskih podijeljen je na dva zasebna dijela: Petar je dobio primorski kraj, a Nikola Medimurje. Tako je postalo moguće racionalnije vođenje posjeda. Time što su mu posjedi bili u hrvatskom dijelu ojačao je hrvatski identitet Petra Zrinskog, unatoč njegovu njemačkom i mađarskom odgoju. Mađarska svijest nije ga toliko pratila u životu, kao njegovog starijeg brata Nikolu, koji

Slika 32: Dvorac Zrinskih u Pribislavcu

je na mađarskom napisao barokni ep pod naslovom *Opsida Sigetska*. István Vitnyéd, osoba iz pozadine političkog života, odvjetnik grada Soprona, koji je bio u vezi s najviše vodećih velikaških ili srednjoplemićkih obitelji u zemlji, između ostalog je požurivao i Petra Zrinskog da se pobrine da njegov sin Ivan Zrinski nauči mađar-

ski: „Pošaljite ga gore što prije, jer bi bila sramota da ne zna mađarski.” Prema tome, Petar je govorio mađarski, ali njegov sin ne baš dobro, ako ga je trebalo opominjati.¹⁵ Spomena je vrijedna i borba protiv Turaka 1646. godine kod Legrada, zbog koje je dvor zauzvrat zažmirio na mržnju Zrinskoga prema Austrijancima te je 1647. godine postao kapetanom Hrvatske. 1654. godine razriješen je svih službi, iako je tada bio general lake konjice, veliki kapetan karlovačke, slunjske, velomoričke i jamničke tvrđave te svih uskoka (srpske izbjeglice). Ujedno su mu strogo zabranili dopisivanje s turskim pašama te pogađanje s Venecijom. 1657. godine odrekao se svih vojničkih činova i otišao u Graz, a odande u Beč, kako bi se obranio od tužbi podignutih protiv njega.

15 Klaniczay, Tibor, *Zrínyi Miklós, A Habsburg-ellenes erők szervezkedése [Nikola Zrinski, Organiziranje protuhabsburških snaga]*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1954., str. 356.

Ana Katarina Frankopan, supruga Petra Zrinskog, koja je bila jedna od najobrazovanijih žena svoga vremena, veliku je brigu posvetila obitelji i odgoju njihovo četvero djece (Petronela, Jelena, Ivan i Aurora Veronika). Madarski nije znala, s mužem je razgovarala na hrvatskom jeziku. Petar Zrinski je Katarinu Frankopan uzeo za ženu 1641. godine. Mladi je par prebivao u ozaljskoj tvrđavi te naizmjenice u drugim tvrđavama, gdje su živjeli u velikom sjaju i pompi. Tradicionalna mržnja prema Austrijancima u obitelji Frankopan postala je sudbonosna za oboje. Ova gospodarica bila je širokogrudni pokrovitelj izdavanja molitvenika i kalendara s pjesmama na hrvatskom jeziku. Njihovo dijete¹⁶, Jelena Zrinski, živjela je i odrastala u toploj velikaškoj okolini. Osim što je imala opće znanje, služila se i hrvatskim, mađarskim, latinskim i njemačkim jezikom, a pretpostavlja se i talijanskim jezikom. Mađarski jezik je vjerojatno usvojila od svog oca i strica Nikole Zrinskog, budući da je nebrojeno puta posjetila njegov dvorac u Čakovcu, gdje je mogla provoditi sate u obiteljskoj knjižnici, čitajući djela na mađarskom jeziku. Mogla je proučavati ep pjesnika i vojškovođe, *Opsida Sigetska*, kao i njegova povijesna djela, djela o vođenju rata te religioznu književnost. U ljetu 1665. godine Jelena Zrinski se zaručila s Ferencom Rákóczyjem I. te su time dvije najbogatije dinastije, Zrinski iz donje Ugarske i Rákóczyjevi iz gornje, došle u rodbinsku vezu.

Illustratissimus et Excellentissimus Dominus D. PETRVS ZSRIN Com. de Zrin. Gillis Hendrick

Slika 33: Grof Petar Zrinski, izvornik sačinio Gillis Hendricx

16 Halász, Magdolna, *Európa legbátrabb asszonya: Zrínyi Ilona [Najhrabrija žena u Europi: Jelena Zrinski]*, „Nagyasszony, meghajtom létöd, elötted főme: Nemzetközi tudományos felolvasó ülés Zrínyi Ilona halálának 300. évfordulója tiszteletére, 2003. február 18. [Velika gospo, klanjam se pred vama, pred vašim bićem: Medunarodni znanstveni simpozij u čast 300. obljetnice smrti Jelene Zrinski, 18. veljače 2003.]”, Sárospatak, 2005., str. 71.

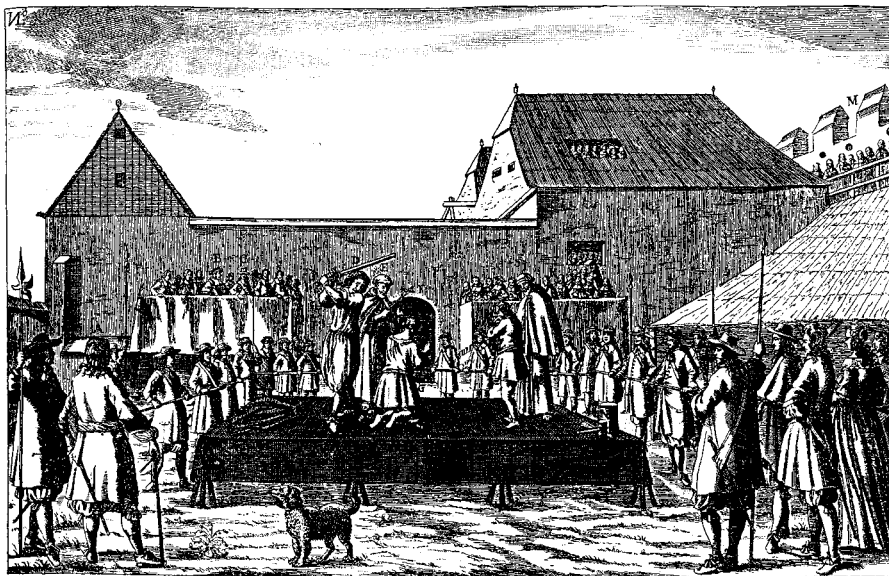

VERA EFFIGIES ILLVSTRISSIMI & ECCELLENTISSIMI DOMINI COMITIS PETRI DE ZRINI &
 MAGNI TVRCARVM VICTORIS &c.
 Währe Contrafectur des Hoch und Wolgebohrnen Herrn hertn Graffen Peter von Zerin,
 eines heldenmüthigen Durchhen Sigers.

Slika 34: Grof Petar Zrinski - po suvremenom bakrorezu Mateja Lovre Ulkmaijra u Beču

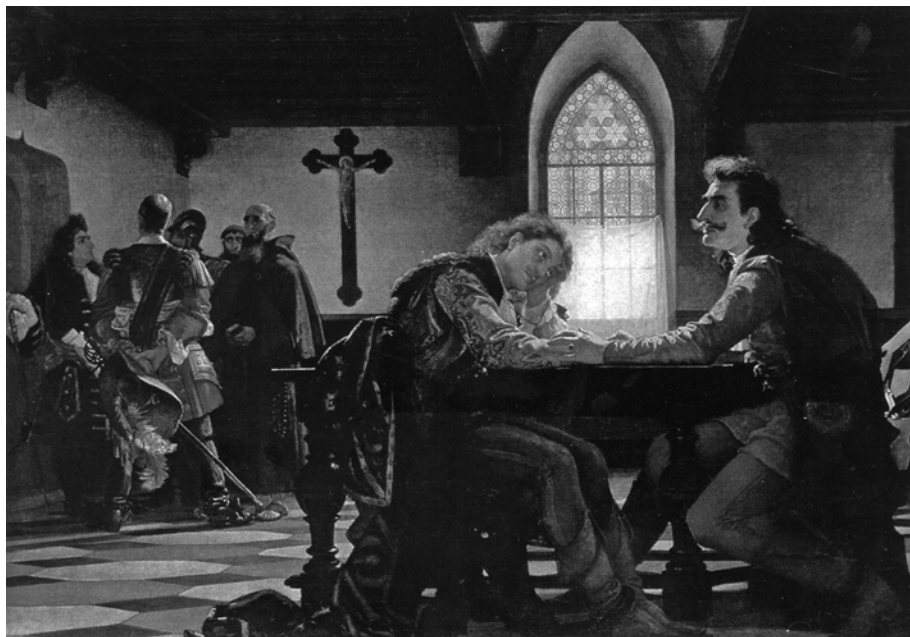
Jelena Zrinski je nakon vjenčanja (1. ožujka 1666.) u dobi od 17 godina dospjela u Sárospatak, u mađarsku okolinu, gdje je Ferenc Rákóczy I. svojoj supruzi osigurao kneževsko okruženje i domaćinstvo sa stotinu slugu. U tom je okruženju, u dvorani Sub Rosa u dvorcu u Sárospatoku skovana Wesselényijeva urota (Petar Zrinski, Fran Krsto Frankopan i Ferenc Nádasdy), koja je razotkrivena 1671. godine, nakon čega su članovi tajnog saveza uhićeni te pogubljeni u Bečkom Novom Mjestu, gdje nije bilo nazočno ni mađarsko ni hrvatsko plemstvo.

Od urotnika samo je Ferenc Rákóczy I. ostao živ – njegova majka, Zsófia Báthori, spasila ga je od pogubljenja uz isplatu otkupnine (400 000 zlatnih

Slika 35: Petru Zrinskom sijeku glavu, po suvremenom crtežu

forinti) i predaju dijela Rákóczyjevih tvrđava. Urota se odvijala uglavnom u mađarskoj okolini, s mađarskim sudionicima, prema tome, Petar Zrinski je također morao dobro govoriti mađarski. Wesselényijeva urota organizirana je sredinom 17. stoljeća i bila je zavjera velikaša protiv kralja Leopolda I., u kojoj su sudjelovali članovi najuglednijih, mahom katoličkih, obitelji Ugarskog Kraljevstva, do tada vjerni dvoru i prijateljski raspoloženih prema Nijemcima, a koje su se razočarali centralističkim nastojanjima habsburške vlade te popustljivom protuturskom politikom. Središnja osoba

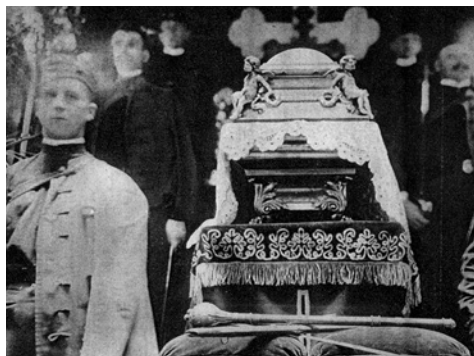
Slika 36: Madarász, Viktor: Zrínyi Péter és Frangepán Kristóf a bécsújhelyi börtönben [Petar Zrinski i Krsto Frankopan u zatvoru u Bečkom Novom Mjestu], 1864

otpora visokog plemstva trebao je biti hrvatski ban Nikola Zrinski te je još pod njegovim ravnanjem započelo vođenje pregovora s Francuskom Luja XIV., s ciljem ispitivanja njegove reakcije. Međutim, Zrinski je preminuo 18. studenoga 1664. godine, tako da je vođenje sve zrelije organizacije preuzeo ugarski palatin Ferenc Wesselényi, kojeg je do samog kraja podupirao Petar Zrinski mlađi brat pjesnika i vojskovođe, osoba koja je nakon brata zauzela bansku stolicu. U međuvremenu se u Ugarskoj širio krug zavjerenika. Zrinskima se pridružio vrhovni kraljevski sudac Ferenc Nádasdy te Fran Krsto Frankopan i Ferenc Rákóczy. Potonji je 1666. godine oženio Jenu Zrinski, najstariju kćer Petra Zrinskog te se je time i rodbinskim vezama približio zavjerenicima. Petar Zrinski se 6. listopada 1666. godine susreo s palatinom Wesselényijem, ugarskim primasom Lippayjem i Ferencom Nádasdyjem, s kojima je ušao u tajni savez protiv austrijske vlade te im se zakleo na vjernost i čuvanje tajne (vidi: Wesselényijeva urota). Bečki dvor se prestrašio te je predmet urotnika predan posebnom povjerenstvu.

Urota je razotkrivena, Petar Zrinski i njegov šogor Fran Krsto Franko-

pan u Beču su molili za milost, ali su godinu dana bili zatvoreni u Bečkom Novom Mjestu, unatoč tome što je Petar Zrinski kićenim latinskim jezikom napisao kralju pismo u kojem je opravdavao svoja djela te se pozvao na kraljevo obećanje da mu se ništa neće dogoditi ako se preda. Pobrojao je velike zasluge svog brata Nikole i predaka i na temelju toga tražio pomilovanje. Sve je to učinio uzalud – nakon godinu i mjesec dana zatočeništva jedan austrijski sudac protuustavno je osudio na smrt njega i šogora.

Petar Zrinski je umro kao junak, bez straha. Postao je simbolom hrvatske nacionalne slobode, još intenzivnije nakon ponovne sahrane 1919. godine, kada su mu kosti, uz nazočnost više tisuća ljudi, pronašle svoje posljednje počivalište u Zagrebačkoj katedrali, koja je postala mjesto hodočašća nacije. 300 godina nakon smrti, njegova osoba je prerasla u mit

Slika 37: Na odru u Jugoslavenskoj akademiji

kao istaknuta ličnost austrijsko-ugarsko-hrvatske povijesti. Dio njegove duhovnosti i sudbine nastavljen je u sudbini njegove kćeri, Jelene Zrinski, čiji su posmrtni ostaci 1906. godine vraćeni iz Turske, zajedno s ostacima njenog sina Ferenc Rákóczyja II. i položeni u kriptu katedrale u Košicama.

Jelena Zrinski nastavila je dvojni identitet svog oca, što potvrđuje i činjenica da je, kad se morala odreći predane obrane svoje tvrđave Munkács, 1668. godine dobila amnestiju te je skupila svoj legendaran nakit i knjige (Bibliju na hrvatskom i na mađarskom jeziku i druge) i zajedno s djecom krenula u Beč. U carskom gradu ju je snašla mučna nesreća – odvojili su je od djece. Na brzinu se oprostila od svog sina, Ferenc Rákóczyja II., i više se nikada nisu vidjeli. 1703. godine je pokopana u Carigradu, da bi 1906. dospjela u svoje posljednje počivalište u crkvi svete Elizabete u Košicama, gdje zajedno sa svojim voljenim sinom, Ferenc Rákóczyjem II., svojim unukom Józsefom i drugim bjeguncima sniva vječni san. Njeno domoljublje može biti uzorom i čovjeku XXI. stoljeća, posebice kako se dostojanstveno nosila sa sudbinom, a time i prenosila nasljeđe Zrinskih. Duhovnost i dvojni

identitet (hrvatski, mađarski) Petra Zrinskog nastavljen je u osobi njegove kćeri, najhrabrije žene u Europi, kako u hrvatskoj, tako i mađarskoj povijesti.

Što možemo ili moramo znati o supruzi Petra Zrinskog, Katarini Zrinski? Majka Jelene Zrinski, punica Ferenc Rákóczyja I., zatim Imre Thökölya,

Moje drago Zerze, nimaisze Salosztiti zurchu ovoga moga pizsma niti burkati polegh Bosjega dokonchania Zutra o deszete ore budu mene gllauu zekli y tulikaisse naukupe tuojemu Bratezu. Danassmo mi jedan od drugoga zercheno proschenie uzeli. Zato jemliem ja zadá po ovom listzu y od tebe leden vekovechni ualeté, Tebe proszechi akoszamte uchem zbantual allítisze uchem zameril (koje ja dobro znam) oprasztí mi. Budi Bog hualien jaszam uzmeri dobro pripravau nítisze plassim jaszé uffám u boga uszámoguchega koimele na ouom zuetu ponizil, dasze tulikaisse mene hoche zmiluuati, y jagá budem molil y prosil komu zutra doiti uffámsze dasze nai naukupa pred niegouem zuetem thronusseu u díke vekouechné zasztanemo. Veche nistar neznamti pizsati, niti za zina, niti za druga dokonchania naszega zromastua. Jaszam uszte na Bosju uoluu oztáuil. Tisze nistar nesalosztí ar je tho tak moralo biti. V Nouem Mesztu pred zadnim dnevom moiega zivliena, 29 dan aprila meszeca o zedme ore pod vecher letta 1671. Naite Gos. bog z mojuum kcherium Aurorum Veronicum blagoszlouí.

Groff Zrini Petar

Slika 38: Kaligrafski prijepis pisma prema izvorniku koji se čuva u Arhivu Zagrebačke nadbiskupije

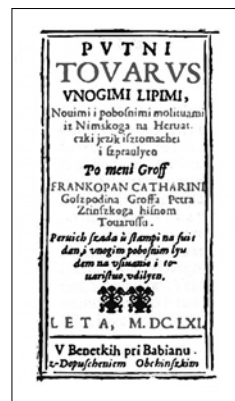
sestra Frana Krste Frankopana, koja je nakon pogubljenja supruga i brata lišena svega. Odvojenu od djece, carska ju je samovolja bacila u žalosno izgnanstvo. Ona je, kao i njena kći Jelena, bila čvrst karakter, suverene osobnosti, bila je majka četvero djece (Jelena, Ivan, Judita, Zora Veronika) i već je kao mlada žena rukovodila golemim posjedima Zrinskih i Frankopana. Nakon imenovanja njenog supruga banom prihvatila se diplomatske misije – u Veneciji i Beču je pregovarala s francuskim poslanikom – te je na vjenčanju svoje kćeri i Ferenc Rákóczyja I. bila sugovornicom mađarskih dostojanstvenika,

zatim i predstavnika poljskog kraljevskog dvora. Tragični preokret u njenom životu i kasnija kalvarija započeli su 14. travnja 1671. godine. General Spankau tada je zaposjeo Čakovec, a Katarinu i najmlađu kćer već su idućeg dana deportirali u Austriju. Car i u njoj vidi opasnog neprijatelja, pa je 1672. godine zapovjedio da je se zatvori u samostan dominikanskih sestara u Grazu, a njenu kćer u klagenfurtski samostan uršulinki iz Graza.¹⁷ Umrla je u samostanu 1673. godine.

17 Lőkös, István: „Zriniana” – csáktornai „triptichon” [„Zriniada” – čakovečki triptih], Hítel, (Műhely), 25. 6. 2007., str. 116.

Katarina Frankopan Zrinski prihvatila se i mecenatstva književnosti te je stupila u red hrvatskih velikana koji su se okušali u pjesništvu. 1661. godine izdala je u Veneciji prvo izdanje *Putnog tovaruša*. U tom molitveniku Katarina Frankopan Zrinski objavila je i svoje pjesme nakon prozne posvete djela. U svojoj pjesmi napisanoj u osmercima obraća se budućem čitatelju („*Vsakomu onomu, ki štal bude ove knjižice*”), ukratko izlaže svoju vjersku i moralnu poruku, pogled na svijet. Tim je molitvenikom htjela pružiti utjehu svima koji su patili zbog ratova s Turcima, bolesti i epidemija, čestih gladi, grube tiranije i nemilosrdnosti carske vojske, zbog stvarnosti koja je određivala svakodnevicu hrvatskog, mađarskog i dijelom slovenskog stanovništva u području između Ozlja i Čakovca (Lőkös, István, 2007). Knjigu je, u skladu sa zahtjevima barokne književnosti, ilustrirala gravurama i minijaturama. Drugo izdanje triptiha koji nosi naslov *Zriniana* objavljeno je 2005. godine u izdanju Matice hrvatske i postalo je prava uspješnica te je na Frankfurtском sajmu knjiga ocijenjeno kao jedna od sto najljepših knjiga u svijetu.

Teško je odrediti identitet Petra Zrinskog iz perspektive od 330 i više godina, ali je nesumnjivo da njegovo podrijetlo i odgoj, kao i doba u kojem je živio daju naslutiti da je živio dvojnim hrvatsko-mađarskim identitetom, budući da su se u 17. stoljeću interesi hrvatskog i mađarskog naroda duboko ispreplitali, ne samo u borbama za protjerivanje turskih osvajača, već i

Slika 39: Katarina Zrinski: Putni tovaruš

Slika 40: Grof Petar Zrinski, po suvremenoj radnji Ivana Hofmanna u Nürnbergu

u borbama za neovisnost koje su vodili protiv Habsburgovaca. Od ova dva identiteta svakako je hrvatski bio snažniji. 1660. prvi put, 1666. godine drugi put je preveo ep svog starijeg brata Nikole Zrinskog, *Opsida Sigetska*, s mađarskog na hrvatski jezik. To također potvrđuje da je znao mađarski jezik, ali hrvatski mu je ipak bio važniji. U siječnju 1665. godine, nakon smrti Nikole Zrinskog, imenovan je hrvatskim banom. Bratov je ep, *Opsida Sigetska*, dva puta (1660., 1666.) preveo na hrvatski jezik. Njegov rad zapravo nije prijevod, već parafrazirajuća obrada. Može se pretpostaviti da je Petar Zrinski ep zato preveo na hrvatski jezik jer mu je bilo krivo što ga brat nije

Slika 41: Ilustracija iz „Sirene” grofa Petra Zrinskog

nego što su ostvarili svoje planove. Petar Zrinski umro je *mučeničkom smrću*, nasilno mu je oduzet život prije nego je - riječima pjesnika Nikole Zrinskog - „*kraju priveo svoj slavni posao*”. Hrvatski narod smatra ga svojim junakom te ga je dostojno pokopao u Zagrebačkoj katedrali, nakon što su mu posmrtni ostaci 1919. godine vraćeni iz Bečkog Novog Mjesta.

napisao na hrvatskom. Sirene Jadranskog mora su dakle pjesnici Jadranskog mora. 1664. godine Petar Zrinski i velikaši nezadovoljni mirom u Vasváru postavili su i plan kraljevstva Nikole Zrinskog. U tome mu je Petar Zrinski, pjesnikov mladi brat, svakako trebao biti pomagačem i suborcem, da Nikola Zrinski nije preminuo zbog tragične nesreće s veprom.

U borbi za slobodu Ferenc Rákóczyja II. bili su skriveni i ciljevi Zrinskih. Petar Zrinski je u naponu svog života tragično napustio svijet živih (1671.), sedam godina nakon brata Nikole (1664.), prije

II.3.4. Mađarsko-hrvatski identitet Nikole Zrinskog

Što potvrđuje dvojni, mađarsko-hrvatski identitet Nikole Zrinskog, hrvatskog bana, velikog župana županija Zala i Somogy, veleposjednika i velikaša, pjesnika, vojskovođu i političara? Njegov život i sudbina. Geslo mu je bilo: *Sors bona, nihil aliud* (Samo dobra sreća, ništa više).

II.3.4.1 Mladenaštvo

Rođen je u velikaškoj obitelji hrvatskog porijekla, njegov pradjed bio je Nikola Zrinski, „sigetski junak”. Otac mu je bio Juraj Zrinski, pristalica Habsburgovaca, hrvatski ban, a majka Magdolna Széchy. Nakon smrti oca 1626. godine o njemu i mladem bratu Petru pobrinuo se Ferdinand II. imenovavši im petero skrbnika: Istvána Senyeia, biskupa u Vácu, zagrebačkog biskupa Petra Domitrovića, Petra Patačića, Tamása Mikulicsa i Ferenca Battyányija. Kasnije je kralj ukinuo peteročlano skrbništvo te je njegovo odgajanje povjerio Péteru Pázmányu, biskupu u Esztergomu, glavnom kraljevskom kancelaru, pod čijim je utjecajem zavolio mađarski jezik i književnost. Na njega je uvelike utjecalo i studijsko putovanje po Italiji 1635.-1637., na koje je otišao zajedno s kanonom u Esztergomu Szenkvičyjem. Između 1628. i 1635. godine učio je na jezuitskom kolegiju u Grazu, zatim u Beču te Nagyszombatu. Mnogi su se divili njegovom izvanrednom poznavanju jezika, budući da je govorio mađarski, hrvatski, njemački, talijanski, turski i latinski kao da mu je svaki od njih materinji jezik.

Slika 42: Nikola Zrinski, hrvatski ban, vojskovođa i pjesnik (1620. - 1664.)

II.3.4.2. U službi kralja

Obiteljski posjed podijelio je s Petrom Zrinskim: on sam ostao je u Medimurju, a mladi brat je dobio primorske posjede. Različito jezično okruženje bilo je presudno: Nikola je postao pjesnik mađarskog, a Petar hrvatskog izričaja. Nikolin dvor u Čakovcu postao je političko i društveno središte. Nikola je održavao veze s Erdeljom i Venecijom, otkud je pribavio i svoju knjižnicu europske razine (*Bibliotheca Zriniana*); posebno je volio knjige povijesne tematike. 1642.-1645. godine priključio se Tridesetogodišnjem ratu. U znak priznanja njegovom viteštvu kralj je Zrinskog 1646. godine imenovao *kapetanom* Hrvatske (u današnjem smislu generalom), a istovremeno je bio i veliki župan Zaladske županije. 1647. godine prisustvovao je krunidbi Ferdinanda IV.: on je nosio kraljevski mač. Još iste godine, nakon pobjede nad Turcima kod Legrada, vladar ga je za nagradu imenovao hrvatskim banom i velikim kapetanom i te je časti obnašao do smrti. Kao ban sazvaio je brojne sjednice Sabora na kojima je zdušno branio prava svoje države. Primjerice 1665. godine u Zagrebu je poslanicima Hrvatskog sabora u Ugarskom parlamentu dao uputu da u poveljama i svim ostalim ispravama o krunidbi kralja Ferdinanda IV. Hrvatska, Slavonija i Dalmacija imaju biti navedene ne kao „pridružene zemlje” (*partes adnexae*), već kao „kraljevina “ (*regnum*).

II.3.4.3. Sjajni vojni uspjesi

Godine 1652. i 1653. protekle su u neprekidnom vojevanju. Budući da je uvidio kako Habsburgovci ne podupiru napadački rat protiv Turaka, štoviše, da strani najamni vojnici naseljeni u pogranične krajeve ne priznaju drugu vlast osim sebe samih i da se ne pokoravaju Zrinskom, već poput Turaka slobodno pustoše zemljom, nastojao je organizirati nacionalnu stranku, na koju je bečki dvor gledao s nepovjerenjem. Bavio se mišlju o *nacionalnom kraljevstvu* neovisnom o Habsburgovcima. Premda je bilo izgledno, kralj ga – zbog veza s protestantizmom – 1665. godine nije

istaknuo kao kandidata te je time spriječio njegov izbor za palatina protiv Ferenc Wesselényija.

Njegov glavni cilj i dalje je ostalo protjerivanje Turaka pa je zato 1661. godine, usprkos protivljenju bečkog dvora, radi obrane Medimurja – na otoku između Drave i Mure nasuprot Kanizsi – sagradio Novi Zrin (Új-Zerin). 1663. godine sklopio je sporazum s palatinom Wesselényijem i vrhovnim kraljevskim sucem Ferencom Nádasdyjem. Vidjevši kako u tada započetom ratu vojska pod vodstvom Montecuccolija nije u stanju zadržati tursku ofenzivu prema Beču, Leopold I. je Zrinskog imenovao glavnim ugarskim zapovjednikom. U siječnju i veljači 1664. godine vodio je zimski pohod tijekom kojeg je, prema tadašnjoj ratnoj vještini nemogućeg pothvata, iskoristio činjenicu da se Turci zimi ne vole kretati. Njegov uspjeh ostao je zapažen diljem Europe, nazvali su ga *madarskim Marsom*, kralj Leopold I. htio ga je uzdići na rang vojvode, ali Zrinski to nije prihvatio; papa mu je darovao šešir vojskovođe i svoj portret izliven u zlatu, španjolski kralj odlikovao ga je Redom zlatnog runa, a francuski kralj čašću *paira* (s feudalnim naslovom), izborni knezovi Bavorske i Württenberga zvali su ga svojim ocem, a saksonski knez Georg bratom; svi su ga dičili, jer je Turke mogao pobijediti samo Zrinski.

Slika 43: Grof Nikola Zrinski, izvornik sačinio umjetnik William Faithorne

II.3.4.4. Smrt

Ogorčeni Zrinski – kojeg su smijenili i s položaja glavnog ugarskog zapovjednika, povjerivši glavno vodstvo žestoko kritiziranom Montecuccoliju – kovao je nove planove o ponovnoj izgradnji ugarske države. Nezadovoljnici

Nikola Zrinski pokopan je 21. prosinca 1664. godine u pavlinskom samostanu Svete Jelene (Šenkovec) u obiteljskoj grobnici. Mjesto na kojem je umro kasnije je kneginja Pignatelli dala obilježiti spomenikom, koji i danas stoji u Kuršanecu. Nikola Zrinski imao je četvero djece, svi iz drugog braka: *Marija Terezija Barbara* (1655.-1658.), *Marija Katarina* (1656.), *Isak* (1658., 1659.) i *Adam*, koji je rođen u Beču 1662. godine, a umro je u bitci kod Slankamena, boreći se protiv Turaka.

II.3.4.5. Spisateljski rad

Nikola Zrinski sebe je držao u prvom redu vojnikom, ali i pjesnikom. Bio je najistaknutija osoba mađarske barokne književnosti 17. stoljeća: njegov spisateljski, odnosno pjesnički rad je službovanje naciji u najplemenitijem smislu. Pjesme je pisao od najranije mladosti, kasnije ga je zaokupila politika i vođenje ratova. 1651. godine u Beču je objavljeno njegovo djelo pod naslovom *Adriai*

Slika 45: Potpis Nikole Zrinskog

tengernek Syreanaia gróf Zrínyi Miklós [Adrijanskoga mora sirena] u kojem su mjesto dobile i lirske ljubavne pjesme talijanskog karaktera pisane Violi, njegovoj kasnijoj supruzi, Euzebiji Drašković te ep *Opsida Sigetska*. Naslov knjige također je alegoričan. U baroknoj književnosti sirena je bila utjelovljenje pjesnika, a Jadran primorskih krajeva pod vlašću obitelji Zrinski.

Na svom glavnom djelu, junačkom epu koji se sastoji od 15 dijelova pod naslovom *Opsida Sigetska (Obsidio Szigetiana)* radio je od 1645. godine, a veliki je dio stavio na papir u zimi 1647./48. godine. Njime je izrazio spomen na svog pradjeda, mučeničkog branitelja Szigeta. Osnovna ideja spjeva ista je onoj njegovog cijelog života: poticanje moralne snage i zajedništva Mađara, oslobađanje zemlje i razbijanje turske materijalne moći. Svojim pretkom daje primjer upravo time kako razmjerno malu materijalnu snagu može proslaviti izvanredna moralna snaga. *Opsidu Sigetsku* na hrvatski je preveo njegov mladi brat Petar.

II.3.4.6. Znalac ratnih vještina

Njegova prozna djela i djela o ratnim vještinama uglavnom su pod stilskim utjecajem Pétera Pázmánya. *Tábori kis tracta [Mali ratni traktat]* (1646.-51.) je u biti jedino završeno poglavlje jednog ranijeg vojničkog statuta, *Vitéz hadnagy [Viteški poručnik]* (1650.-53.) je isto tako djelo odgojnog karaktera, u kojem je želio prikazati lik idealnog vojskovođe i učiniti suvremenijim domaće vođenje rata. U drugim proznim djelima, osim procjene prošlosti, pred suvremenike je postavio ideju nacionalnog kraljevstva. Tom mišlju bavi se u svom analitičko-kritičkom djelu *Mátyás király életéről való elmélkedésekben [U razmišljanjima o kralju Matiji]* (1656.-57.). Njegovo je najpoznatije djelo *Ne bántsá a magyart - Az török áfium ellen való orvosság [Ne diraj Madara - lijek protiv turskog otrova]* (1661.), u kojem je Machiavellijeva učenja o ratovanju s velikom samostalnošću primijenio na domaće odnose. I u tom djelu uz najjače nacionalno oduševljenje ističe misao o uvođenju stajaće mađarske vojske, oslobođenju domovine i obnavljanju stare ugarske slave. Vjerovao je da bi Mađari bili kadri vlastitim snagama protjerati Turke, pa bi se tako ojačani mogli osloboditi habsburškog potlačivanja. Pozivao je na zajedništvo, a svoje redove završava riječima: *Volenti nihil difficile* (Onome tko želi, ništa nije teško). To djelo ostalo je samo u rukopisu i izdano je puno kasnije, tek 1705. godine u vrijeme Rákóczijeve borbe za slobodu. Njegova su ostala prozna djela, međutim dospjela u tisak još kasnije, 1853. godine.

Slika 46: Pištolji iz čakovečke zbirke oružja obitelji Zrinski

Zrinski je na mađarskom jeziku uveo nove političke i publicističke književne vrste i one o ratnim vještinama, iz njegove raširene korespondencije prepoznaje se njegova diplomatska i vojna aktivnost. U ono vrijeme djela su mu se jedva čitala. Njegovu poeziju je najprije otkrio Gedeon Ráday pa u vrijeme prosvjetiteljstva ponovno Ferenc Kazinczy (on je *Opsidi Sigetskoj* dao ime *Zrínyiász [Zrinijada]*), koji je 1871. godine izdao ep pod naslovom *Költői munkák [Pjesnički radovi]*. Vrijednost djela Zrinskog istaknuo je i Ferenc Toldy u *Magyar költészet története [Povijest mađarske književnosti]* (1853.), koja je objavljena čak dvaput u godinu dana. Na Toldyjev je poticaj barun Miklós Jósika napisao roman *Zrínyi a költő [Pjesnik Zrinski]* 1843. godine. János Arany 1848. godine počeo je Zrinijadu prenositi na današnji jezik, prerađivati u narodnjačkom stilu, izglati versifikaciju; taj posao međutim nije uspio završiti. Na kraju ju je završio Antal Vékony i izdao pod naslovom *Sziget ostroma [Sigetska opsada]* 1982. godine. Zrinski je nadahnuo mnoge pjesnike i pisce 20. stoljeća, o njegovom životu pisani su i romani.

II.3.4.7. Spomen

Kao priznanje za njegove podvige vojskovođe, kao i djelima s područja ratnih vještina 15. ožujka 1955. godine visokoškolska ustanova za obrazovanje časnika *Honvéd Akadémia* [Domobranska akademija] preuzela je njegovo ime, te se otada zvala *Zrínyi Miklós Katonai Akadémia* [Vojna akademija „Nikola Zrinski“], a zatim od 1996. godine *Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem* [Sveučilište nacionalne obrane „Nikola Zrinski“]. Mađarski ministar obrane godišnje dodjeljuje *nagradu Nikola Zrinski* kao priznanje za istaknutu znanstveno-istraživačku djelatnost, djelatnost na organizaciji znanosti, djelatnost na tehničkom razvoju i značajan stvaralački rad u interesu obrane domovine. Njegovo ime također nosi izdavačka kuća specijalizirana za izdavanje djela o vojnim i ratnim vještinama *Zrínyi Kiadó*. Éva Zsurzs je 1973. godine njemu u spomen režirala televizijski film naslova *Zrínyi*. 1989. godine u Zalaegerszegu je otkriven *konjanički kip Nikole Zrinskog*. U Čakovcu je 1939. godine otkriven *spomenik Zrinskom*, a onaj u Kuršancu stoji i danas.

II.3.5. Mađarski i hrvatski identitet Jelene Zrinski

Slika 47: Jelena Zrinski

Grofica Jelena Zrinski rođena je 1643. godine u tvrđavi Ozalj kao kći hrvatskog bana Petra Zrinskog i Katarine Frankopan. 1666. godine udala se za *Ferenca Rákóczi* I. Njihova svadba povezala je udaljene mađarske regije Dunántúla (Prekodunavlje), i gornju Mađarsku. Imali su troje djece: György-a (Jurja), Julianna-u (Julijanu) i Ferencu (Franju). Njen muž umro je 1676. godine pa je u dobi od dvadeset i tri godine ostala udovica. 1682. godine postala je ženom grofa *Imrea Thököly* iz Késmárka, takozvanog „kralja kuruca.”¹⁸ Tako je na strani drugog muža i sama bila jednom od

organizatorica protuhabsburškog kuručkog ustanka. Jelena Zrinski je unatoč katoličkoj vjeri mrzila kuću Habsburgovaca, budući da su 1671. godine zbog Wesselényijeve urote smaknuli njenog oca grofa Petra Zrinskog.

Njen suprug Imre Thököly dospio je u tursko zarobljeništvo te je 1685. godine u okovima odveden u Beograd. Jelena Zrinski ostala je u Munkácsu s dvoje djece i tri je godine branila tvrđavu Munkács od opsjedanja carskih odreda, od odreda generala Antonia Caraffa. 1688. godine bila je prisiljena predati tvrđavu. Gospodarica Munkácsa zadobila je simpatije okolnih država. Na naslovnicama francuskih i nizozemskih novina pojavila se vijest: „*Vojvotkinja Ragotzi se ne predaje! Helena Zrinski, najhrabrija žena u Europi!*” Pridobila je divljenje cijelog kršćanskog svijeta. Francuski kralj Luj XIV. izjavio je da je ona „*najhrabrija žena u Europi!*” Branitelji grada dobili su amnestiju od cara, ali je Jelena Zrinski morala s djecom otići u Beč, gdje su dogovor dijelom prekršili oduzevši joj djecu. Nju su internirali u bečki samostan uršulinki. Njenog sina, Ferenc Rákóczi II. su međutim odveli u Neuhaus,

18 Kuruci, borci za osamostaljenje Ugarske od Habsburgovaca između 1671. i 1711. godine (op. prev)

u Češkoj, u jednu jezuitsku školu te se majka i sin više nikada nisu mogli sresti. 1691. godine Thököly ju je spasio razmjenom zarobljenika pa je otada živjela sudbinu thökölyevske emigracije i 1699. godine pratila supruga u izgnanstvo u Turskoj. Napisala je oprostajno pismo svom sinu Ferencu Rákócziju II., koje on najvjerojatnije nikada nije dobio. Umrla je pokraj supruga u Maloj Aziji, u Nikomediji 18. veljače 1703. godine, ne puno prije izbijanja Rákóczijeve borbe za slobodu. Njezini posmrtni ostaci preneseni su u Ugarsku 1906. godine i smješteni u katedralnoj crkvi Svete Elizabete u Košicama, gdje počivaju u vječnom miru, zajedno s kostima njenog sina.

Slika 48: Emerik Thököly

S pravom možemo Jelenu Zrinski nazvati gospodaricom, damom junačkog srca, hrabrom ženom, budući da se isticala među svojim suvremenicama, možda upravo tim osobinama. Njezinom duhovnom profilu pečat daje osnivaње obitelji u tvrđavi Sárospatak i obrana tvrđave Munkács te odlazak u izgnanstvo na strani supruga. Podnosila je patnju. Koliko ju je samo nevolja snašlo tijekom šezdeset godina njenog života! Njenog oca, Petra Zrinskog, sramotno su pogubili; obitelj su okaljali; bolest pa smrt prvog muža (Ferenca Rákóczija I.); djeca su joj ostala siročad te su nemilosrdno odvojena od nje; odvojenost od drugog supruga (Imre Thököly) pod ratnim okolnostima, a zatim višegodišnje izgnanstvo u Turskoj; bol i radost ponovnog sastanka s njim; prisilna odsutnost iz domovine i nehumanost umiranja u tuđini. Ali znala je nadvladati sve te patnje, nakon svakog je udarca ponovno ustajala, ponovno započinjala, nije se predavala. I na kraju još jedna crta: težnja za srećom moderne žene u 17. stoljeću, što je karakteristično i za modernu ženu 21. stoljeća. Jelena Zrinski bila je dijete svog vremena: spomenute crte – težnja za djelovanjem, visoki stupanj podnošenja patnje, težnja za srećom – bezvremene su. Na kraju 19. i početkom 20. stoljeća i u mađarskom tisku povijesne Zaladske županije pojavljuje se ime Jelene Zrinski u objavljenim naivnim legendama zabilježenim iz usmene predaje ili u kazališnim djelima koja su izvodile amaterske glumačke družine, a tisak izvještavao o njima. Jelena Zrinski je na prijelazu 19. u 20. stoljeće u krugovima mađarskog građanstva i puka u Čakovcu i okolici imala

snagu stvaranja kulta.

II.4. KNJIŽEVNA DJELA KOJA SU UČVRSTILA KULT ZRINSKOG U MAĐARSKOM I HRVATSKOM TISKU

Književna djela koja su učvršćivala kult Zrinskog u mađarskom i hrvatskom tisku nisu dosegala veću estetsku razinu od prosječne. Pjesme pisane u čast Nikole Zrinskog možemo svrstati u pjesme koje promoviraju domoljubne ili nacionalne vrijednosti. Između 1884. i 1902. godine na stranicama Muraköza objavljivane su i pjesme napisane kao čestitke za rodendan ili povodom godišnjice smrti.

Pjesme objavljene u književnim kolumnama, odnosno feljtonima često su djelovale patetično, ali su udovoljavale estetskim zahtjevima prosječnog čitatelja. U feljtonu Muraköza pjesnik Bálint Bálintffy objavio je najviše pjesama s tematikom Zrinskog. Lajos Horváth Nedeliczi i György Kele također su napisali po jednu pjesmu u spomen Zrinskom. 1884. godine objavljena je na hrvatskom jeziku pjesma naslova *Slava Medjimurju* Antona Potlačnika, u kojoj pjesnik slavi Međimurje kao svoju rodnu grud. Autori su pisali i novele te pripovijetke u spomen Zrinskom. 1890. godine u Szépirodalmi Közlönyu [Beletristički bilten], koji je bio tjedni književni prilog Alsólendvai Híradóa, pod uredništvom Károlya Vachotta objavljena je u nastavcima pripovijetka pod naslovom *Bárd [Bard]* napisana pod pseudonimom Bard. 1886. godine objavljena je u Muraközu pripovijetka Bálinta Bálintffyja *Isten ujjá [Božji prst]*, koja govori o ropstvu i smaknuću dvojice vitezova, Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana u Bečkom Novom Mjestu.

U 50. broju Alsólendvai Híradóa, 1908. godine, XIII. godište, objavljena je pripovijetka iz pera mladog Istvána Reverencsicsa pod naslovom *Kié ez a bagolyvár? [Čija je to ruševna tvrđava?]* u kojoj autor ožiljava grad Zrinskih i slavne osobe dinastije Zrinski. U feljtonu u Muraközu od 15. lipnja 1902. godine objavljena je na mađarskom jeziku pripovijetka baruna dr. Alberta Nyáryja *Zrínyi Miklós temetése [Pogreb Nikole Zrinskog]* u kojoj je autor detaljno opisao pogreb pjesnika i vojskovođe: „Čakovečka tvrđava bila je zavijena u crninu kada je došao dan pogreba. Stigla je cijela zemlja. Zatim je

(† 1861-e. november 18.)

Tücsök habérta ága nem terem!
 Dícső eléd nem hagyhat korcsokat.
 A tiszta tűz, a régi érzelem
 Szikrát utód szívébe osztogat.
 Hol lángra gyúl a honfi-szerelem,
 S felépít szétszórt, ősi ormokat.
 Hogy majd, ha ellen dől e szent hazán:
 Mátyrhahálti szenvedjen szírtfokán!

Szigetek hőse ily nemes virág!
 S ez ósvirágunk s a rja lett dísz.
 Csodálja ég, bánulja a világ:
 „Fellámadott Szigetek Zrínyije!”
 ... Más Zrínyi ő! de zeng azért imót,
 Hogy őseó nem csüggedő szíve!
 Hogy védni ő is úgy tudá honát:
 Miként előde vára dőlő falát! ...

E tájon élt Zrínyink, e táj vala
 Vitézi harcok tágas színbelye.
 III virradott fel élte hajnala.
 Csáktornyáról árult szét hírneve.
 Hősi szíve e téren hervada ...
 ... Sírtja még Kúrsucnak orleje!
 Hő lelke itt örült vagy ölte gyászt.
 Itt írta meg a híres „Zrínyiaszt.”

Itt látta ő, a szenge ifju már,
 Hős apja, Györgynek vladalmait;

Ki, amidőn belőr pogány talár
 E honába és felgyujtja falvait:
 Torolni vissza bőszt csatára száll!
 S vagrdalva a lövőknek csontjait,
 Gyűzelmni tort il hősi tábor.
 S zenéjök ott a mormogó Mura.
 Itt nyerte ékes cserlombcimerét
 Csatak hevében bátor dalia!
 Itt érie a kitüntetés nevé:
 Kezében országunknak zászlaja!
 S míg róna, bérc harsogja szeretszót:
 „Ő most pogányok véres ostora!”
 Addig szerencse, hír feleje inl,
 S felrakja őrtornyát, kedély Zerint!
 S miként az égnek csatogó tüze.
 De szinte nyájas napsugára van:
 Ugy Zrínyi Miklós lángra gyult szíve,
 Vagy volt haraggal telve lázasan,
 Melv, hogyha hőmből rá veszély düh.
 Min, szélvihar zúgott irgalmatlan:
 Vagy Múza-szellem hogyha ráhajolt:
 Szívében csalogánymadár dalolt.

S dalolt akként, mint honfiszív dalol!
 S ránk hagyta osztályrészüil mind, amit
 Kicsalt szívének dús világából,
 Szűz énekére nyitva ajkait:
 „Tekints az égbe, s nem csalatkozol!
 Az Úr mutatja ott malaszjait!”
 S kibírja elleledni hō szavát:
 „Tiszteld, becsüld istent, királyt, hazát!”

S nagy époszunk, becsese ajándoka,
 Éreklyeként mit fértve örizünk:
 Hónszerehénének bűszke temploma!
 Letérdepel előtte nemzetünk!
 Mert szent szabadság benne áldozta!
 S ha bübaj ér vessik reá szemünk
 És kínainknak árja elapad,
 Mert írta ott: „Magyar, magyar maradt!”

Slika 49: Muraköz (Medimurje), tjednik, Csáktornya, 11. travnja 1886, god. III, br. 15.

počeo pogrebni obred.”

U Magyar Paizsu od 9. siječnja 1907. objavljeno je dramsko djelo Lászla Bezerédja i Ilme Tarányi pod naslovom *Magyar asszony [Madarska žena]*. Ovo dramsko djelo pročitala je supruga Ferencza Lugmayera rođena Erzsébet Tóth u Zalaegerszegu 4. siječnja 1908. godine na svečanosti posvećenju Csányiju. U V. prizoru, odnosno poglavlju drame pojavljuje se Jelena Zrinski kao povijesna osoba i mađarska žena. Nakon pojedinih dijelova publici su u živoj slici predstavljene mađarske žene spomenute u dramskom tekstu. Lik Jelene Zrinski utjelovila je supruga Géze Bosnyáka. Prizor je

pratila tiha glazba pod vodstvom violiniste Zsigmonda Sándora.

SVRŠETAK

Pouzdana podatke o pomaganju kulture i mecenatskoj aktivnosti Bánffyjevih iz Donje Lendave saznajemo iz obiteljskog dnevnika. Iz dnevnika Bánffyjevih saznajemo i o povijesnim događajima vezanim uz Zrinske. U dnevniku Bánffyjevih možemo pronaći nekoliko zapisa u vezi obitelji Zrinski. Zrinski su u dva navrata sudjelovali u obrani donjolendavske tvrđave. Slali su pomoćne odrede 1603. godine u Donju Lendavu i 1609. godine gospodaru tvrđave Kristófu Bánffyju.

Službene indikacije kulta Zrinskog mogu se pronaći u tisku povijesne Zaladske županije u razdoblju između 1880. i 1920. godine, uglavnom u publikacijama znanstvenog karaktera, u obavijestima vezanim uz narodnu predaju, u društvenim vijestima i priopćenjima, u književnim djelima kao i u tekstovima koji se pozivaju na povijesne činjenice. Najdostojnije očitovanje kulta Zrinskog postalo je jednoznačno otkrivanjem spomenika *12. lipnja 1904.* u Čakovcu. U Čakovcu već odavno nije bilo događaja prema kojem bi se gajilo takvo opće zanimanje kao prema podizanju spomenika Zrinskom. Svi društveni slojevi davali su priloge za spomenik. Skupljanje priloga premrežilo je čitavo Međimurje te se proširilo i na područje Ugarske. Sudjelovalo je i stanovništvo Zaladske županije te županija Vas, Donje Lendave i Murske Sobotice.

Po Zrinskim su nazvali brežuljke, brda, geografska mjesta, u Čakovcu kavanu, hotel i trgove. Kult Zrinskih je u povijesnoj Zaladskoj županiji i u cijelom Međimurju bio izrazito prisutan u mađarskom i u hrvatskom tisku između 1880. i 1920. godine. Nakon 1920. taj je utjecaj slabio te je na području Hrvatske dobio drugačije težište.

LITERATURA

- *Alsólendva nagyköztség millenniumi emlékkönyve. 1896 [Milenijski Zbornik općine Donja Lendava]* (faksimil), str. 8-9, 1996, Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet ([Mađarski nacionalni kulturni institut], u nastavku MNMI).
- Bence, Lajos, *Írott szóval a megmaradásért (A szlovéniai magyarság 70 éve) [Pisanom riječi za ostanak (70 godina slovenskog mađarstva)]*, str. 76-79, 1994, Lendva, MNMI.
- Bene, Sándor – Borián, Gellért, *Zrínyi és a vadkan [Zrinski i vepar]*, Helikon, 1988.
- Csuka, Judit, *A Zrínyi-sírok Szentilonán [Grobovi Zrinskih u Svetoj Jeleni]*, Naptár 1992, str. 154-156, 1991, Lendva, Szlovéniai Magyar Írócsoport [Grupa pisaca Mađara iz Slovenije].
- Csuka, Judit, *A Zrínyi-kultusz a történeti Zala megye sajtójában 1880-1920. [Kult Zrinskog u tisku povijesne Zaladske županije 1880-1920]*, str. 135, 1991, diplomski rad na Katedri za mađarski jezik i književnost te bibliotekarstvo Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Budimpešti (ELTE BTK).
- Csuka, Judit, *A Zrínyi-kultusz dokumentumai a történelmi Zala vármegye sajtójában (1880-1920) [Dokumenti o kultu Zrinskog u tisku povijesne Zaladske županije (1880-1920)]*, Irodalomismeret, god. XI, br. 1-2, str. 139-144, veljača 2002, Budapest, Magyar Irodalomtörténeti Társaság [Mađarsko društvo za povijest književnosti].
- Dervarics, Kálmán, *Gróf Zrínyi Miklós, a költő halála 1664-ben, történelmi cáfolat [Smrt pjesnika grofa Nikole Zrinskog 1664. godine, povijesno opovrgavanje]*, Szombathely, 1881.
- Feletar, Drago, *Iz povjesti Medjimurja, slike iz Hrvatske povjesti i drugi feljtoni*, Čakovec, Ogranak matice Hrvatske, 1968.
- Göncz, László, *Fejezetek Lendva történetéből 1920-ig [Poglavlja iz povijesti Donje Lendave do 1920. godine]*, str. 67-83, 1996, Lendva, MNMI.

- Göncz, László, *Hadik Mihály története [Priča o Mihályu Hadiku]*, Naptár 2001, str. 82-95, 2000, Lendva, MNMI.
- Göncz, László, *Hadik Mihály története. Dervarics Kálmán helytörténeti író kutatásai nyomán. [Priča o Mihályu Hadiku. Tragom istraživannja lokalnog historiografa Kálmána Dervaricsa]*, Naptár 2001, str. 82-94, 2001, Lendva, MNMI i Magyar Nemzetiségi Tájékoztató Intézet [Mađarski nacionalni institut za obavješćivanje].
- Iványi, Béla, *Két Zrínyi Miklós körmendi levele [Dva pisma Nikole Zrinskog iz Körmenda]*, Budapest, 1943, str. 21-22.
- Kolozsvári, Grandpierre Endre, *Gróf Zrínyi Miklós meggyilkoltatása [Ubojstvo grofa Nikole Zrinskog]*, Budapest, Titokfejtő Könyvkiadó, 1997.
- Kovács, Attila, *A Bánffyak [Banffyjevi]*, Naptár 2000, str. 92-97, 1999, Lendva, MNMI.
- Kovács, Attila, *Konferencia a Zrínyiekről [Konferencija o Zrinskima]*, Népujság, str. 9, 27. rujna 2001.
- Kovács, Sándor Iván, *Zrínyi-tanulmányok [Studije o Zrinskome]*, Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1979.
- Király, Erzsébet; Kovács, Sándor Iván, „*Adriai tengernek fönnforgó habjai*”. *Tanulmányok Zrínyiről és itáliai kapcsolatokról [„Uskovitlani valovi Jadranskog mora”]*. *Studije o Zrinskom i talijanskim vezama*, Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1983, str. 15-33.
- Magyar Országos Levéltár [Mađarski državni arhiv], P. 1314. Batthyány hg. Körmendi It. Missiles: 1860. Sz. - Bánffy Kristóféhoz mellékelve Keglevith Zs. Levelei is.
- *Magyarok a Kárpát medencében [Mađari u karpatskom bazenu]*, priredio Glatz, Ferenc, Budapest, Pallas, 1989, str. 99.
- Monok, István, *Nyugat-magyarországi olvasmányok a XVI-XVII. században [Zapadnomadarska lektira u XVI-XVII. stoljeću]*, govor ravnatelja OSZK [Nacionalna Szécsényijeva knjižnica] na otvorenju znanstvenog savjetovanja o djelu *Postilla* Györgya Kultsára izdanom 1574. godine, Lendava, 20. rujna 2001.

- Sík, Sándor, *Zrínyi Miklós*, Budapest, Franklin Társulat.
- Tantalics, Béla, *Lendva kulturális emlékei a 16. sz. második feléből [Povijesni spomenici Lendave iz druge polovice 16. stoljeća]*, Lenti, Zala Megyei Levéltár [Arhiv Zaladske županije], 1988. str. 28, 32-33, 56-57.
- Tóth, Sándor, *Újabb adatok a Bánffy családról és a lendvai várról [Noviji podaci o porodici Bánffy i lendavskoj tvrđavi]*, Muratáj '96/2, str. 73-84, 1997, Lendva, MNMI.
- Tóth, Sándor, *Képek a török korból és a rátkai lesvetés [Slike iz turskog doba i zasjeda kod Rátka]*, Naptár 1997, str. 100-107, 1996, Lendva, MNMI.
- Tüskés, Tibor, *Így élt Zrínyi Miklós [Tako je živio Nikola Zrinski]*, Budapest, Móra Könyvkiadó, 1973.
- *Zalai Millennium: Szemelvények Zala megye múltjából. Egy főúri család a XVI. században [Zaladski milenij: izbor iz prošlosti Zaladske županije. Jedna velikaška porodica u XVI. stoljeću]*, Zalaegerszeg, Zala Megyei Levéltár [Arhiv Zaladske županije], 2000, str. 25-28.
- *Zala megye ezer éve. Tanulmánykötet a magyar államalapítás milleniumának tiszteletére [Tisuću godina Zaladske županije. Zbirka studija u čast milenijske obljetnice osnutka mađarske države]*, Zala Megyei Önkormányzata [Poglavarstvo Zaladske županije], Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma [Ministarstvo mađarske kulturne baštine], glavni urednik Vándor, László, 2001, str. 70-71, 81-82, 89-96, 102-106.
- Zrínyi, Károly, *Csáktornya monográfiája [Čakovečka monografija]*, Csáktornya, 1905, (Epika Zrinskog, str. 38-60, Štovateljsko društvo Zrinski, str. 17, Spomenik Zrinskom, str. 301-304, Umjetnički kružok Zrinski, str. 283-287)

BIBLIOGRAFSKE BILJEŠKE

Abecedni popis pregledanih časopisa i novina

KRATICE

–Odg. ur.	odgovorni urednik
–Gl. ur.	glavni urednik
–S	signatura
–I	izdavač
–N	nalazište
–sur.	suradnik
–T	tiskara
–OSZK	Országos Széchényi Könyvtár [Nacionalna Széchényijeva knjižnica]
–f.	format
–br.	broj
–bb.	bez broja
–Ur.	urednik
–Par.	Partner

1. ALSÓ-LENDVAI HIRADÓ I [DONJOLENDAVSKI VIJESNIK I]: J:FM3/3019, H 2.580

Tjednik mješovitog sadržaja, Lendva/Alsó-Lendva, 12. sij. 1889 –
prosinac 1890, izlazio jednom tjedno

Odg. ur. Pataky, Kálmán i Vachott, Károly

I i T: Kardos, Gábor, 14. trav. 1889; Szabó, György, 14. srp. 1898.

Farkas, János – 2 f.

List je od 24. kol. 1890. tiskan u tiskari Jánosa Farkasa u Keszthelyu.

Sestrinski časopis je Szépirodalmi Közlöny [Beletristički bilten]

N: OSZK 1889. br. 1-51. prilog 1; 1890. br. 1-48, prilog 2.

2. ALSÓLENDVAI HIRADÓ II [DONJOLENDAVSKI VIJESNIK II]: J:FM3/3019, H 2.580

/22. lip. 1919/: Socijalistički list. Lendva/Alsólendva/.

/1896 - 20. srp. 1919/ izlazio jednom tjedno.

Ur: Andor, Pál, 11. stud. 1900: Korom, György, 3. velj. 1907: Oszeszki, Mihály Viktor, 3. ožu. 1918: Reiter Ernő

I: Andor, Pál, 11. stud. 1900: Balkányi, Ernő

T: Balkányi, Ernő - 2 f.

N: OSZK 1899-1901, 1902. br. 1-39, 1903-1904, 1905. br. 1-4, 6-52.

Beznačajna promjena u imenu lista 2. list. 1904: Alsólendvai Hiradó umjesto Alsó-Lendvai Hiradó

3. Alsó-Lendva és Vidéke [Donja Lendava i okolica]:

J:FM3/1415:FM3/2779, H 5.911

Društveni, književni i popularni tjednik. Lendva /Alsólendva/ 6. svib. 1897. - 20. svib.

Izlazio jednom tjedno. Ur. Bodnár, János; Nagy, Ferenc

T: Fischer, Fülöp, Čakovec./Csáktornya/ - 2 f.

N: OSZK 1897. br. 1-3.

4. Délzala I [Južna Zala]: J:FM3/4693:H 2.593

Društveni, općekulturni i gospodarski tjednik.

Službeni glasnik mjesnih i kotarskih vlasti, donjolendavskog

općinskog udruženja i udruženja javnih bilježnika te Alsólendva Vidék

Takarékpénztár Rt. [Štedionica donjolendavskog kraja]. 15. sij. 1887-1899.

Izlazio jednom tjedno. Odg. úr. Németh, Mihály.

T: Balkányi, Ernő - 2 f.

I: Muraszombati Járási Gazdák Szövetsége [Savez kotarskih gospodarstvenika u Muraszombatu].

N: OSZK 1898. br. 24, 27, 1899. Podaci vrijede od 12. lip. 1898.

5. Gazdasági Értesítő [Gospodarski izvjestitelj]: J: H 24.586

Murska Sobota/Muraszombat/ ruj. 1911.- /ožu. 1913.

Izlazio jednom mjesečno. Ur. Richter, József.

T: Balkányi, Ernő

N: OSZK 1911. br. 1-2, 1912. br. 1-5, 1913. br. 1-3.

6. Magyar Paizs [Mađarski štit]: J:FM/6284, H 1.289

Zalaegerszeg. 4. list. 1900. – trav. 1917. Izlazio jednom tjedno. Ur. Borbély, György, 25. ruj. 1902: Z. Horvát, Lajos. Mts.: 1914: Lengyel Ferenc.

I: 25. ruj. 1902: Borbély, György

T: Breisach, Sámuel, 1. stud. 1901: Vágó, János, 14. stud. 1901: Udovica Rozália Tahy i Par., 26. stud. 1914: Balkányi, Ernő, 17. pros. 1914: Lőyy, Bernát, Tapolca – 2 f.

N: OSZK 1900-1901, 1902. br. 1-48, 50, 1903, 1904. br. 1-19, 21-23, 25, 1905, 1906. br. 1-3,5, 1907. br. 1-7, 9, 1911, 1914. br. 1-30, 32, 1915. br. 1-25, 27, 1916. br. 14-22, 1917. br. 6-12.

7. Medjimurske novine-/Muraközi Újság/

/Čakovec/ Csáktornya. 1918. Izlazio jednom tjedno, nedjeljom.

T: /?/ -2 f. Izlazio na hrvatskom jeziku, na četiri stranice.

8. Muraköz I. /Medjimurje/: J:FM3/965: H1.002

/Čakovec/. Csáktornya. 1904. Izlazio jednom tjedno.

T: Strausz Sándor - 4 f.

9. Muraköz II. /Medjimurje/: J:FM3/965:FM3/213: H.1.002

List mješovitog sadržaja od lokalnog interesa. 8. velj. 1885: Tjednik mješovitog sadržaja, Novine za medjimurski puk. 10 sij. 1886: Društveni, popularni i književni tjednik objavljivan na mađarskom i hrvatskom jeziku. 11. ruj. 1914: Politički tjednik. Od 1884. godine sestriinski časopis je Medjimurje.

Čakovec./Csáktornya/. 10. lip. 1884 – 30. lip. 1944./ pauza 1918. /30. lip/ -11. ruj. 1941.

Izlazio triput mjesečno, 30. lip. 1885: Ur. Margitai, József, 7. sij. 1906:

Dékány, Mihály; Loparits, R. József, 27. list. 1907: Zrínyi, Károly; Rhosóczy, Elek, 22. kol. 1909: Zrínyi, Károly, 11. ruj. 1941: Szabad, Lajos, 8. svib. 1942: Pecsornik, Ottó.

I: Fischer, Fülöp; Strausz, Sándor, 7. sij. 1906: Strausz, Sándor, 11. ruj. 1941: Muraközi Katolikus Könyvnyomda [Medimurska katolička tiskara], Könyvkötészet, Papír- és Könyvkereskedés [Uvez knjiga, trgovina papirom i knjigama], 8. svib. 1942: Pecsornik, Ottó.

T: Fischer, Fülöp, 19. kol. 1894. Fischer, Fülöp; Strausz Sándor, 1-26. stud. 1941: Közgazdasági [Gospodarska tiskara], Nyagykanizsa, 8. svib. 1942: Muraközi Katolikus Ny. [Medimurska katolička tiskara] - 4. f, 20. srp. 1884 - 2. f.

N: OSZK 1884-1892, 1893. br. 1-27, 29, 1894. br. 1-51, 1895-1908, 1909. br. 1-11, 13, 1910-1913, 1914. br. 1-26, 1941. br. 12, 1942. br. 1-14, 16-26, 28, 1943. br. 1-6, 8-51, 1944.

List Zala piše (br. 27, 1909): „Tjednik Muraköz, koji izlazi u Čakovcu, 2. lipnja 1909. obilježio je 25. obljetnicu postojanja. Vlasnik lista i izdavač bio je Fülöp Fischer, koji je list predao svom kasnijem zetu Sándoru Strauszu. Za vrijeme jubileja uređivao ga je Károly Zrínyi, učitelj na državnoj učiteljskoj školi. Njegov rad: Csáktornya monográfiája [Monografije grada Čakovca] /Csáktornya, 1905/.

10. Muraszombat és Vidéke [Muraszombat i okolica]: J:FM3/1042

Tjednik mješovitog sadržaja, na mađarskom i vendskom jeziku, 21. srp. 1889: Tjednik mješovitog sadržaja, 4. sij. 1891: Gospodarski i društveni tjednik, 28. sij. 1897: Glasnik Vendvidéki Magyar Közművelődési Egyesület [Kulturno društvo vendskih Mađara], 3. sij. 1912: Bez podnaslova, 7. sij. 1917. Društveni i gospodarski tjednik. Murska Sobota /Muraszombat/, 25. pros. 1884 - /29. ruj. 1944/pauza: /1919-1941/. Izlazio jednom tjedno.

Odg. ur. Takács, István, 10. sij. 1886: Olajos, Sándor, 2. sij. 1887: Kovács, Károly, 12. svib. 1889: Takács, R. István, 1890. Grünbaum, Márk, 15. velj. 1891: Takács, R. István, 12. velj. 1893: Horvát, György, 6. sij. 1895: Csorna, Jenő, 18. trav. 1897: Khál, Elek, 23. svib. 1897: Wellisch, Béla, 27. lip. 1897: Wilfinger, Károly, 2. trav. 1899: Sinkovich, Elek, 23. list. 1904:

Vratasits, Iván, 1. srp. 1906: Czifrák, János, 11. stud. 1917: Vályi, Sándor, 6. sij. 1918: Scheiber, Nándor, 28. svib. 1943: Lindvay /Harner/ Nándor. I: Grünbaum, Márk, 6. sij. 1895: Gondos /Grünbaum/ Márk, 18. trav. 1897: Khál, Elek, 23. svib. 1897: Wellisch, Béla, 30. ožuj. 1919: Fülöpy, József, 24. svib. 1941: Szász, Ernő.

T: Grünbaum, Márk, 6. sij. 1895: Gondos /Grünbaum/ Márk, 18. trav. 1897: Wellisch, Béla, Szentgotthárd, 2. sij. 1898: Ujházy, Miksa, 30. trav. 1899: Kohn, Mór, 4. lip. 1899: Hirschl, Nándor, 3. trav. 1904: Ujházy, Miksa, 24. srp. 1904: Balkányi, Ernő, 30. trav. 1918: Vendvidéki Könyvnyomda - 2 f.

N: OSZK, 1884-1889, 1890. br. 1-48, 50, 1881-1894, 1895. br. 1-17, 19, 1896, 1897. br. 1-14, 16-48, 51, 1898. br. 1-12, 14, 1899. br. 1-3, 1900, 1901. br. 1-13, 15, 1902, 1903. br. 1-9, 11, 1904. br. 1-14, 16, 1905-1918, 1919. br. 1-18, 1941-43, 1944. br. 1-40.

11. Nagy-Kanizsa I.: J:FM3/2417, H785/2417

1. ruj -/6. ruj/ 1890, Nagykanizsa. Izlazio jednom tjedno. Ur. Dézsy, Antal. I és T: Irodalmi Társulat [Književno društvo]. Budimpešta - 4 r.

N: OSZK br. od 6. ruj. 1890.

12. Nagy-Kanizsa és Vidéke: J:FM3/2246, H 788/2246

Tjednik mješovitog sadržaja od mjesnog i županijskog interesa.

Nagykanizsa. 18. lip -/stud./ 1890. Izlazio jednom tjedno. Gl. ur. Varga, Lajos. Ur. Szalay, Sándor; Hoffman, Mór; Hajgató Sándor.

T: Weiss Lipót és Fia [Lipót Weiss i sin] - 4 f.

N: OSZK 1890.

13. Nagykanizsa II.: J: FM3/2417: H785/2417

Nagykanizsa. 1906. /1. trav -1909/ Izlazio dvaput tjedno. Odg. ur.

Balázs, Károly 1. velj. 1907: Gábor, Ernő, 3. sij. 1908: Ihászi Horvát, István, 17. ožuj. 1908: Csillag, Jenő.

I: Ofenbeck, Vilmos; Balázs, Károly.

T: Ofenbeck, Vilmos; Balázs, Károly, 18. ožuj. 1907: Hartmann, János - 2 f.
N: OSZK 1906-1907, 1908. br. 1-60, 62-64, 66-101.

Szépirodalmi Közlöny [Književni glasnik]: J: FM3/7230: H 7.254

Redovni književni tjedni prilog Alsó-Lendvai Hiradó. Lendva /
Alsólendva/. 5. sji. 1890 - /12. sji/

Izlazio jednom tjedno. Ur: Vachott, Károly.

I i T: Farkas, János, Keszthely - 4 f.

N: OSZK. 1890. br. 1-2, Glavni list: Alsó-Lendvai Hiradó I-2.

IMENA MJESTA s abecednim popisom izdanja, izdavača i tiskara

CSÁKTORNYA /Čakovec/-Jugoslavija

Izdanja:

1. Medjimurske Novine 6/1918/-Muraközi Újság
2. Muraköz I. /1904/-Medjimurje
3. Muraköz II. /1884-1908, 1941-1944/-Medjimurje-2-3-kétnyelvű /
magyar és horvát/

Izdavač: Fischer, Fülöp
Muraközi Katolikus
Könyvnyomda
Pecorik, Ottó
Strausz, Sándor

Tisak: Fischer, Fülöp
Muraközi Katolikus
Könyvnyomda
Strausz, Sándor

LENDVA /Lendava/-Slovenija

Izdanja:

1. Alsó-Lendvai Hiradó I. /1889-1890/
2. Alsólendvai Hiradó II. /1896-1919/
3. Alsólendva és Vidéke /1897/
4. Délzala I. /1897-1899/
5. Szépirodalmi Közlöny /1890/

Izdavač: Andor Pál, Balkányi
Ernő, Fazekas János,
Kardos, Gábor,
Szabó, György

Tisak: Balkányi, Ernő
Fazekas, János
Kardos, Gábor
Szabó, György
Wirth, Károly

MURASZOMBAT /Murska Sobota/- Slovenija

Izdanje:

1. Muraszombat és Vidéke

Izdavač: Grünbaum Márk
Khál Elek

Tisak: Balkányi Ernő
Grünbaum Márk
Hirsch Nándor
Kohn Mór

NAGYKANIZSA

Izdanja:

1. Nagy-Kanizsa I. /1890/
2. Nagy-Kanizsa és Vidéke /1890/
3. Nagykanizsa II. /1906-1909/

Izdavač: Balázi Károly
Ofenbeck Vilmos

Tisak: Balázi Károly
Ofenbeck Vilmos
Weiss Lipót és Fia

ZALAEGERSZEG

Izdanje:

1. Magyar Paizs

Izdavač: Borbély György

Tisak: Breisach Sámuel
Balkányi Ernő
Thay Rozália és Társa
Vágó János

BIBLIOGRAFSKI DODATAK

ABECEDNIM REDOM I PREMA

GODIŠTIMA

KRATICE ISTRAŽIVANIH LISTOVA

1. Alsó-Lendvai Híradó - A. L. H. [Donjo-lendavski glasnik]
2. Alsólendvai Híradó - A. L. H. [Donjolendavski glasnik]
3. Magyar Paizs - M. P. [Mađarski štit]
4. Muraköz - Mu. [Međimurje]
5. Medjimurje - Me.
6. Nagykanizsa - N. K.
7. Szépirodalmi Közlöny - Sz. K. [Beletristički bilten]

1. ALSÓ-LENDVAI HIRADÓ

1889. I. god:

1. A. L. H. 20 sij. 1889. I. god. br. 2. Wachot, Sándorné: **Kárpáti monda [Karpatska legenda] II/1.**
2. A. L. H. 27. sij. 1889. I. god. br. 3. Wachot, Sándorné: **Kárpáti monda-A karbunkus torony [Karpatska legenda-dijamantni toranj] II/1.**
3. A. L. H. 2. velj. 1889. I. god. br. 4. Wachot, Sándorné: **Kárpáti monda II/1.**
- 1.A. L. H. 10. velj. 1889. I. god. br. 5. Wachot, Sándorné: **Kárpáti monda II/1.**
- 2.A. L. H. 17. velj. 1889. I. god. br. 6. Wachot, Sándorné: **Kárpáti monda II/1.**
- 3.A. L. H. 24. velj. 1889. I. god. br. 7. Wachot, Sándorné: **Kárpáti monda II/1.**
- 4.A. L. H. ruján 1889. I. god. **A magyarságért [Za mađarstvo] IV/2.**

1890. II. god:

1. A. L. H. 2. stud. 1890. II. god. br. 44. Wachot, Sándorné:
Zalavármegye íróihoz [Piscima zaladske županije] III/3.

1902. VII. god:

1. A. L. H. 25. svib. 1902. VII. god. br. 21. **Nemzeti szempontok [Nacionalna gledišta] IV/4.**
1. A. L. H. 29. sij. 1902. VII. god. br. 26. **Nyelvében él a nemzet [Nacija živi u jeziku] V/2.**

2. ALSÓLENDVAI HIRADÓ

1908. XIII. god:

1. A. L. H. 1908. XIII. god, br. 50. Ifj. Reverencsics, István: **Kié ez a bagolyvár? [Čija je ovo ruševna tvrđava] II/1.**

1909. XIV. god:

1. A. L. H. 1909. XIV. god. br. 24. B. S: **Böngészet a magyar történelem mezején [Pabirčenje po poljima mađarske povijesti] II/1.**
2. A. L. H. 1909 XIV. god. 11. trav: Dr. Csondor, Gergő: **Hangulatok /történelmi arcképcsarnok/ [Ugođaji /galerija povijesnih portreta/]**

1911. XVI. god:

1. A. L. H. 26. velj. 1911. XVI. god. br. 9. **Muraköz visszacsatolása IV/4.**
2. A. L. H. 12. ožu. 1911. 12. XVI. god. br. 11. Kontler, Gyula /učitelj udruženja Julián/: **Márciusi gondolatok [Ožujске misli] IV/3.**
1. A. L. H. 24. ruj. 1911. XVI. god. br. 39. **Csináljuk internátust [Npravimo internat] V/2.**

1912. XVII. god:

1. A. L. H. 12. svib. 1912. XVII. god. br. 19. Kozma Imre /učitelj/: **Szerbek és magyarok [Srbi i Mađari] IV/4.**

3. MAGYAR PAIZS

1900. I. god:

1. M.P. 18. stud. 1900. I. god. br. 6. **Vörösmarty Mihály III/4.**

1902. III. god:

1. M.P. 11. ruj. 1902. III. god. br. 37. Ligeti: **Muravidéki levelek V – Cselekedjünk [Pisma iz murskog kraja V – Djelujmo]** I/4.
2. M.P. 25. ruj. 1902. III. god. br. 39. Ligeti: **Muravidéki levelek VII – Ünneplük [Pisma iz murskog kraja VII – Naš praznik]** I/4.
3. M.P. 23. list. 1902. III. god. br. 44. **Muraközi magyarosodása [Pomađarivanje Međimurja]** V/2.

1903. IV. god:

1. M.P. 8. sij. 1903. IV. god. br. 2. Liegeti: **Muravidéki levelek XIII: Muraköz magyarosodása [Pisma iz murskog kraja XIII: Pomađarivanje Međimurja]** I/4.
2. M.P. 22. sij. 1903. IV. god. br. 4. Ligeti: **Muravidéki levelek XIV: Muraköz magyarosodása [Pisma iz murskog kraja XIV: Pomađarivanje Međimurja]** I/4.
3. M.P. 29. sij. 1903. IV. god. br. 5. Ligeti: **Muravidéki levelek XIV: Muraköz magyarosodása [Pisma iz murskog kraja XIV: Pomađarivanje Međimurja]** I/4.
4. M.P. 15. list. 1903. IV. god. br. 42. **A muraközi tanítók köre [Kružok međimurskih učitelja]** III/1.

1904. V. god:

1. M.P. 2. lip. 1904. V. god. br. 22. Meghívó: **Gróf Zrínyi Miklósnak, a költőnek és hadvezérnek kegyeletes emlékezetére [Pozivnica: U štovani spomen na pjesnika i vojskovođu Nikolu Zrinskog]** III/2.

1905. VI. god:

1. M.P. 15. lip. 1905. VI. god. br. 24. **Zrínyi Béla utazásai [Putovanja Béle Zrinskog]** II/4.
2. M.P. 22. lip. 1905. VI. god. br. 25. **Zrínyi Béla felolvasása [Čitanja Béle Zrinskog]** II/4.

1907. VIII. god:

1. M.P. 19. sij. 1907. VIII. god. br. 1. Özv. Bezerédj Lászlóné-Tarányi, Ilma: **A magyar asszony [Mađarska žena] /drama/ IV/1.**
2. M.P. 10. sij. 1907. VIII. god. br. 2. **Rákóczy-ünnep [Praznik Rákóczyja] IV/1.**
3. M.P. 31. sij. 1907. VIII. god. br. 5.
  1. Bucsy, István: **Sándor Zsigmond IV/3.**
  2. Borbély, György: **Nemes verseny. Rákóczy-ünnepély [Plemenito natjecanje. Praznik Rákóczyja] III/5.**
  3. **Az irodalmi és művészeti körnek Rákóczy-estélye [Večer Rákóczyja književnog i kulturnog kružoka] III/5.**
4. M.P. 19. ruj. 1907. VIII. god. br. 38. **A magyar nemzet [Mađarska nacija] IV/4.**

1908. IX. god:

1. M.P. 16. trav. 1908. IX. god. br. 16. Árvay, Lajos: **Zalamegye megint dolgozik, hogy Muraköz itt maradjon [Zaladska županije opet nastoji da Međimurje ostane ovdje] I/3.**
2. M.P. 26. stud. 1908. IX. god. br. 48.
  1. **Akkor és most - A bécsiék rólunk... [Onda i sad - Bečani o nama] II/V/1.**
  2. Buchheim, Adolf, bečki dak: **A hős magyar az! [Junak je Mađar!] II/2.**

1909. X. god:

1. M.P. 21. sij. 1909. X. god. br. 3. **Más tollából pár szó a vendvidékről [Nekoliko riječi o venskom kraju iz pera drugih] V/2.**
2. M.P. 10. lip. X. god. br. 23. Borbély, György: **Hítványok vagyunk Zrínyi M. földjén [Jadnici smo na zemlji N. Zrinskog] IV/4.**

1910. XI. god:

1. M.P. 8. pros. 1910. XI. god. br. 49. Grof Hadik, Gusztáv: **Böngészet Hadik Mihály körül, közli Oszeszly M. Viktor [Pabirčenje oko Mihály Hadika, objavljuje Viktor M. Oszeszly]**

1911. XII. god:

1. M.P. 20. lip. 1911. XII. god. br. 29. Verő: **Muraköz magyarosodása [Pomađarivanje Međimurja]** V/2.
2. M.P. 28. ruj. 1911. XII. god. br. 39. **Tanügyi ünnepség Muraközön [Školska svečanost u Međimurju]** III/1.

1914. XV. god:

1. M.P. 2. trav. 1914. XV. god. br. 14. Borbély, György: **Szekfű urról semmit [Ništa o gospodininu Szekfűu]** IV/4.
2. M.P. 25. lip. 1914. XV. god. br. 26. Suszter, Oszkár: **A két Kossúth [Dva Kossútha]** IV/4.

4. MURAKÖZ

1884. I. god:

1. Mu. 20. srp. 1884. I. god. br. 7. Bálintffy, Bálint: **Zrínyi** /pjesma/ IV/1.
2. Mu. 20. ruj. 1884. I. god. br. 13.
Belányi, Tivadar: **Malikóczy Miklós I.** – Povijesna legenda II/1.
3. Mu. list. 1884. II. god. br. 14. Belányi, Tivadar: **Malkióczy Miklós II.** - Povijesna legenda II/1.
4. Mu. 10. list. 1884. I. god. br. 15. Bálintffy, Bálint: **Mária** /pjesma/ IV/1.
5. Mu. 20. stud. 1884. I. god. br. 19. Bálintffy, Bálint: **Zrínyi [Zrinski]** /spomen pjesnika/ pjesma IV/1.

1885. II. god:

1. Mu. 22. stud. 1885. II. god. br. 46. Ujvári, Mihály: **Adakozzunk a Zrínyi szoborra! [Dajmo priloge za spomenik Zrinskom!]** III/2.
2. Mu. 8. stud. 1885. II. god. br. 44. T.Gy.: **Nincs [Nema]** /spomenik, spome-ploča/ III/2.
3. Mu. 25. list. 1885. II. god. br. 42. **Nincs [Nema]** /emlékoszlop, emléktábla/ III/2.

1886. III. god:

1. Mu. 28. velj. 1886. III. god. br. 9. Miskolci, Arnold: **Csáktornya a XX. Sz.-ban, I. Descriptio generalis [Čakovec u XX stoljeću, I. Descriptio generalis]** I/4.
2. Mu. 11. trav. 1886. III. god. br.15.
  1. Nedeliczi Horvát, Lajos: **Mi nincs?... [Čega nema?...]** /pjesma/ IV/1.
  2. Bálintffy, Bálint: **Isten ujjá [Božji prst]** III/5
3. Mu. 9. svib. 1886. III. god. br. 19. Miskolci, Arnold: **Egy adat Csáktornya múltjából [Jedan podatak iz prošlosti Čakovca]** I/4.
4. Mu. 16. svib. III. god. br. 20. Miskolci, Arnold: **Csáktornya múltjából [Iz prošlosti Čakovca]** I/4.
5. Mu. 23. svib. 1886. III. god. br. 21. Miskolci, Arnold: **Csáktornya múltjából [Iz prošlosti Čakovca]** /povelja slobodnog kraljevskog grada/ I/4
6. Mu. 4. srp. 1886. III. god. br. 27. Miskolci, Arnold: **Zrínyi önképzőkör-ének ismertetése [Prikaz Umjetničkog kružoka Zrinski]** III/3.

1887. IV. god:

1. Mu. 3. trav. 1887. IV. god. br. 14. **A Zrínyi önképzőkör ünnepélye [Svečanost Umjetničkog kružoka Zrinski]** III/1.
2. Mu. 10. srp. 1887. IV. god. br. 28. H: **Csáktornya, 1887 jul. 7. [Čakovec 7. srpnja. 1887. godine]** III/2.
3. Mu. 8. ruj. 1887. IV. god. br. 36.
  1. **Légy üdvözölve [Budi pozdravljen]** /pjesma/ IV/1.
  2. **Csáktornya múltjából [Iz prošlosti Čakovca]** I/4.
  3. **Éljen a király [Živio kralj]** /uvodni članak/ III/4.
4. Mu. 6. stud. 1887. IV. god. br. 44. Margitai, József: **II. Muraköz múltjából [II. Iz prošlosti Međimurja]** /župa Sv. Mihovila/ I/4.
5. Mu. 13. stud. 1887. IV. god. br. 45. Vrancsics, Károly: **A felsőmuraközi helységnevek [Imena mjesta u gornjem Međimurju]** II/3.
6. Mu. 20. stud. 1887. IV. god. br. 46. Margitai, József: **Muraköz múltjából III [Iz prošlosti Međimurja III]** /Sv. Jelena/ I/4.
7. Mu. 27. stud. 1887. IV. god. br. 47. Margitai, József: **Muraköz**

- múltjából IV [Iz prošlosti Međimurja IV] / Sv. Jelena / I/4.**
8. Mu. 4. pros. 1887. IV. god. br. 48. **Egy adat Csáktornya múltjából [Jedan podatak iz prošlosti Čakovca] I/3.**
  9. Mu. 11. pros. 1887. IV. god. br. 49. **Muraköz múltjából V. [Iz prošlosti Međimurja V] / Sv. Jelena 3 /I/4.**

1888. V. god:

1. Mu. 22. sij. 1888. V. god. br. 4. **Muraköz múltjából-Szt. Ilona [Iz prošlosti Međimurja – Sv. Jelena] VII/4.**
2. Mu. 5. velj. 1888. V. god. br. 6. **Muraköz múltjából-Szt. Ilona [Iz prošlosti Međimurja – Sv. Jelena] I/4.**
3. Mu. 4. ožu. 1888. V. god. br. 10. **Muraköz múltjából XI., Légrad/2/ [Iz prošlosti Međimurja XI, Lagrad] I/4.**
4. Mu. ožu. 1888. br. 11. **Muraköz múltjából XII., Új Zrínium / Zerinvár/ [Iz prošlosti Međimurja XII, Novi Zrin] I/4.**
5. Mu. 15. trav. 1888. V. god. **Muraköz múltjából XVI. Balicza-Turnicsa /Bántornya/ [Iz prošlosti Međimurja - Turnišće] I/4.**

1889. VI. god:

1. Mu. 3. ožu. 1889. VI. god. br. 10. **Muraközi horvát népdalok [Hrvatske međimurske pjesme] /Za Mađarsko etnografsko društvo/ II/1.**
2. Mu. 25. kol. 1889. VI. god. br. 35. **Egy kis közoktatás [Malo općeg obrazovanja] V/2**

1890. VII. god:

1. Mu. 28. ruj. 1890. VII. god. br. 39. **Okiratok a Zrinyiek Korából [Isprave iz doba Zrinskih] I/4.**

1891. VIII. god:

1. Mu. 12. trav. 1891. VIII. god. br. 15. Darabos, László m.p. /L.S./ i Darabos, Gáspár m.r. /L.S./: **Régi okiratok [Stare isprave] I/1.**

1892. IX. god.:

1. Mu. 24. trav. 1892. IX. god. br. 17. L.S.: **Régi okiratok I/1.**

2. Mu. 21. velj. 1892. IX. god. br. 8. **Régi okiratok I/1.**
3. Mu. 5. lip. 1892. IX. god. br. 23. L.S.: **Régi okiratok I/1.**

1893. X. god:

1. Mu. 3. ruj. 1893. X. god. br. 36. Dr. Schwaiz, Mór: **Emlékszobor Zrínyinek! [Spomenik Zrinskom!]** I/5.

1894. XI. god:

1. Mu. 26. svib. 1894. XI. god. **Horvátország bánjai [Banovi Hrvatske]** I/3.
2. Mu. 18. stud. 1894. XI. god. br. 46. Szokolay, Lajos: **Emlékezés Zrínyi Miklós a költő 1664 nov. 18.-án történt haláláról [Sjećanje smrti Nikole Zrinskog 18. studenog 1664]** I/4.
3. Mu. 2. pros. 1894. XI. god. br. 48. Szokolay, Lajos: **Emlékezés Zrínyi Miklós költő 1664 stud. 18.-án történt haláláról** I/4.
4. Mu. 25. stud. 1894. XI. god. br. 47. Szokolay, Lajos: **Emlékezés Zrínyi Miklós a költő 1664 stud. 18.-án történt haláláról** I/4.
5. Mu. 9. pros. 1894. XI. god. br. 49. Szokolay, Lajos: **Emlékoszlop – története [Spomenik – povijest]** I/4.
6. Mu. 16. pros. 1894. IX. god. br. 50. Szokolay, Lajos: **Az emlékoszlop története [Povijest spomenika]** I/4.

1895. XII. god:

1. Mu. 10. ožu. 1895. XII. god. br. 10. Gönczi, Ferencz: **Utazás Horvát-Szlavonországban [Putovanje po Hrvatskoj i Slavoniji]** I/3.

1901. XVIII. god:

1. Mu. 17. velj. 1901. XVIII. god. br. 7.
1. Margitai, József: **Emléktáblát Zrínyinek! [Dajmo spomen-ploču Zrinskom!]** III/2.
2. Brauner, Lajos: **Gróf Zrínyi Miklós emlékezete [Spomen na grofa Nikolu Zrinskog]** I/4.
2. Mu. 24. velj. 1901. XVIII. god. br. 8. Brauner, Lajos: **Gróf Zrínyi Miklós költő emlékezete [Spomen na pjesnika Nikolu Zrinskog]** I/4.

3. Mu. 3. ožu. 1901. XVIII. god. br. 9. Brauner, Lajos: **Gróf Zrínyi Miklós emlékezete I/4.**
4. Mu. 10. ožu. 1901. XVIII. god. br. 10.
1. Petrics, Ignác /gradski sudac/: **Felhívás Zrínyi Miklós ügyében! [Poziv u vezi slučaja Nikole Zrinskog!]** III/2.
2. Brauner, Lajos: **Gróf Zrínyi Miklós költő emlékezete I/4.**
5. Mu. 7. trav. 1901. XVIII. god. br. 14. **A Zrínyi-emlék ügye [Slučaj spomenika Zrinskom]** III/2.
6. Mu. 5. svib. 1901. XVIII. god. br. 18. **A Zrínyi-emlék ügye** III. god. 18. br.
7. Mu. 12. svib. 1901. XVIII. god. br. 19. **Az első ezer korona [Prvih tisuću kruna]** /A Zrínyi-emlék ügye/ III/2. Mu. 19. svib. 1901. XVIII. god. br. 20. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.
8. Mu. 2. lip. 1901. XVIII. god. br. 22. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.
9. Mu. 9. lip. 1901. XVIII. god. br. 23. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.
10. Mu. 16. lip. 1901. XVIII. god. br. 24. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.
11. Mu. 23. lip. 1901. XVIII. god. br. 25. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.
12. Mu. 30. lip. 1901. XVIII. god. br. 26. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.
1. Mu. 14. srp. 1901. XVIII. god. br. 28. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.
2. Mu. 21. srp. 1901. XVIII. god. br. 29. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.
3. Mu. 28. srp. 1901. XVIII. god. br. 30. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.
4. Mu. 11. kol. 1901. XVIII. god. br. 32. **A Zrínyi-emlék** III/2.
5. Mu. 18. kol. 1901. XVIII. god. br. 33. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.
6. Mu. 25. kol. 1901. XVIII. god. br. 34. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.
7. Mu. 8. ruj. 1901. XVIII. god. br. 36. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.
8. Mu. 15. ruj. 1901. XVIII. god. br. 37. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.
9. Mu. 22. ruj. 1901. XVIII. god. br. 38. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.
10. Mu. 6. list. 1901. XVIII. god. br. 40. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.
11. Mu. 13. list. 1901. XVIII. god. br. 41. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.
12. Mu. 20. list. 1901. XVIII. god. br. 42. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.
13. Mu. 27. list. 1901. XVIII. god. br. 43. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.
14. Mu. 20. list. 1901. XVIII. god. br. 43. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.
15. Mu. 10. stud. 1901. XVIII. god. br. 45. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.
16. Mu. 24. stud. 1901. XVIII. god. br. 46. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.
17. Mu. 1. pros. 1901. XVIII. god. br. 48. **A Zrínyi-emlék ügye** III/2.

18. Mu. 8. pros. 1901. XVIII. god. br. 49. **A Zrínyi-emplék ügye III/2.**
19. Mu. 15. pros. 1901. XVIII. god. br. 50. **A Zrínyi-emplék ügye III/2.**
20. Mu. 29. pros. 1901. XVIII. god. br. 52. **A Zrínyi-emplék ügye III/2.**

1902. XIX. god:

1. Mu. 5. sij. 1902. XIX. god. br. 1. **A Zrínyi-emplék ügye III/2.**
2. Mu. 12. sij. 1902. XIX. god. br. 2. **A Zrínyi-emplék ügye III/2.**
3. Mu. 26. sij. 1902. XIX. god. br.4.
1. **A Zrínyi-estély [Večer Zrinskog] III/1.**
2. **A Zrínyi-emplék ügye III/2.**
4. Mu. 3. velj. 1902. XIX. god. br. 5. **A Zrínyi emlék ügye III/2.**
5. Mu. 10. velj. 1902. XIX. god. br. 6. **A Zrínyi emlék ügye III/2**
6. Mu. 23. velj. 1902. XIX. god. br. 8. **A Zrínyi-emplék ügye III/2.**
1. Mu. 2. ožu. 1902. XIX. god. br. 9. **A Zrínyi-emplék ügye III/2.**
2. Mu. 9. ožu. 1902. XIX. god. br.10. **A Zrínyi-emplék ügye III/2.**
3. Mu. 23. ožu. 1902. XIX. god. 12. br. **A Zrínyi-emplék ügye III/2.**
4. Mu. 30. ožu. 1902. XIX. god. br. 13. **A Zrínyi-emplék ügye III/2.**
5. Mu. 27. trav. 1902. XIX. god. br. 17. **A Zrínyi-emplék ügye III/2.**
6. Mu. 20. trav. 1902. XIX. god. br. 17. **A Zrínyi-emplék ügye III/2.**
7. Mu. 4. svib. 1902. XIX. god. br.m18. Kele, György: **A hős és író Zrínyi emlékezete [Spomen na junaka i pisca Zrinskog] /pjesma/ IV/1.**
8. Mu. 15. lip. 1902. XIX. god. br. 24. Dr. Nyáry, Albert: **Zrínyi Miklós temetése [Pogreb Nikole Zrinskog] IV/4.**
9. Mu. 3. kol. 1902. XIX. god. br. 31. **A Zrínyi-emplék ügye III/2.**
10. Mu. 10. kol. 1902. XIX. god. br. 32. **A Zrínyi-emplék ügye III/2.**
11. Mu. 26. list. 1902. XIX. god. br. 43. **A Zrínyi-emplék ügye III/2.**

1903. XX. god:

1. Mu. 1. ožu. 1903 .XX. god. br. 9. **A Zrínyi emlékmű III/2.**

1904. XXI. god.:

1. Mu. 3. sij. 1904. XXI. god. **A Zrínyi-émlékmű céljaira [Za ciljeve spomenika Zrinskom] III/2.**

2. Mu. 10. sji. 1904. XXI. god. br. 2. **A Zrínyi-émlék** III/2.
3. Mu. 24. sji. 1904. XXI. god. br. 4. **A Zrínyi-émlék ügye** III/2.
4. Mu. 29. svib. 1904. XXI. god. br. 22. **Ünnep előtt [Pred praznik]** III/1.
5. Mu. 5. lip. 1904. XXI. god. br. 23. **Ünnep előtt** III/1.
6. Mu. 12. lip. 1904. XXI. god. br. 24.
  1. Dr. Ruzsicska, Kálmán: **Ne bánts a magyart [Ne diraj Mađara]** I/5.
  2. Wlassics, Gyula: **Zrínyi Miklós emlékezete** I/5.
  3. Margitai, József: **A Zrínyi-émlék története** I/5
7. Mu. 19. lip. 1904. XXI. god. br. 25.
  1. **Országos ünnep Csáktornyán [Državni praznik u Čakovcu]** I/5.
  2. Wlassics, Gyula: **Zrínyi Miklós emlékezete** I/5.
8. Mu. 26. lip. 1904. XXI. god. 26. br. Dr. Ruzsicska, Kálmán: **Zrínyi ünnepély [Svečanost Zrinskog]** I/5.

1905. XXII. god:

1. Mu. 15. list. 1905. XXII. god. br. 42. **Csáktornya monográfiája** IV/4.

1906. XXIII. god:

1. Mu. 7. sji. 1906. XXIII. god. br. 1. Barun Knezevich, Viktor: **A Zrínyi-sírok Szentilonán [Grobovi Zrinskih u Svetoj Jeleni]** I/6.
2. Mu. 14. sji. 1906. XXIII. god. br. 2. Zrínyi, Károly: **A Zrínyi-sírok Szentilonán** I/6
3. Mu. 1906. velj. 24. XXIII. god. 8. br. Cvetkovics Antal: **A Zrínyi emlékoszlop számadása [Polaganje računa u vezi spomenika Zrinskom]** III/2.
4. Mu. 11. velj. 1906. XXIII. god. br. 6. Barun Knezevich Viktor: **Még néhány szó a Zrínyi sírokról [Još nekoliko riječi o grobovima Zrinskih]** I/6.

1908. XXV. god:

1. Mu. 3. svib. 1908. XXV. god. br. 18. **A Zrínyi-szelleme [Duh zrinskog]** III/2.

1909. XXVI. god:

1. Mu. 9. svib. 1909. XXVI. god. br. 19. **Zrínyi-ünnep** III/1.
2. Mu. 30. svib. 1909. XXVI. god. 22. br. Margitai Jenő: **A 25 éves Muraköz ünnepén** [Na 25. obljetnicu Muraköza] IV/3.

1911. XXVIII. god:

1. Mu. 31. pros. 1911. XXVIII. god. br. 53. Haller, Jenő: **Légrád és a protestantizmus** [Legrad i protestantizam] I/3.

1913. XXX. god.:

1. Mu. 9. ožu. 1913. XXX. god. br. 10. Haller, Jenő: **Zrínyi-szobrot Légrádra!** [Spomenik Zrinskom u Legrad!] I/5.

1914. XXXI. god:

1. Mu. 15. ožu. 1914. XXXI. god. br. 11. Kóváry, Ottó: **A Zrínyi-vár kísértete** [Utvara iz tvrđave Zrinskog] /Povijesni mit/ II/1.

5. MEDJIMURJE

1884. I. god:

1. Me. 10. list. 1884. I. god. br. 15. Belányi, Tivadar: **Malikóczy Miklós /Iz 1885. Medjimurskoga koledara/** II/1.
2. Me. 17. list. 1884. I. god. br. 16. Potlachnik, Anton: **Slava Medjimurja, /Muraköz dicsősége/** IV/1.

1888. V. god:

1. Me. 4. ožu. 1888. V. god. br. 10. **Legrad** /2/ XI. I/4.
2. Me. 11. ožu. 1888. V. god. br. 11. **XII. Novi Zrínium**, /Új Zrínium/ I/4.
3. Me. 29. srp. 1888. V. god. br. 31. **Iz povesti Madjarske /Petnajstletni tabor s Turcini/** I/4. /Magyarország történelméből, Tizenötéves tábor a törökökkel/

1889. VI. god:

1. Me. 15. pros. 1889. VI. god. br. 51. Iz povjesti Magjarske: **II. Rákóczy** II/4.

1890. VII. god.:

1. Me. 5. sij. 1890. VII. god. br. 1. K: **Iz Rudolfa Habsburskoga Hunyady Matyas I/4.** / Habsburg Rudolfától Hunyady Mátyásig/

1892. IX. god:

1. Me. 10. sij. 1892. IX. god. br. 2. **Nekaj iz povesti Madjarske: Avari od Hunov...** I/4. / Mo. történetéből: Az Avarok és a Hunok/
2. Me. 15. svib. 1892. IX. god. br. 20. Iz povesti Magjarske: **Pod vodji iz hiže Arpadske** I/4. /Az Árpádok uralkodásakor/
3. Me. 14. kol. 1892. IX. god. br. 33. Iz povesti Magjarske: **II Sveti Štefan** I/4. / Mo. történetéből: Szent István/
4. Me. 6. stud. 1892. IX. god. br. 45. Iz povesti Magjarske: **Štefan II.**, I/4.
5. Me. 20. stud. 1892. IX. god. br. 47. Iz povesti Magjarske: **Béla IV.**, I/4. /Mo. történetéből: Béla IV./
6. Me. 27. stud. 1892. IX. god. br. 48. Iz povesti Magjarske VIII.: **Štefan V.**, I/4. /Mo. történetéből: Szent István V./
7. Me. 4. pros. 1892. IX. god. br. 49. Iz povesti Magjarske IX.: **OTTO**, I/4. /Mo. történetéből: Ottó/

1893. X. god:

1. Me. 8. sij. 1893. X. god. br. 3. Iz povesti Magjarske XII.: **Ladislav** I/4. /Mo. történetéből: László/
2. Me. 15. sij. 1893. X. god. br. 4. Iz povesti Magjarske XIII.: **Korvin Janoš** I/4. /Mo. történetéből: Korvin János/
3. Me. 22. sij. 1893. X. god. br. 5. Iz povesti Magjarske XIV.: **Ivan Zapolya** I/4. /Mo. történetéből: Zápolya/
4. Me. 19. velj. 1893. X. god. br. 8. Iz povesti Magjarske XVI.: **Štefan Dobo** I/4.
5. Me. 26. velj. 1893. X. god. br. 9. Iz povesti Magjarske XVII.: **Zrínyi** I/4. /Mo. történetéből: Zrínyi/
6. Me. 9. trav. 1893. X. god. br. 15. Iz povesti Magjarske XIX.: **Zrínyi Ilona** I/4. /Mo. történetéből: Zrínyi Ilona/
7. Me. 16. trav. 1893. X. god. br. 16. Iz povesti Magjarske XX.: **Maria Teresia** I/4. /Mo. történetéből: Mária Terézia/

8. Me. 23. trav. 1893. X. god. br. 17. Iz povesti Magjarske XXI: **Jožef II.** I/4. /Mo. történetéből: II. József/
9. Me. 4. lip. 1893. X. god. br. 23. Iz povesti Magjarske XXIII: **I. Franjo** I/4. /Mo. történetéből: I. Ferenc/
10. Me. 11. lip. 1893. X. god. br. 24. Iz povesti Magjarske XXVI: **I. Franjo Josip** I/4. /Mo. történetéből: I. Ferenc József/

1896. XIII. god:

1. Me. 7. lip. 1896. XIII. god. br. 23. **S a milenijske izložbe** IV/4. / A Millenniumi emlékmű/
2. Me. 20. ruj. 1896. XIII. god. br. 38. **Živio nam kralj!** IV/4. /Éljen a király!/

1897. XIV. god:

1. Me. 3. list. 1897. XIV. god. br. 40. **Njemački car u Budimpešti** IV/4.
2. Me. 10. list. 1897. XIV. god. br. 41. **Politički pregled** IV/4. / Politikai körkép/

1899. XVI. god:

1. Me. 1. list. 1899. XVI. god. br. 40. Losparits: Iz povesti Magjarske: **Miksa**, I/4. / Mo. történetéből: Miksa/
2. Me. 15. list. 1899. XVI. god. br. 42. Losparits: Iz povesti Magjarske: **Rudolf**, I/4. / Mo. történetéből: Rudolf/
3. Me. 22. list. 1899. XVI. god. br. 43. Losparits: Iz povesti Magjarske: **II. Matjaš**, I/4. / Mo. történetéből: II. Mátyás/
4. Me. 29. list. 1899. XVI. god. br. 44. Losparits: Iz povesti Magjarske: **III. Ferdinand**, I/4. / Mo. történetéből: III. Ferdinánd/
5. Me. 5. stud. 1899. XVI. god. br. 45. Losparits: Iz povesti Magjarske: **I. Leopold**, I/4. / Mo. történetéből: I. Lipót/
6. Me. 12. stud. 1899. XVI. god. br. 46. Losparits: Iz povesti Magjarske: **Tökölyi Imre**, I/4. / Mo. történetéből: Thökölyi Imre/
7. Me. 26. stud. 1899. XVI. god. br. 48. Losparits: Iz povesti Magjarske: **Rákóczy Ferencz II.**, I/4. / Mo. történetéből: Rákóczy Ferencz II./

8. Me. 3. pros. 1899. XVI. god. br. 49. Losparits: Iz povesti Magjarske:
I. József, I/4. /Mo. történetéből: I. József/

1901. XVIII. god:

1. Me. 17. velj. 1901. XVIII. god. br. 7.
1. Margitai, József: **Spomenik Zrínjiju !** III/2. /Emlékműt Zrinyinek!/
2. Braunner, József: **Spomen Zrínji Mikloš grofa,** III/2. /Emlékműt Zrínyi Miklós grófnak/
2. Me. 24. velj. 1901. XVIII. god. br. 8. Braunner Lajos: **Spomen Zrínyi Mikloš grofa,** III/2.
3. Me. 1. trav. 1901. XVIII. god. br. 13. **Spomen Zrínjiju** III/2. /Zrínyi emlékmű/
4. Me. 24. ožu. 1901. XVIII. god. br. 12. **Spomen Zrínjiju,** III/2.
5. Me. 7. trav. 1901. XVIII. god. br. 14. **Spomenik Zrínijev** III/2. /Zrínyi-emlékmű/
6. Me. 14. trav. 1901. XVIII. god. br. 15. **Sopenik Zrínijev,** III/2. /Zrínyi emlékmű/
7. Me. 21. trav. 1901. XVIII. god. br. n16. **Sopenik Zrínijev,** III/2. /Zrínyi emlékmű/
8. Me. 28. trav. 1901. XVIII. god. br. 17. **Sopenik Zrínijev,** III/2. /Zrínyi emlékmű/
9. Me. 5. svib. 1901. XVIII. god. br. 18. **Sopenik Zrínijev,** III/2.
10. Me. 12. svib. 1901. III/2. **Spomenik Zrínijev** /Zrínyi-emlékmű/
1. Me. 26. svib. 1901. XVIII. god. br. 21. **Spomenik Zrínijev,** III/2. /Zrínyi-emlékmű/
2. Me. 7. lip. 1901. XVIII: god. br. 23. **Spomenik Zrínijev,** III/2. /Zrínyi-emlékmű/
3. Me. 21. lip. 1901. XVIII: god. br. 25. **Spomenik Zrínijev,** III/2. /Zrínyi-emlékmű/
4. Me. 30. lip. 1901. XVIII: god. br. 26. **Spomenik Zrínijev,** III/2. /Zrínyi-emlékmű/
5. Me. 6. list. 1901. XVIII: god. br. 40. **Spomenik Zrínijev,** III/2. /Zrínyi-emlékmű/

1902. XIX. god:

1. Me. 30. ožu. 1902. XIX. god. br. 13. **Spomenik Zrínyijev, III/2.** / Zrínyi-emlékmű/
2. Me. 29. lip. 1902. XIX. god. br. 26. **Spomenik Zrínyijev, III/2.** / Zrínyi-emlékmű/

1903. XX. god.:

1. Me. 13. ruj. 1903. XX. god. br. 37. **Zrínyijev spomenik, III/2.** / Zrínyi-emlékmű/
2. Me. 27. ruj. 1903. XX. god. br. 39. **Zrínyijev spomenik, III/2.** / Zrínyi-emlékmű/
3. Me. 18. list. 1903. XX. god. br. 42. **Medjimurski Muzeum. I/3.**
4. Me. 13. pros. 1903. XX. god. br. 50. L.R.J.: **II. Rákóczy Ferenc, III/4.**

1904. XXI. god:

1. Me. 24. sij. 1904. XXI. god. br. 4. L:R.J.: **Rákóczy Ferencz, III/4.**
2. Me. 29. svib. 1904. XXI. god. br. 22. **Spomenik Zrínyijev, III/2.** / Zrínyi-emlékmű/
3. Me. 12. lip. 1904. XXI. god. br. 24.
  1. Dr. Ruzsicska, Kálmán: **Ne bantuj madjara !, IV/3.** /Ne bántsd a magyart!/
    2. Margitai, József: **Povest Zrínyijevga spomenika, IV/3.** /A Zrínyi-emlékmű története/
  4. Me. 19. lip. 1904. XXI. god. br. 25.
Spomenik Zrínyijev, IV/3.
/Zrínyi-emlékmű/
5. Me. 11. ruj. 1904. XXI. god. br. 37. **Svečanost v Čakovcu, IV/3.** /A csáktornyai ünnepély/

1906. XXIII. god.:

1. Me. 25. velj. 1906. XXIII. god. br. 8. **Monografija Csáktornya városa, I/7.** /Csáktornya város monográfiája/

6. NAGYKANIZSA

1. N. K. 27. stud. 1907. III. god. br. 271. **Rákóczi lovasszobra** [Konjanički spomenik Rákócziju], III/5.
2. N. K. 15. velj. 1907. IV. god. br. 37. **Zászlóbontás [Vijenje zastave]**, III/1.

7. SZÉPIRODALMI KÖZLÖNY

1. SZ. K. 5. s. 1890. br. 1. Bárd: **A gyűrű [Prsten]** /4,5,6 o./, IV/1.
2. SZ. K. 12. s. 1890. br. 2. Bárd: **A gyűrű** /13,14,15 o./

SLIKE

- Slika 1:* Donjolendavska tvrđava na jednoj suvremenoj gravuri
- Slika 2:* Donja Lendava na staroj razglednici (iz knjige *Üdvözlet Alsólendváról - Alsólendva képes levelezőlapokon 1898-tól 1945-ig* [Pozdrav iz Donje Lendave – Donja Lendava na razglednicama 1898 – 1945], Občina Lendava - Lendva Község, 1997)
- Slika 3:* Donja Lendava na jednoj suvremenoj gravuri
- Slika 4:* Az halálra való készületről rövid tanulság – könyvborító [Kratka pouka o pripremanju za smrt - korice], izdanje iz 2007. faksimila knjige predikacija Györgya Kultsára izdane 1573. (fotografija iz časopisa *Lindua* god. 2, br. 4, Lendva, 2008.)
- Slika 5:* Donjolendavska tvrđava na jednoj suvremenoj gravuri (iz arhiva Državne knjižnice Széchényi u Budimpešti)
- Slika 6:* Spomenik Zrinskomu na jednoj staroj razglednici, iz zbirke *Istvána Vide iz Lendave*
- Slika 7:* Spomenik Zrinskomu (Foto: Željko Bertić, 2007)
- Slika 8:* Portret Zrinskog, gravura (Bene, Sándor – Borián, Gellért: *Zrínyi és a vadkan* [Zrinski i Vepar], Helikon kiadó, 1988)
- Slika 9:* Veduta Zrinskog grada u Čakovcu (iz knjige Zvonimir Bartolić: *Sibila - Knjiga gatalica Zrinskog dvora u Čakovcu*, knjiga VIII, Čakovec-Zagreb, 2007)
- Slika 10:* Portret Zrinskog u mladim danima (iz knjige Tüslés, Tibor: *Így élt Zrínyi Miklós*, Móra könyvkiadó, 1979)
- Slika 11:* Grb obitelji Zrinski do 1554. godine (iz knjige Vladimira Kalšana: *Međimurska povijest*, Čakovec, 2006)
- Slika 12:* Čakovec, Čakov Turen (iz knjige Zvonimir Bartolić: *Sibila - Knjiga gatalica Zrinskog dvora u Čakovcu*, knjiga VIII, Čakovec-Zagreb, 2007)
- Slika 13:* Spomenik Nikoli Zrinskom u Kuršanečkom lugu (iz knjige *Posljednji Zrinski i Frankopani*)

- Slika 14:* Spomenik Zrinskomu u Kuršancu (Foto: Željko Bertić, 2007)
- Slika 15:* Veduta pavlinskog samostana (iz knjige Zvonimir Bartolić: Sibila - Knjiga gatalica Zrinskog dvora u Čakovcu, knjiga VIII, Čakovec-Zagreb, 2007)
- Slika 16:* Samostan i mauzolej u Svetoj Jeleni (Foto: Željko Bertić, 2007)
- Slika 17:* Legrad (iz knjige Povijesni odjel, Muzej Međimurja, Čakovec, 2007)
- Slika 18:* Tvrđava Novi Zrinj (iz knjige Posljednji Zrinski i Frankopani)
- Slika 19:* Spomenik Nikole Zrinskomu (Foto: Željko Bertić, 2007)
- Slika 20:* Hrvatski prijevod latinskog natpisa na spomeniku (Foto: Željko Bertić, 2007)
- Slika 21:* Samostan i mauzolej u Svetoj Jeleni (Foto: Željko Bertić, 2007)
- Slika 22:* Muraköz (Međimurje), tjednik, Csáktornya, 20. srpnja. 1884, god. I, br. 7.
- Slika 23:* Nakon potresa 1738. godine na vanjskoj kuli čakovečke utvrde grofovi Althan podižu zvonik (iz knjige Pregled povijesti Međimurja, Povijesno društvo Međimurske županije, Čakovec, 2003)
- Slika 24:* Tursko oružje, XVII. st. (iz knjige Rákócziak dicső kora [Slavno doba Rákóczijevih], Magyar Nemzeti Múzeum, Sárospatak)
- Slika 25:* Grad Zrinskih u Čakovcu (Foto: Željko Bertić, 2007)
- Slika 26:* Geslo Nikole Zrinskog Čakovečkog: SORS BONA NIHIL ALIUD - Malo sreće i ništa drugo (iz knjige Povijesni odjel, Muzej Međimurja, Čakovec, 2007)
- Slika 27:* Potpis grofa Petra Zrinskog (iz knjige Posljednji Zrinski i Frankopani)
- Slika 28:* Grb grofa Petra Zrinskog (iz knjige Posljednji Zrinski i Frankopani)
- Slika 29:* Suvereni prikaz pogubljenja ustanika 30. travnja 1671. godine u Bečkom Novom Mjestu (iz knjige Moje drago srce, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993)

- Slika 30:* Grof Petar Zrinski, hrvatski ban, vojskovođa i pjesnik (1621. - 1671.) (iz knjige Zvonimir Bartolić: Sibila - Knjiga gatalica Zrinskog dvora u Čakovcu, knjiga VIII, Čakovec-Zagreb, 2007)
- Slika 31:* Naslovni list „Sirene” grofa Petra Zrinskog (iz knjige Posljednji Zrinski i Frankopani)
- Slika 32:* Dvorac Zrinskih u Pribislavcu (Foto: Željko Bertić, 2007)
- Slika 33:* Grof Petar Zrinski, izvornik sačinio Gillis Hendricx (iz knjige Posljednji Zrinski i Frankopani)
- Slika 34:* Grof Petar Zrinski - po suvremenom bakrorezu Mateja Lovre Ulkmaijra u Beču (iz knjige Posljednji Zrinski i Frankopani)
- Slika 35:* Petru Zrinskom sijeku glavu, po suvremenom crtežu (iz knjige Posljednji Zrinski i Frankopani)
- Slika 36:* Madarász, Viktor: Zrínyi Péter és Frangepán Kristóf a bécsújhelyi börtönben [Petar Zrinski i Krsto Frankopan u zatvoru u Bečkom Novom Mjestu], 1864
- Slika 37:* Na odru u jugoslavenskoj akademiji (Spomenica Zrinsko-Frankopanska, 1919)
- Slika 38:* Kaligrafski prijepis pisma prema izvorniku koji se čuva u Arhivu zagrebačke nadbiskupije (iz knjige Moje drago srce, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993)
- Slika 39:* Katarina Zrinski: Putni tovaruš - izvornik (I.), Zriniana - Triptih - Knjiga 1. (Matica hrvatska Ogranak Čakovec, Čakovec - Zagreb, 2005.)
- Slika 40:* Grof Petar Zrinski, po suvremenoj radnji Ivana Hofmanna u Nürnbergu (iz knjige Posljednji Zrinski i Frankopani)
- Slika 41:* Ilustracija iz „Sirene” grofa Petra Zrinskog (iz knjige Posljednji Zrinski i Frankopani)
- Slika 42:* Nikola Zrinski, hrvatski ban, vojskovođa i pjesnik (1620. - 1664.) (iz knjige Zvonimir Bartolić: Sibila - Knjiga gatalica Zrinskog dvora u Čakovcu, knjiga VIII, Čakovec-Zagreb, 2007)

- Slika 43:* Grof Nikola Zrinski, izvornik sačinio umjetnik William Faithorne (iz knjige Posljednji Zrinski i Frankopani)
- Slika 44:* Smrt grofa Nikole Zrinskoga, po suvremenom letku (iz knjige Posljednji Zrinski i Frankopani)
- Slika 45:* Potpis Nikole Zrinskog
- Slika 46:* Pištolji iz čakovečke zbirke oružja obitelji Zrinski (iz knjige Tüslés, Tibor: Így élt Zrínyi Miklós, Móra könyvkiadó, 1979)
- Slika 47:* Jelena Zrinski (iz knjige Más volt eddig, másképp lesz most [Dosad je bilo jedno, drugačije će biti sada], Liliium Aurum, Dunaszerdahely, 2004)
- Slika 48:* Emerik Thököly (iz knjige Povijesni odjel, Muzej Međimurja, Čakovec, 2007)
- Slika 49:* Muraköz (Međimurje), tjednik, Csáktornya, 11. travnja 1886, god. III, br. 15.
- Slika 50:* Grof Petar Zrinski kao vrhovni kapetan slunjske krajine i žumberačkih Uskoka (iz knjige Posljednji Zrinski i Frankopani)

EPILOG

grofu Petru Zrinskom

Vitezu među panonskim dostojanstvenicima, na granici;
s pogledom daljim od koristi, pohlepa velikaških,
intriga plemićkih, poslanja kraljevskih,
borbi protiv Turaka, politiziranja Habsburgovaca,
razmirica osobnih, imovinskih - sebičnih.

Izdignut si na horizontu europskih vidika,
iznad prepoznavanja nacionalnih problema,
ali rješenje kasnilo je,
urotniku ne oprostiše u Beču: u Bečkom Novom Mjestu
glavu ti odrubiše.

U Božje si ruke izručio
svoju sudbinu,
svoje pomilovanje.

Pisao si Ani Katarini posljednje pismo,
posljednja želja - njoj je bila upućena.
Krvnikova sjekira dvaput te pogodila.

Na koljena si pao, nisi pokleknuo. Oči ti povezaše, a vidio si.
Rasu se, raspade se tijelo.

Krv je tvoja po crnoj dolami
Razlivena.

Europa gleda tvoj krvavi kraj, strani ljudi motre,
motre na trgu, u Bečkom Novom Mjestu.

Bilo je to više od
pobune, više od
mučeništva, više od
sudbine, „Sors bona nihil aluid“,
više od nasilništva, jer
za sve se to nisi rodio, ništa od toga nisi tražio

Slika 50: Grof Petar Zrinski kao vrhovni kapetan slunjske krajine i žumberačkih Uskoka

od Jadranskog mora do košičke katedrale.
Jelena Zrinska više puta zadrhta.
Brat tvoj Nikola svoj ep posveti,
plemstvu mađarskome:
„Moja krv neka im je do zadnje kapi
od koristi“, al'
mađarsko plemstvo nije
moglo gubilište gledati,
pred tuđim sucima,
na tuđoj zemlji,
tudi krvnici
tvoju krv proliše.
„Mog mladeg brata viteza
vole Mađari, vole Hrvati, jer im
domovinu vidamo“.
Tebi domovina nije bila dana,
Rješenje-
tristo godina,
kasnilo je, kosti tvoje
položise u zemlju, u domu, u svetište
Zagrebačke katedrale, „trans sic gloria mundi“.
Al' vitezu, tvoja slava među panonskim dostojanstvenicima,
na granici,
ne nestaje.

KAZALO

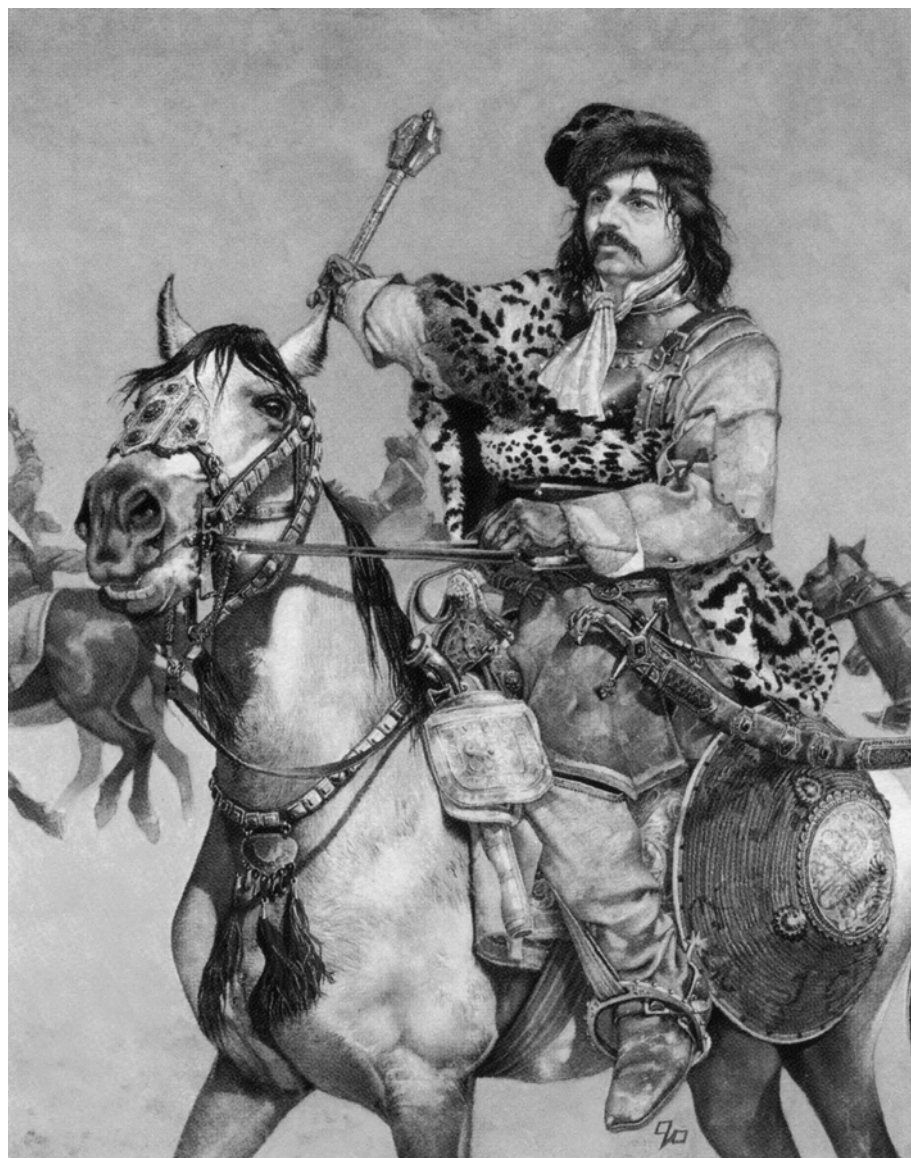
Judit Zágorec-Csuka: PUT PREMA ČAKOVCU	3
POSVETA	5
PREDGOVOR	6
I. ZRINSKI I DONJA LENDAVA	8
I.1. VEZE NASTALE IZMEĐU DONJOLENDAVSKIH BÁNFFYJEVIH I ZRINSKIH	9
I.2. SLAVNI TRIJUMF KOD DONJE LENDAVE 1603. GODINE.....	13
II. KULT ZRINSKIH U POVIJESNOJ ZALADSKOJ ŽUPANIJI IZMEĐU 1880. I 1920. GODINE	16
II.1. PUBLIKACIJE ZNANSTVENOG KARAKTERA	17
II.1.1. Povelje i isprave	17
II.1.2. Lokalni povijesni podaci o Čakovcu i okolici na prijelazu stoljeća	21
II.1.3. Sveta Jelena u pavlinskim zapisima	26
II.1.4. Legrad, tragom zapisa jednog pavlina iz 1750. godine.....	30
II.1.5. Novi Zrin (Zrínyi-Újvár).....	30
II.1.6. Povijest spomenika Zrinskom.....	32
II.1.7. Kratke vijesti o spomenicima Zrinskom.....	35
II.1.8. Grobovi Zrinskih u Svetoj Jeleni.....	36
II.1.9 Recenzija. Károly Zrínyi: Čakovečka monografija (1905.)	37
II.2. VIJESTI VEZANE UZ NARODNU PREDAJU.....	38
II.2.1. Naivne priče u svijesti ljudi.....	38
II.2.2. Kulturna mjesta.....	44
II.2.3. Brda, planine, geografski nazivi.....	45

II.3. SLUŽBENE I ORGANIZIRANE	
INDIKACIJE KULTA ZRINSKOG.....	47
II.3.1. Umjetnički kružok Zrinski.....	49
II.3.2. Kult Petra Zrinskog.....	49
II.3.3. Hrvatski i mađarski identitet grofa Petra Zrinskog.....	52
II.3.4. Mađarsko-hrvatski identitet Nikole Zrinskog.....	63
II.3.4.1 Mladenaštvo	63
II.3.4.2. U službi kralja	64
II.3.4.3. Sjajni vojni uspjesi.....	64
II.3.4.4. Smrt	65
II.3.4.5. Spisateljski rad.....	67
II.3.4.6. Znalac ratnih vještina.....	68
II.3.4.7. Spomen	69
II.3.5. Mađarski i hrvatski identitet Jelene Zrinski.....	70
II.4. KNJIŽEVNA DJELA KOJA SU UČVRSTILA KULT	
ZRINSKOG U MAĐARSKOM I HRVATSKOM TISKU.....	72
SVRŠETAK	74
LITERATURA	75
BIBLIOGRAFSKE BILJEŠKE	78
Abecedni popis pregledanih časopisa i novina	78
BIBLIOGRAFSKI DODATAK ABECEDNIM	
REDOM I PREMA GODIŠTIMA	85
SLIKE	102
EPILOG.....	106

Grof Nikola Zrinski (1620. -1664.), slika Zvonimira Grbašića
(iz kataloga Vitezovi orlovskih krila, Zagreb, 1999)

Grof Petar Zrinski (1621. -1671.), slika Zvonimira Grbašića
(iz kataloga Vitezovi orlovskih krila, Zagreb, 1999)

Knjiga je izdana uz potporu:

Društvo mađarskih znanstvenika i umjetnika u Hrvatskoj, Zagreb
Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Társaság (HMTMT)

Kulturno društvo „Prijateljski krug Pomurja
Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, Pilisvörösvár

Željko Bertić, dipl. ing., Zagreb

Zágráb Város Magyar Kisebbségi Tanácsa
Vijeće mađarske nacionalne manjine Grada Zagreba

občina **LENDAVA**
LENDAVA község

Občina Lendava - Lendva Község

Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva
Zavod za kulturo mađžarske narodnosti, Lendava

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske

ISBN 978-953-6564-08-8
9 789536 564088

Gracia

